

Nationaal Coördinator Groningen

Logboek schadeprotocol

Versie

Datum	12 juli 2017
Status	Concept

Colofon

Projectnaam:	Logboek Nieuw schadeprotocol
Postadres:	Nationaal Coördinator Groningen Postbus 3006 9701 DA Groningen Antwoordnummer 700 9700 WB Groningen
Bezoekadres:	Nationaal Coördinator Groningen Paterswoldseweg 1 9726 BA Groningen
Telefoonnummer:	088 041 44 44 (bereikbaar op werkdagen tussen 09.00 uur tot 17.00 uur)
E-mailadres:	info@nationaalcoordinatorgroningen.nl
Versie:	Concept

Proces en consultatie

Inleiding

In het oude schadeproces speelde NAM een grote rol. Omdat NAM de schadeveroorzakende partij is, was daar veel kritiek op ('de slager keurt zijn eigen vlees'). Vanwege deze kritiek trok NAM zich terug uit de schadeafhandeling en is het oude schadeprotocol per 31 maart stopgezet.

Zoals is vastgelegd in het Meerjarenprogramma 2017-2021, heeft de NCG een nieuw schadeprotocol, schadehandboek en kwaliteitseisen vastgesteld. Dit hoofdstuk vat kort samen hoe dit protocol tot stand kwam. Vervolgens leest u er per onderdeel meer over. Dit logboek is te vinden op de website (www.nationaalcoordinatorgroningen.nl).

Maatschappelijke en bestuurlijke stuurgroep

Bij het opstellen van het nieuwe protocol heeft NCG veel overlegd met (een afvaardiging van) de maatschappelijke en bestuurlijke stuurgroep. Beide stuurgroepen hebben aangegeven welke uitgangspunten zij belangrijk vinden voor het nieuwe schadeprotocol. We hebben met elkaar gesproken over hoe deze uitgangspunten in het nieuwe schadeprotocol kunnen worden ingevuld. Uiteindelijk heeft NCG aan zowel de maatschappelijke als de bestuurlijke stuurgroep om advies gevraagd over het nieuwe schadeprotocol.

Enquête

Het Sociaal Planbureau heeft het Gronings Panel vragen gesteld over het nieuwe schadeprotocol. In dat panel zitten ruim 4000 mensen. Ongeveer 2400 daarvan hebben gereageerd. Respondenten konden naast de vragen die waren gesteld ook zelf onderwerpen aandragen. De antwoorden van 859 respondenten zijn te vatten in de woorden 'onafhankelijk en geloofwaardig', 'tempo' en 'eenvoudig en praktisch'. Het schadeprotocol en de afhandeling moet volgens hen worden uitgevoerd door een onafhankelijke partij, zonder tussenkomst van NAM en/of Economische Zaken. Het schadeprotocol moet vooral eenvoudig en praktisch zijn, niet te protocollair. Het rapport met de uitkomsten is te vinden op de site van de NCG.

Bestudeerde rapporten

Bij het opstellen van het nieuwe schadeprotocol heeft NCG gebruik gemaakt van rapporten van betrokken instanties. Het gaat om rapporten van:

- Nationale Ombudsman
- Onafhankelijke Raadsman
- Onderzoeksraad voor de Veiligheid

Deskundigen

NCG heeft tijdens het opstellen van het nieuwe schadeprotocol gesproken met verschillende deskundigen. Soms spraken we met hen afzonderlijk, soms als leden van een reflectiecommissie onder leiding van de heer E. Groot. Daarnaast heeft een aantal deskundigen schriftelijk gereageerd.

We hebben gesproken met de volgende deskundigen:

- Onafhankelijk Raadsman (mr. L. Klaassen)
- Nationale ombudsman (ambtelijk)
- Drs. A.A. Rietveld, directeur GGD- Groningen
- Prof. dr. T.T. Postmes, hoogleraar sociale psychologie aan Rijksuniversiteit Groningen
- De heer M. Van Baalen, directeur Univé Schade (namens Verbond van Verzekeraars)
- Prof. mr. dr. H.E. Bröring, hoogleraar integrale rechtsbeoefening aan Rijksuniversiteit Groningen
- Prof. mr. W.D.H. Asser, hoogleraar burgerlijk procesrecht aan de Universiteit Leiden
- Prof. mr. J. Spier, advocaat-generaal Hoge Raad
- Mr. G.J. Visser, raadsheer-plaatsvervanger Gerechtshof Amsterdam en rechter-plaatsvervanger Rechtbank Noord-Nederland
- Mr. F.W.H. Van den Emster, voormalige president rechtbank Rotterdam en voormalig voorzitter Raad voor de Rechtspraak
- Arbiters Bodembeweging
- Landsadvocaat
- Prof. ir. S.N.M. Wijte, hoogleraar aan de TU Eindhoven
- Prof. dr. L.G. Evers van KNMI en TU Delft
- Ing. W.O. Wassenaar (bouwkundig expert)
- Prof. dr. ir. J.G. Rots, afdelingsvoorzitter Bouw & Infra van de TU Delft
- Prof. dr. H.G. Sol op persoonlijke titel, lid van de Tcbb
- Mr. E. Lich, Harveybloom (betrokken bij afhandeling DSB)
- Mr. P. Huitema, De Haan advocaten
- Dhr. G. Oostrom, Nivre
- Gronings Panel (via Sociaal Cultureel Planbureau)

Uitgezette opdrachten

Er is een aantal opdrachten uitgezet om ook op die wijze informatie in te winnen. De volgende opdrachten zijn uitgezet:

- Opdracht aan TU Delft over de beoordelingsmethodiek
Aan TU Delft is gevraagd een beoordelingsmethodiek alsmede een werkwijze waarmee deze beoordelingsmethodiek werkend wordt en garanties biedt voor continue verbetering op te stellen. De grondversnelling, de maximale snelheid, het gebruik van shake maps en de kans dat een scheur bij een bepaalde grenswaarde veroorzaakt kan zijn door bodembeweging komen hier onder meer aan de orde.
- Opdracht aan NIVRE over kwaliteitseisen van schade-experts
Aan NIVRE is gevraagd een kader op te stellen, waarbinnen schade-experts (opname en beoordelaars) en bewonersbegeleiders invulling kunnen geven aan hun onafhankelijkheid, professionaliteit en communicatievaardigheid. Tevens is NIVRE gevraagd in hoeverre zij deze kwaliteitseisen kunnen naleven en controleren en eventuele klachten kunnen oppakken.

- Opdracht aan KNMI over de vraag op welke wijze een grens bepaald zou moeten worden voor de werking van het protocol en welke zekerheidsmarge en -maatregelen daarbij aangehouden moet worden. Ook is KNMI gevraagd voor welke sterkte van bevingen een shakemap (effectgebied) gemaakt zou kunnen worden.

Ook deze uitvragen en rapporten zijn in dit logboek te vinden.

	Inhoud	
1	Maatschappelijk en algemeen	8
1.1	Uitgangspuntennotitie regio	8
1.2	Rapport Sociaal Plan Bureau	12
1.3	Reflectiecommissie	14
1.4	Reactie Dhr. M. van Baalen	18
1.5	Reactie Dhr. T. Postmes	18
1.6	Reactie Mr. G. Visser	20
1.7	Reactie Dhr. S. Wijte	24
2	Juridisch	27
2.1	Input Mr. Bröring	27
2.1.1	Reactie Bröring op concept protocol	28
2.2	Input Mr. Van Den Emster	33
2.3	Input Mr. Asser	35
2.4	Input Raad voor de Rechtspraak Mr. S. Sicking	38
3	Techniek	39
3.1	TU Delft	39
3.1.1	Vragen aan TU over methodiek	52
3.2	KNMI	60
3.3	Dhr H. Sol	61
3.4	Nivre	61
4	Het protocol	65
4.1	Memo regio	65
4.2	Onafhankelijke Raadsman	67
4.2.1	Reactie Onafhankelijke Raadsman op concept protocol	68
4.3	Arbiter Bodembeweging	69
4.4	Van Baalen	73
4.5	Reactie burgemeesters buitengebied en gedeputeerde Drenthe	74
4.5.1	Gemeente Aa en Hunze	75
4.5.2	Gemeente Tynaarlo	77
4.5.3	Gemeente Noordenveld	77

Leeswijzer

Dit logboek is bedoeld als naslagwerk bij het schadeprotocol. Hiermee wil de NCG laten zien met welke personen gesproken is gedurende het proces, daarnaast wil de NCG laten zien welke uitvragen zijn gedaan, hoe invulling is gegeven aan deze opdrachten en welke adviezen hieruit voortgevloeid zijn.

Het logboek begint met een overzicht van de personen en instanties die geconsulteerd zijn. Hierbij zijn zowel namen als organisaties weergegeven.

Vervolgens kunt u reacties lezen vanuit maatschappelijk, juridisch en technisch oogpunt.

Als laatste worden een aantal reacties weergegeven die deskundigen op het concept protocol van medio juni hebben gegeven.

1 Maatschappelijk en algemeen

1.1 Uitgangspuntennotitie regio

Naar een nieuwe schadeafhandeling

Met draagvlak Gasberaad, Groninger Bodem Beweging en Regionale Bestuurders

AANLEIDING EN DOEL

In overleg met afvaardigingen van het Gasberaad, de Groninger Bodem Beweging en bestuurders zijn onderstaande uitgangspunten geformuleerd. De rapporten van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid, de Nationale Ombudsman en de Onafhankelijk Raadsman en eigen ervaringen en opvattingen zijn belangrijke onderleggers van deze notitie.

De uitgangspunten moeten een onderdeel gaan vormen van een integrale aanpak voor alle problemen gerelateerd aan de aardgaswinning in Groningen, een aanpak die gedragen is door de regio op zowel maatschappelijk als bestuurlijk niveau. Op een aantal onderdelen zullen de uitgangspunten nader worden uitgewerkt. Alle partijen zijn het er over eens dat de vier pijlers, zoals hieronder toegelicht, de basis zijn voor maatschappelijk draagvlak. En zoals eerder aangegeven is maatschappelijk draagvlak ook voor de regionale bestuurders een voorwaarde voor een nieuw protocol.

VIER PIJLERS

Het nieuwe schadeprotocol is gegrondvest op vier pijlers:

1. Verantwoordelijke Staat

NAM is en blijft aansprakelijk, maar de Rijksoverheid staat garant voor de financiering. Daarmee wordt bedoeld dat de wijze van financiering niet van invloed mag zijn op de invulling van het protocol en de inwoner nooit het slachtoffer mag zijn van financiële discussies.

2. Rechtvaardige schadebepaling

Bóvenop de schade die door NAM moet worden vergoed kunnen mensen schade hebben die niet direct in verband kan worden gebracht met de gaswinning en de gevolgen daarvan, maar die zónder de gaswinning redelijkerwijs niet was ontstaan. Op het moment dat er een vermoeden is dat schade te maken heeft met de gaswinning dan dient de causaliteit ruim te worden toegepast. En wel aan de voorkant van het proces, niet pas achteraf, zoals nu het geval, in de geschilbeslechting.

Door gaswinning op grote schaal toe te staan, met onvoldoende oog voor de veiligheid van inwoners, heeft het Rijk de Groningers onrecht aangedaan¹. Het is in deze situatie niet meer dan billijk dat het Rijk aanvult wat boven de aansprakelijkheid van het Burgerlijk Wetboek nodig is, zodat inwoners verder met hun leven kunnen.

3. Menselijke maat

Iedereen met schade door gaswinning is een gedupeerde, en moet dienovereenkomstig bejegend en behandeld worden.

De ongelijkwaardige positie tussen de gedupeerde en de verantwoordelijken (NAM en EZ) die nu bestaat, moet worden opgeheven. Gedane beloften van NAM en EZ

¹ Onderzoeksraad voor Veiligheid, Aardbevingsrisico's in Groningen, februari 2015.

over ruimhartige vergoeding dienen nagekomen te worden. Een andere grondhouding is nodig van de verantwoordelijken (NAM, inclusief CVW en diens contractpartners, en EZ inclusief NCG). De rijksoverheid dient haar juridische en maatschappelijke zorgplicht jegens de gedupeerden na te komen. Daarbij moet gewerkt worden vanuit vertrouwen naar de inwoner en volgens de regels van de procedurele rechtvaardigheid.

4. Onafhankelijk

De inrichting, het proces en de uitvoering van de schadeafhandeling worden geheel onafhankelijk van NAM en EZ, de verantwoordelijken voor de schade, uitgevoerd. Het ontwerp, de inrichting en de uitvoering van het schadeprotocol mogen niet worden bepaald door de eisen die NAM stelt aan de afbakening van haar aansprakelijkheid. Dat geldt ook voor de benoeming/aanstelling van de verantwoordelijke functies.

CONCRETE INVULLING

Hierna worden deze pijlers verder vertaald naar de schadebeoordeling. De komende periode zal door GBB, Gasberaad en regionale bestuurders, verder worden nagedacht over de invulling van het schadeprotocol. Van belang is dat het geheel efficiënt en robuust wordt vormgegeven en uitgevoerd waarbij zo veel mogelijk wordt toegewerkt naar een integrale benadering zoals bedoeld door de Onderzoeksraad voor de Veiligheid. Waarbij de problematiek in de gehele breedte wordt aangepakt.

Steeds wordt aangegeven in hoeverre een en ander doorwerking krijgt in een onderdeel van het schadeprotocol. In cursief zijn de opvallendste verschillen met het huidige schadeprotocol aangegeven.

Reikwijdte van het schadeprotocol

De uitgangspunten zijn van toepassing op alle soorten schade, zowel de eenvoudige, als de meer complexe schades. Er wordt vanuit gegaan dat de uitgangspunten en de latere uitwerking van toepassing zijn op alle gebouwen en toegankelijk is voor alle eigenaren. Weliswaar kunnen verschillende gebouwtypen (b.v. bedrijven, agrogebouwen, publieke gebouwen, cultureel erfgoed, enz.) vragen om een specifieke aanpak maar deze zou in beginsel moeten passen binnen de uitgangspunten. Maatwerk is nodig. Het gebied waarbinnen het protocol van toepassing is moet nader worden bepaald.

Schadebeoordeling

A. Alle schade wordt integraal vergoed

Er wordt uitgegaan van een breed schadebegrip. Vertrekpunt - en ondergrens- bij de uitwerking van de schadebeoordeling is het wettelijk bewijsvermoeden, artikel 6:177a lid 1 BW. Hierbij wordt ook immateriële schade meegenomen. Dit omdat schadegevallen vanuit een menselijk en ruimhartig uitgangspunt moeten worden behandeld en er aandacht moet zijn voor het gegeven dat een huis voor de bewoner meer waarde heeft dan alleen het financiële aspect. Bovendien moet worden uitgegaan van vertrouwen in de betrokkenen.

Dit betekent voor het schadeobject dat alle schade wordt vastgesteld. Niet langer beperkingen als: veroorzaakt door aardbevingen (maar alle effecten van de gaswinning), alleen zichtbaar op maaiveldniveau, alleen woonhuis, alleen materiële schade. Al bij de beoordeling door de (technisch) experts zal ten aanzien van de schade aan het schadeobject het wettelijk bewijsvermoeden worden gehanteerd.

Dit betekent voor de schadevergoeding dat naast de schade aan het schadeobject alle overige schadesoorten worden vergoed. Het betreft vergoeding van zowel materiële schade als immateriële schade waarbij ook rekening moet worden gehouden met zuivere vermogensschade.

Zonder uitpuddend te (kunnen) zijn dient daarbij in voorkomende gevallen te worden gedacht aan bereddingskosten, kosten voor transport, opslag, beveiliging, schade in het kader van het nemen van schadebeperkende en -voorkomende maatregelen, vervangende woonruimte, schade als gevolg van gederfd woongenot, schoonmaakkosten, inboedel- en tuinschade, zorgkosten, letselschade, inkomstenderving, waardedaling, kosten ter vaststelling van schade, juridische of andere begeleidingskosten, smartegeld, etc.

Indien sprake is van constructieve problemen of herhalingsschade wordt gekeken naar andere mogelijkheden dan het schadeherstel sec. Dit altijd vanuit het perspectief van de bewoner (bijvoorbeeld en onder meer naar de mogelijkheid van opkoop, versterken in combinatie met schadeafhandeling, inclusief sloop-nieuwbouw).

Voor kleine schades wordt een eenvoudige procedure ontworpen die niet mag leiden tot ongelijke behandeling van inwoners. Daarom moet ook in geval van een melding van kleine schades een expert de schade beoordelen en opnemen. Het correct laten opnemen van de schade door een deskundige is een recht van de gedupeerde. Hij is als leek hier niet toe in staat².

Voor alle gradaties van schade zijn de uitgangspunten en het latere schadeprotocol van toepassing. Dus zowel voor de kleinere, als voor de grotere en complexe gevallen. Laat onverlet dat de aanpak kan verschillen.

B. De gedupeerde wordt fair behandeld bij de schadebeoordeling

Leidend hiervoor is de ongelijkwaardige positie van de gedupeerde (slachtoffer, geen tijd, geen macht, geen geld, bevindt zich in afhankelijke positie) ten opzichte van de schadeveroorzaker (dader, tegengesteld belang, veel macht, veel geld, alle tijd). De procedurele rechtvaardigheid moet worden toegepast ; Inwoners moeten serieus worden genomen en betrokken worden bij het proces. Wellicht bestaat de mogelijkheid dat de Onafhankelijk Raadsman dit kan monitoren.

Daarbij geldt dat iedere inwoner andere behoeften heeft. Daar waar meer hulp en ondersteuning nodig is, dient die geleverd te worden. Gedupeerden moeten worden benaderd vanuit vertrouwen, dat past ook bij het bewijsvermoeden, onzekerheden worden naar redelijkheid en billijkheid in het voordeel van de inwoner uitgelegd.

Dit betekent dat gedupeerden vanuit een basis van vertrouwen worden benaderd. Conform het bewijsvermoeden wordt bij twijfel in het voordeel van de gedupeerde geoordeeld: de staande praktijk van C-schade-beoordeling eindigt daarmee.

Voor de calculatie van de materiële schade aan het schadeobject wordt uitgegaan van een duurzame herstelmethode, met zo mogelijk preventieve werking, die tevens recht doet aan het karakteristiek en het materiaal van het object. Dit betekent dat de bestaande praktijk (de goedkoopste methode eerst aanbieden) wordt beëindigd. Voor de calculatie van materiële schade dient het object "genomen te worden zoals het is" (Hoge Raad). Bouwkundige gebreken en/of achterstallig onderhoud zullen niet aan de gedupeerde worden tegengeworpen.

² De methodiek van Witteveen & Bos is strijdig met de optelsom van de uitgangspunten in deze notitie. Meer concreet: de scheiding tussen schadeopname en schadebeoordeling, het werken met vaste teams voor alle beoordelingen en het uitsluiten van een autonome contraexpert.

C. Integrale juridische oplossing

Het schadeprotocol moet een integrale juridische oplossing vormen. Een melding van schade via dit protocol moet onder meer de verjaring stuiten zodat geen afzonderlijke aansprakelijkstelling en stuitingshandeling noodzakelijk is.

D. Termijnen

De afhandelingstermijn van schades moet worden verkort. Het systeem van schadeafhandeling moet transparant en eenvoudig zijn en gericht op snelle afhandeling in zowel complexe als eenvoudige gevallen.

E. Second opinion, arbitrage en rechtshulp

De gedupeerde heeft , na een schadebeoordeling waar hij zich niet in kan vinden, het recht een contra-expert in te schakelen op kosten van de nog op te richten onafhankelijke entiteit. Deze contra-expert heeft dezelfde taakopdracht als de eerstelijns-expert en wordt niet beperkt in uren. In situaties dat de gedupeerde het - na inschakeling van de contra-expert - nog niet eens kan worden met de onafhankelijke entiteit, kan de gedupeerde naast de mogelijkheden die de wetgeving biedt, kiezen voor een vorm van onafhankelijke arbitrage. Daarbij moeten alle beperkingen waar de arbiter op dit moment onder werkt worden opgeheven en zal een nieuw arbitragereglement moeten worden opgesteld. Daarnaast wordt er een voorziening ontworpen die kan voorzien in rechtshulp, zodat iedereen daar waar nodig kan beschikken over voldoende deskundige juridische ondersteuning.

F. Transparant databeheer

Per adres dienen gegevens te worden verzameld die de staat van een woning vastleggen. Hierdoor wordt het vaststellen van nieuwe schades en een verband met de gaswinning eenvoudiger. De data moeten centraal worden verzameld en op eenvoudige wijze inzichtelijk en beschikbaar zijn voor de bewoner. Daarnaast dient bij de opnemings van schade een (vorm van) nul-meting te worden uitgevoerd.

1.2 Rapport Sociaal Plan Bureau

Samenvattingen aandachtspunten

De nationaal Coördinator Groningen (NCG) werkt momenteel, in afstemming met bestuurlijke en maatschappelijke stuurgroepen zoals het Rijk, de provincie Groningen, gemeenten, de Groninger Bodem Beweging (GGB) en het Gasberaad, aan een nieuwe schadeprotocol. Het nieuwe schadeprotocol gaat naar verwachting in op 1 juli en geldt voor schademeldingen na 31 maart 2017.

Dit onderzoek, afgenomen onder het Groninger Panel in mei 2017, laat zien welke aspecten inwoners van de provincie Groningen belangrijk achten voor het nieuwe schadeprotocol. In totaal hebben 2.471 respondenten (53%) de vragenlijst ingevuld. Op basis van de uitkomsten zijn er een aantal concrete punten die aandacht verdienen.

Woningsschade en tevredenheid afhandeling

De helft van de panelleden (ruim 1.200) geeft aan dat er als gevolg van bodembeweging door gaswinning schade aan de eigen woning is ontstaan. Negentig procent van de woningeigenaren met schade heeft de schade gemeld. De voornaamste reden om schade niet te melden is omdat de panelleden de schade zelf te klein vinden of twijfelen over de oorzaak van de schade en de bewijsvoering. De meeste panelleden met gemelde schade zijn over het algemeen tevreden met de manier waarop de schademelding tot nu toe is afgehandeld. De tevredenheid met afhandeling is opvallend groter in de 12 gemeenten in de kern van het aardbevingsgebied dan daarbuiten (68% tegenover 34%).

Belangrijkste uitgangspunten schadeprotocol

De panelleden kregen een aantal uitgangspunten voorgelegd, waarvoor zij konden aangeven hoe belangrijk deze zijn voor het nieuwe schadeprotocol. Alle genoemde uitgangspunten zijn belangrijk en dienen een plek te krijgen in het nieuwe protocol. Dan gaat het om: mogelijkheid bezwaar (arbitrage), vast aanspreekpunt schadeafhandeling, mogelijkheid aanvullend onderzoek/herbeoordeling, tussentijdse informatie over status melding, verkorten afhandelingstermijn, sneller herstel kleine schades en bij twijfel oordelen in voordeel gedupeerde.

Respondenten konden daarnaast ook eigen onderwerpen aandragen die zij belangrijk vinden voor de uitwerking van het nieuwe schadeprotocol. De meest antwoorden van de ruim 900 respondenten zijn te vatten in de woorden 'onafhankelijk en geloofwaardig', 'snel en gelijkwaardig' en 'eenvoudig en praktisch'. Het schadeprotocol en de schadeafhandeling moet volgens hen worden uitgevoerd door onafhankelijke partijen, zonder tussenkomst van NAM en/of Economische Zaken. Waarbij de NCG een snelle en gelijkwaardige schade-afhandeling als streven moeten hebben. Het schadeprotocol moet vooral eenvoudig en praktisch zijn; niet te protocollair.

Respondenten geven ook aan dat de belangen van alle bewoners in het gebied meer centraal moet staan in het protocol. Er worden verschillende suggesties gedaan om bewoners meer te betrekken bij het opstellen en uitvoeren van het nieuwe schadeprotocol. Volgens de panelleden zouden alle schades voortkomend uit de gaswinning in aanmerking moeten komen voor behandeling, er mag geen sprake zijn van een binnen- en buitengebied. Ook geven panelleden aan dat een betere communicatie met inwoners en gedupeerden gewenst is.

Onafhankelijke commissie

Het begrip 'onafhankelijkheid' roept veel emoties op. Een belangrijk punt voor de onafhankelijke commissie is vooral het principe van de 'slager die niet zijn eigen vlees keurt' (twee derde van de antwoorden). Oftewel de borging van de neutraliteit van de commissie of de scheiding der machten. Geen belangenverstrengeling, onpartijdigheid en geen politieke of economische belangen vanuit de commissie. Een zorgvuldige, heldere en open communicatie over de vervolgstappen en over de invulling van de commissie met bewoners is van belang. Hoewel er onder de

respondenten verschillende interpretaties over onafhankelijkheid zijn, is iedereen het er wel over eens dat de insteek van de commissie moet zijn: een eerlijke en oprechte schadeafhandeling als gevolg van aardbevingen. Zonder economische of politieke belangen, bij voorkeur met leden uit eigen regio, een toezichthoudend orgaan en met de kernwoorden: transparantie, communicatie, toetsing, borging en valide afwijzing schadeclaims (twee derde van de antwoorden).

Aandachtspunten

Door de antwoorden van alle respondenten heen hoor je de behoefte aan openheid en transparantie. Dit kan het vertrouwen helpen herstellen. Aandachtspunten die hierbij genoemd kunnen worden, zijn:

- Zorg dat het nieuwe schadeprotocol wordt opgesteld en uitgevoerd door onafhankelijke partijen.
- Betrek hierbij ook vooral bewoners en vertegenwoordigers vanuit het gebied.
- Maak een eenvoudig en praktisch protocol, waarbij snelle afhandeling van schade, gelijke behandeling en een oplossing voor gedupeerden centraal staan. Voorkom onderscheid in behandeling tussen schades in binnen- en buitengebied.
- Houd aandacht voor heldere en begrijpelijke communicatie. Voorkom jargon in correspondentie met bewoners en gedupeerden.
- Zorg voor een zorgvuldige borging van de neutraliteit van de onafhankelijke commissie en leg hierbij helder en concreet uit hoe de 'machten van elkaar gescheiden zijn'. Vermijd de schijn van belangenverstrengeling (in welke vorm dan ook).³

Het gehele rapport is te vinden op de site van het sociaal planbureau Groningen. <http://sociaalplanbureaugroningen.nl/groningers-geven-input-voor-nieuwe-schadeprotocol-ncg>

³ Rapport Groninger Panel over nieuw schadeprotocol 15 juni 2017

1.3 **Reflectiecommissie** **Reactiedocument commissie**

Context

Op 31 maart is aangekondigd dat de NAM uit de schadeafhandeling gaat. Meldingen die na 31 maart 2017 12 uur binnen zijn gekomen worden afgehandeld via een nieuw schadeprotocol dat 1 juli 2017 operationeel moet zijn. De afspraak deze stap te maken en in deze tijdperiode is in overleg met de betrokken bestuurders en NAM tot stand gekomen. In de nieuwe situatie zal de NCG een nieuw protocol vaststellen en regie voeren op de schadeafhandeling. Daarnaast blijft NCG bemiddelen in het geval van complexe schades. Een onafhankelijke commissie zal beslissingen nemen over schade en de wettelijke aansprakelijkheid van NAM daarin, inclusief het daarmee gemoeide bedrag. Het schadeprotocol zal het kader vormen op basis waarvan deze commissie haar beslissingen neemt.

Rol van de commissie

NCG heeft de commissie gevraagd hem op basis van deskundigheid en ervaring te reflecteren over hoe een nieuw schadeprotocol, inclusief onderliggende werkwijzen, er uit zou kunnen of moeten zien. Dit gebeurt op basis van voorstellen en documenten aangeleverd door NCG. Daarnaast zijn ook diverse andere deskundigen bevroegd en is intensief gesproken met een afvaardiging van de stuurgroepen. Alle adviezen zijn en worden meegewogen. De meerwaarde van de commissie was dat vanuit verschillende perspectieven hetzelfde document of punt besproken is tijdens de vergadering of middels schriftelijke reacties buiten de vergadering om. Ook deze reacties zijn opgenomen, naast dit reactiedocument.

In dit document worden op hoofdlijnen de vele en diverse reacties van de deskundigen in de commissie weergegeven op basis van het concept protocol van 13 juni 2017.

Samenstelling commissie

De commissie is samengesteld uit mensen met verschillende achtergronden.

- Emme Groot (voorzitter)
- Simon Wijte (TUE)
- Otto Wassenaar (bouwkundig expert)
- Láslo Evers (KNMI/TUD)
- Jos Rietveld (GGD Groningen)
- Martijn van Baalen (Verbond van verzekeraars)
- Gert Visser (voormalig raadsheer Amsterdam)
- Tom Postmes (RuG)

Bewoner centraal

De commissie heeft als uitgangspunt dat het nieuwe protocol voor de bewoner een toegankelijke procedure zou moeten zijn. Van wezenlijk belang is dat het protocol ervoor dient dat het probleem van de bewoners (individueel, maar ook als onderdeel van een gemeenschap) naar een oplossing wordt gebracht. Er is gekeken naar een brede context, waarin zowel maatschappelijke, technische als juridische aspecten bijdragen aan het komen tot een oplossing.

Inhoudelijk

Protocol

Het concept-protocol biedt meer ruimte voor de bewoner dan het eerdere protocol. Er is getracht vanuit de bewoner te denken en hier ook invulling aan te geven. Dat is voor de bewoner van groot belang.

Op dit moment is het juridische hoofdstuk nog niet in een zuivere lijn geschreven. Om alle partijen hier de juiste rol te laten vervullen, moet er een betere uitleg in dit hoofdstuk komen. Hiervoor zijn suggesties aangeleverd.

Ook het effectgebied is nog niet helder uitgewerkt, hier hangt nog veel vanaf. De techniek leert dat er nog niet een specifiek antwoord op het effect van bevingen van het Groningenveld gegeven kan worden. Nadere duiding volgt bij de methodiek. De stappen zoals uitgelegd in het protocol zijn goed beschreven. Voor de bewoner is het van belang dat er gedurende het proces voldoende ondersteuning beschikbaar is om het proces op de juiste manier te doorlopen. Hierbij is de manier van communiceren met de bewoner door de experts en de bewonersbegeleiding een thema dat de nodige zorg en aandacht verdient.

Immateriële schade

De problematiek waar we mee te maken hebben is breder dan fysieke schade alleen; er is sprake van belasting op meerdere levensterreinen. Dit wordt samengevat in de term 'immateriële schade'. Het protocol geeft op dit moment geen zuiver antwoord op de vraag of immateriële schade wordt opgenomen of niet. Omdat er nog veel onduidelijk is over de immateriële schade op dit moment (er lopen veel juridische procedures), lijkt het voor de hand liggend om dit onderwerp op dit moment niet mee te nemen in het schadeprotocol. Met daarbij de kanttekening dat er in de compensatie bij het herstellen of vergoeden van schade wel ruimhartig opgetreden kan worden. Hierdoor zou er ook een component opgenomen kunnen worden gekoppeld aan de fysieke schade, dat regelt dat er sprake kan zijn van 'ongemakkencompensatie'. Hiervoor is de waardevermeerderingsregeling opgezet. Deze zou moeten worden benoemd in het protocol.

Methodiek en effectgebied beving

De commissie heeft notities ontvangen met daarin opdrachtverstrekkingen richting de TU Delft en het KNMI over de mogelijkheden om een effectgebied en een impactgebied al dan niet vast te kunnen stellen. Daarnaast heeft de commissie kennis genomen van de wensen van de regio op dit gebied, die aangegeven zijn in de memo zoals eerder verstrekt.

Aan de hand van de eerste aangeleverde versie van de methodiek van de TU Delft is er gekeken naar de betekenis van dit voorstel. De commissie is van mening dat de manier waarop de TU het gebied wil afbakenen niet de juiste is. Het effectgebied is naar mening van de commissie niet met voldoende zekerheid vast te stellen. Zowel vanuit het technische als vanuit het juridische aspect is geen waterdicht effectgebied vast te stellen. De reikwijdte van het effectgebied moet enerzijds niet te snel een schademelding uitsluiten, maar anderzijds voorkomen dat bewoners vaak – na onderzoek – een afwijzing op de gemelde schade ontvangen.

Naast de grondversnelling die ontstaat na een beving, is de kwaliteit van het gebouw ook van belang om uitspraken te kunnen doen over de kans op schade. Er bestaat veel informatie over trillingen die plaats hebben gevonden en ook wat deze trillingen doen met gebouwen. Op dit moment is de kwaliteit van de gebouwen niet inzichtelijk. Vanuit de techniek betekent dit dat er een meer individuele beoordeling zou moeten komen.

Beleidsmatig is het niettemin noodzakelijk een werkingsgebied vast te stellen voor het nieuwe protocol. Hiervoor zal gekeken moeten worden naar de bevingen die zich hebben voorgedaan boven en rondom het Groningenveld. Hieraan gekoppeld zouden de meldingen die zijn gedaan in kaart moeten worden gebracht. Deze gegevens samen – met een veilige marge, vanwege de genoemde onzekerheden – zouden een werkingsgebied kunnen weergeven.

Omdat het om een beleidsbeslissing gaat, zou de mogelijkheid moeten bestaan om bij te stellen wanneer blijkt dat dit nodig is.

Omdat vanuit de techniek op dit moment nog niet vast te stellen is waar de grens voor het effectgebied precies zou moeten liggen, zijn er vanuit de commissie verschillende overwegingen die meegegeven worden.

De ideale situatie zou moeten worden geschetst. De commissie is van mening dat de grenzen van het Groningenveld hierin niet houdbaar zijn. Effecten kunnen ook buiten dit gebied optreden.

De boodschap is dat een harde lijn of een specifieke kaart niet als leidend principe gezien zouden moeten worden. Vanuit de techniek kan worden meegegeven dat grondversnellingen niet alleen als uitgangspunt zouden moeten worden genomen, de constructieve kwaliteit van het gebouw speelt hierin ook een rol. Vanuit constructief perspectief bestaat wel veel kennis over wat de kans op schade is bij een bepaald trillingsniveau op woningniveau. Deze kans wordt echter ook beïnvloed door de constructieve kwaliteit van de woning. Dit moet wel per pand worden bekeken, of er moet worden gerekend met 'de zwakste schakel'. Grondversnelling kan worden gemeten, de staat van een huis kan goed worden bepaald, maar de combinatie van beide is nodig om tot een oordeel over causaliteit te komen.

Het is van belang dat er vanuit maatschappelijk oogpunt naar het effectgebied wordt gekeken.

Wees ruimhartig in de afbakening en neem als uitgangspunt dat schade kan zijn opgetreden als gevolg van mijnbouwactiviteiten. Dat zou voor het hele gebied moeten gelden. Gedacht kan worden aan een kaart van alle gemelde schades als basis voor het bepalen van het effectgebied, hieraan zal nog een veiligheidsmarge aan kunnen worden toegekend. Ook wordt gesproken over het mogelijk bepalen van de provincie Groningen als gebied, of het gehele Noorden.

Concluderend zal er een beleidsbeslissing door de NCG moeten worden genomen over het werkingsgebied, omdat de kennis op dit punt bij de deskundige instituten niet tot een eensluidende afbakening leidt.

Het feit dat een 100% sluitende onderbouwing van het effectgebied met de huidige (wetenschappelijke) kennis niet mogelijk is, rechtvaardigt in de huidige situatie, des te meer de optie te komen tot een schadefonds. Immers inwoners mogen hier niet de dupe van worden.

Onafhankelijke Commissie Schade (OCS)

De commissie heeft een concept-document ontvangen over hoe de OCS vorm zou kunnen krijgen. Hier heeft de commissie uitgebreid haar visie op kunnen geven. De commissie is van mening dat de OCS daadwerkelijk onafhankelijk moet zijn. Dat betekent dat de commissie idealiter niet ingesteld zou moeten worden door de minister van Economische Zaken. Er zou nagedacht kunnen worden over een commissie die ingesteld wordt door het kabinet. Overweging zou kunnen zijn om de commissie onder te brengen bij de provincie.

De commissie bestaat uit leden die hun onafhankelijkheid kunnen waarmaken. De keuze van de leden zal breed gedragen moeten zijn in de regio. In de governance van de OCS moet duidelijk vastgelegd worden hoe de organisatie is opgebouwd en wat haar taken en kaders zijn.

De commissie adviseert dat de OCS een directeur/secretaris benoemt die de taak krijgt om de uitvoeringsorganisatie aan te sturen. In de ideale situatie maakt de uitvoeringsorganisatie onderdeel uit van de OCS.

De leden van de OCS zullen goedkeuring moeten verlenen aan de organisaties die worden ingehuurd om de opnames en de aanvullende onderzoeken te doen. Hier zullen kwaliteitscriteria voor opgesteld moeten worden.

De naam voor zowel de onafhankelijke commissie als de uitvoeringsorganisatie moet zorgvuldig worden bepaald. Dit doet ook iets in de perceptie. Wellicht iets zonder de term 'schade'.

De commissie hecht waarde aan, naast technische en juridische deskundigheid, te zorgen voor een maatschappelijke vertegenwoordiging in de OCS. Dan is het palet van deskundigheid meer compleet.

Het CVW valt in de nieuwe constructie niet meer onder NAM. Het blijft een zelfstandige organisatie die functioneert via een programma van eisen en een contract onder de NCG.

De OCS zou invloed moeten kunnen uitoefenen op de uitvoering. Tijdens de vergadering is de optie benoemd om de OCS de mogelijkheid te geven een secretaris/directeur te benoemen (of, indien juridisch niet anders mogelijk, op bindende voordracht).

Dit borgt de onafhankelijkheid en geeft de OSC de positie de uitvoeringsorganisatie via de directie aan te sturen op gewenste resultaten. Overigens is het gewenst dat de financiering van het secretariaat onafhankelijk is.

De OCS moet de NCG als een van de partijen zien die geïnformeerd zou moeten worden, maar deze informatieverschaffing zou net zo goed richting andere bestuurlijke en maatschappelijke partijen gelden. De commissie geeft aan om nog eens goed na te denken of de OCS niet zelf een volgend protocol vast zou moeten stellen.

Conclusie

De discussie die wij als commissie gevoerd hebben heeft gezorgd voor een breed scala aan invalshoeken. Concluderend kan worden gesteld dat er zowel vanuit de techniek als de juridische benadering niet een eenduidig advies gegeven kan worden. Er is sprake van interpretatieverschillen en daarnaast ook onzekere factoren in de wetenschap.

Maar van deze beperkingen mag de bewoner volgens ons geen last hebben. Daarom is het een logische stap op sommige facetten te kijken naar het oplossen van de maatschappelijke problematiek. De commissie is van mening dat de oplossing van deze problematiek enerzijds zit in de grote mate van onafhankelijkheid die de OCS brengt in het systeem, maar anderzijds is het invoeren van een schadefonds ook noodzakelijk. Door het invoeren van een schadefonds zal de bewoner uiteindelijk het meeste worden ontlast want ze heeft alleen te maken met de OCS en met het fonds. Het vullen van dit fonds zal een discussie moeten zijn tussen NAM en Staat. De NAM erkent de aansprakelijkheid en vergoedt de kosten die de bewoner heeft en de overheid erkent wat de Groningers al jaren wordt aangedaan door verantwoordelijkheid te nemen dit fonds in te stellen.

Onafhankelijke schadebepaling/- toekenning en het ontlasten van de bewoner zijn de twee belangrijkste pijlers om het vertrouwen van alle gedupeerden op korte termijn te herstellen.

Groningen, 21 juni 2017
Namens de reflectiecommissie,
Emme Groot

1.4 **Reactie Dhr. M. van Baalen**

Ik vind het een goed geschreven protocol. Duidelijk B1 taalgebruik en het raakt alle onderwerpen

Ik vind het gemaakte onderscheid tussen eenvoudige, complexe en overige zaken verstandig. Ook het voorbehoud voor niet-materiele schade in afwachting van rechterlijke uitspraken is logisch

Het nadrukkelijk melden dat de OCS de zaak behandelt (hst 4) en niet de NAM is een belangrijk feit

Stap 6A is een belangrijke procesversneller denk ik en persoonlijk verwacht ik veel voordeel hiervan

Jammer genoeg is het kennelijk nog niet haalbaar gebleken om enkele harde criteria te introduceren zoals het maximale schadebedrag en de reactietermijnen. Maar dit zal later neem ik aan plaatsvinden.

Is het nog een idee om op te nemen dat ook bij een versnelde procedure de dossiers bij OCS compleet moeten zijn en dat bewoners de plicht hebben om alle relevante stukken te overleggen. Zonder bewijs geen betaling. Dit in het licht van mijn voorstel om via (externe) audits op steekproefbasis achteraf de NAM te rapporteren over de gedane uitkeringen.

Het blijft een document van 32 pagina's. Is het nog voorzien dat er een eenvoudige samenvatting (bijvoorbeeld via een goede 1 A4 visual) voor de consument beschikbaar komt? Ik noemde ooit het formulier dat de belastingdienst indertijd hanteerde bij het bepalen van de belastingvrije voet. Via een eenvoudig stroomschema met ja/nee keuzes kan de bewoner dan begeleid worden in zijn/haar keuze.

Voor de rest vind ik het vanuit mijn bedrijfsmatig perspectief een goed protocol.

1.5 **Reactie Dhr. T. Postmes**

19-06-17 (schriftelijk)

Op hoofdpunten: enkele prima uitgangspunten zijn genoemd. Verdere verduidelijking en precisering is mogelijk en gewenst. In het algemeen constateer ik dat veiligheid en herstel meer centraal kunnen staan. Hier en daar zijn tegenstrijdigheden die het gewenste vertrouwen kunnen ondermijnen (toelichting hieronder). Concrete hoofdpunten

Taken en verantwoordelijkheden OCS

Volgens de beschrijving is de verantwoordelijkheid van OCS om te oordelen over schade en vergoeding.

- Risico is dat OCS als uitvoeringsinstantie van de wensen van het ministerie van EZ en van de NAM wordt gepresenteerd. Op pagina 32 staat bijvoorbeeld "OCS [besluit] voor de exploitant". Daarbij ontstaat snel de indruk dat OCS kleine bedragen mag toekennen maar grote bedragen niet--worden die nog

steeds door de NAM beoordeeld of door EZ? Onduidelijkheid hierover is onwenselijk.

- Helderder moet worden op welke wijze OCS anders zal opereren dan CVW dat deed. Daarbij is met name de rol van de vergoeder van de schade onderbelicht: Aan wie geeft OCS de opdracht schade te vergoeden en hoe wordt gegarandeerd dat die vergoeding wordt verstrekt?
- De ambitie ten aanzien van verbetering van het huidige proces kan helderder: schademelding moet laagdrempeliger worden dan ze nu is, vergoeding en herstel van bevingsschade is een garantie aan bewoners van het gebied, het garanderen van veiligheid na een schademelding wordt een prioriteit in het proces.
- Het risico van de geschetste procedure is dat hij teveel draait om schadeafhandeling: dit proces lijkt daarmee voor bewoners centraal te staan (maar nu met OCS in de rol van CVW en staat in de rol van NAM), terwijl juist de intentie is om die bewoner te ontzorgen en veiligheid voorop te stellen (conform beleid EZ).

Suggestie: maak explicieter dat OCS jegens bewoner verantwoordelijkheden neemt die onafhankelijk zijn van de NAM (en EZ) en haar wens om schade in individuele gevallen als mijnbouwschade te erkennen. Het fonds komt in beeld op moment dat schade vergoed moet worden. Maak van schadebeoordeling de secundaire taak van OCS. Verantwoordelijkheden van OCS zijn dan:

- Ten aanzien van bewoners: het welzijn en de veiligheid van bewoners staat centraal in de werkwijze van OCS (n.b. Dit staat haaks op het afhandelen van schade zonder enige vorm van inspectie: wie neemt verantwoordelijkheid voor de bouwveiligheid in gevallen waarin schade is gemeld?)
- Ten aanzien van beoordeling schade: OCS beoordeelt of uitgesloten kan worden dat schade toegeschreven kan worden aan mijnbouw uit het Groningenveld
- Ten aanzien van herstel: OCS faciliteert schadeherstel in die gevallen waarin schade door mijnbouw niet uitgesloten kan worden. OCS keert uit [of liever gezegd: schadefonds keert uit, of staat keert uit] ongeacht erkenning van de verantwoordelijkheid door de NAM.
- OCS [schadefonds/staat] verhaalt de schade op de exploitant zonder verdere betrokkenheid van bewoners. Dit doet geen afbreuk aan rechten van eigenaren om niet vergoede meerkosten zoals immateriële schade of waardedaling op eigen initiatief op de NAM te verhalen.

Verantwoordelijkheden staat jegens burgers

Het blijft in dit document nog onduidelijk welke verantwoordelijkheid de staat neemt jegens burgers die met dit probleem worden opgezadeld.

- Waarvoor staat het schadefonds precies garant? Dit kan explicieter: het gaat om het vergoeden van schade in die gevallen waarin de NAM (nog) niet akkoord is gegaan met het toekennen van vergoeding. Verder neemt de staat (cq het fonds) het op zich om die schadevergoeding te verhalen op de exploitant. Het schadefonds vervult dus in wezen een rol als verstrekker van kosten die de NAM uiteindelijk geacht wordt te betalen. Daarbij neemt de overheid het risico over van burgers dat de NAM uiteindelijk niet over de brug komt. Het lijkt me goed om deze rol te benoemen. De staat (cq het fonds) staat garant voor schadevergoeding van gevallen waarin OCS aanbeveelt dat ze vergoed moet worden.
- Waarvoor staat de staat verder nog garant? Het zou goed zijn als veiligheid en welzijn van burgers voorop staat. De staat neemt haar verantwoordelijkheid jegens Groningers dus in brede zin. Over veiligheid en welzijn vind ik in dit document te weinig terug.
- Van alle politieke uitspraken over "ereschuld inlossen" cq. "ruimhartig vergoeden" is in dit document nog geen praktische vertaling terug te vinden.

Onafhankelijkheid OCS

Grootste bedreiging van de onafhankelijkheid van OCS is het mandaat dat OCS van de staat en van de NAM krijgt. Daarover is het protocol nog niet helder. Ook is onvoldoende duidelijk wie het schadeprotocol vaststelt en op welke wijze aanpassingen mogelijk zijn. Tenslotte is wenselijk dat OCS bij afhandeling van complexe gevallen een grote discretionaire ruimte krijgt om bewoners te ondersteunen.

Rechtvaardigheid

Conform mijn memo denk ik dat een van de centrale doelstellingen van alle betrokken overheden zou moeten zijn dat het wantrouwen wordt weggenomen. Dit protocol is niet alleen bedoeld om nieuwe schadegevallen beter af te handelen dan voorheen het geval was, het is ook een aanzet tot reparatie van oud zeer. Daarbij kan

het een goed idee zijn als fouten die in het verleden zijn gemaakt worden benoemd en

dat expliciet gemaakt wordt op welke wijze het huidige protocol erin voorziet om deze te repareren en in toekomst te vermijden. Wat ideeën:

- OCS krijgt de opdracht om ook oude schadegevallen die nooit zijn gemeld (om welke reden dan ook) af te handelen volgens deze nieuwe regels
- NCG en staat geven aan zich te realiseren dat vertrouwen in instanties in sommige gevallen ver heen is en dat opstelling van overheden in het verleden daartoe aanleiding is geweest. Ook hier is sprake van een "ereschuld." Dit nieuwe protocol herstelt dat vertrouwen niet onmiddellijk. Om die reden worden bewoners financieel ondersteund om in eigen beheer onafhankelijk onderzoek te laten uitvoeren c.q. juridisch advies in te winnen (ik zou zeggen: verhoog de limiet hiervoor of bedenk een manier om die in individuele gevallen op te kunnen rekken)
- NCG en staat erkennen dat velen van mening zullen zijn dat vergoeden van schade onvoldoende compensatie is voor overlast en immateriële schade. Een goede regeling voor een passende compensatie is essentieel, maar valt buiten dit protocol. Wat het huidige protocol wel kan doen is bijkomende kosten (ook immaterieel) die direct aan schade zijn gerelateerd ruimhartig vergoeden. OCS verstrekt daartoe een standaardvergoeding, die in individuele gevallen hoger kan uitvallen.
- NCG en staat erkennen dat een deel van het ervaren onrecht terug te voeren is op willekeur in de toekenning van schadebedragen in het verleden. Een van de kerndoelstellingen in het huidige protocol is het principe dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.

1.6 Reactie Mr. G. Visser

Korte schriftelijke reactie op de notitie van prof. mr. Jacques Sluysmans van 20 april 2017

De notitie van prof. Sluysmans doet om meerdere redenen onvoldoende recht aan het door de wetgever in artikel 6: 177a BW opgenomen bewijsvermoeden:

– Prof. Sluysmans schrijft onder meer:

"De Onafhankelijke Commissie Schadeafhandeling (OCS) zal met ondersteuning van deskundigen alle schade zijn kaart brengen en een onafhankelijk *integraal* oordeel vellen over de oorzaken daarvan. Dat is dus een andere benadering dan normaliter in procedures bij de rechter zou gelden, waarbij – zoals hiervoor toegelicht – de bewijslast en het bewijsrisico met betrekking tot het causaal verband tussen de schade en de gaswinning tussen de laedens en gelaedeerde zou kunnen verschuiven. Het vertrekpunt voor de beoordeling door OCS zal niet zijn welke partij de bewijslast draagt, maar om zoveel mogelijk duidelijkheid te verkrijgen over de

oorzaak van de gemelde schade. De situatie laat zich daarmee het meest vergelijken met de situatie waarin de rechter een onafhankelijke deskundige zou benoemen om de schadeoorzaken te beoordelen.”

De commissie staat een andere benadering voor (zie ook Naar een nieuwe schadeafhandeling, Draagvlak Gasberaad e.a., 23 mei 2017 pagina 3, sub B). Onzekerheid over de oorzaak van de schade doet zich voor op het moment dat de gelaedeerde stelt dat causaal verband aanwezig is tussen de ingetreden schade en de gaswinning en dat de NAM dit causaal verband betwist. Op dit moment treedt het bewijsvermoeden in werking en dit is dus het vertrekpunt van het bewijsvermoeden. Het verschil tussen de beide benaderingen blijkt onder meer bij het verstrekken van de opdracht aan de te benoemen deskundige(n). In de visie van prof. Sluysmans wordt eerst een deskundige benoemd met het doel om duidelijkheid te verkrijgen over de oorzaak, derhalve een blanco-opdracht. Toepassing van het bewijsvermoeden leidt tot een andere gedragslijn: de eerste aan de deskundige te stellen vraag is of sprake is van fysieke schade aan het gebouw of werk van de gelaedeerde die naar haar aard redelijkerwijs schade door beweging van de bodem als gevolg van de aanleg of de exploitatie van een mijnbouwwerk ten behoeve van het winnen van gas uit het Groningenveld zou kunnen zijn. Bij positieve beantwoording van die vraag komt de volgende door de deskundige te beantwoorden vraag aan de orde: is aannemelijk dat de schade een andere oorzaak heeft?

– In artikel 6: 177 a BW is sprake van een wettelijk bewijsvermoeden. Anders dan prof. Sluysmans in zijn notitie op enkele plaatsen schrijft, is voor het weerleggen van dit vermoeden niet voldoende dat het wordt “ontzenuwd”. Prof. Sluysmans legt daarmee de lat voor de beoordeling van de vraag of het bewijsvermoeden is weerlegd, (veel) te laag.

Het criterium “ontzenuwen van het vermoeden” is van toepassing bij de figuur van het voorshands door de rechter uitgesproken bewijsoordeel: aan in de procedure gebleken bepaalde feiten ontleent de rechter een vermoeden in het voordeel van degene die een bepaald rechtsgevolg inroept. Een dergelijk voorshands bewijsoordeel kan vaak eenvoudig worden ontzenuwd, bijvoorbeeld door aan te tonen dat een van de feitelijke gegevens die de rechter aan zijn bewijsvermoeden ten grondslag heeft gelegd, onjuist is.

Bij een wettelijk bewijsvermoeden ligt dit anders: in dat geval kan niet worden volstaan met ontzenuwen van het vermoeden maar moet het tegendeel van datgene wat wordt vermoed worden aangetoond. De wetgever heeft een bepaalde norm, zoals een veiligheidsnorm, willen handhaven en is daarbij door middel van het wettelijk bewijsvermoeden aan de gelaedeerde tegemoet gekomen. Aan de weerlegging ervan kunnen, mede afhankelijk van de aard van de door de wetgever beschermde norm, hoge eisen worden gesteld. In alle gevallen is de aan te leggen toets veel zwaarder dan het enkele twijfel zaaien, bij aantasting van - vooral - het recht om veilig te wonen zal de lat zeer hoog moeten liggen.

Commentaar op enkel juridische onderdelen van het concept- protocol

Pagina 3: schadefonds.

Niet: waarbij de staat garant staat (de betekenis daarvan is dat als de nam als eerst aangesprokene niet betaalt/niet kan betalen, de staat voor de betaling garant staat. Dat is niet onze bedoeling)

wel: er wordt een schadefonds ingericht, dat wordt volgestort door de Staat. Uit dit schadefonds worden de claims vergoed. De Staat en de NAM zullen onderling regelen wie welk deel van de schade zal dragen.

NB op pagina 4, onder Verantwoordelijke staat, wordt de opzet van een schadefonds wel juist weergegeven.

Pagina 6 en verder (bewijsvermoeden)

1. Het causaal verband bij schade ten gevolge van bodembeweging valt uiteen in 2 onderdelen: 1. het causaal verband tussen de mijnbouwactiviteiten en de bodembeweging en 2. het causaal verband tussen de bodembeweging en de schade. Het eerstgenoemde verband is voor het effectgebied van de gaswinning uit het Groningenveld onbetwist, het aantonen van het tweede verband wordt, blijkens de Memorie van Toelichting, ten behoeve van de benadeelden met een wettelijk bewijsvermoeden vergemakkelijkt. In de concepttekst wordt tussen deze beide onderdelen geen onderscheid gemaakt, waardoor niet meer klopt wat er staat.

2. In de tekst wordt er terecht op gewezen dat het bewijsvermoeden alleen van toepassing is op fysieke schade aan gebouwen (niet alleen beperkt tot woningen!) in het werkingsgebied van het Groningenveld en dat ten aanzien van andere schade (dus: 1. schade buiten het effectgebied en 2. andere schade dan fysieke schade, waarbij onder meer gedacht moet worden aan immateriële schade, schade in de vorm van waardedaling, omzetschade) gewerkt zal moeten worden met een rechterlijk bewijsvermoeden.

Ik ben er bevreesd voor dat het in de wet opgenomen bewijsvermoeden als argument kan/zal worden gebruikt om te bepleiten dat het de wil van de wetgever is geweest dat voor de overige schade "dus" op de benadeelde een veel zwaardere bewijslast rust. Het bewijsvermoeden heeft dan voor de benadeelden ten aanzien van de overige schade een nadelig effect, hetgeen te allen tijde moet worden voorkomen.

Ik denk dat daarom goed is om in het protocol te benadrukken dat de wetgever met het bewijsvermoeden aan de benadeelden een *extra* hulpmiddel, een *extra* steun in de rug, heeft willen geven. Dit impliceert dat voor zover met bestaande rechtsregels en met name de huidige jurisprudentie bij die overige schade een (met het bewijsvermoeden) vergelijkbaar resultaat kan worden bereikt, deze middelen onverkort hun gelding moeten blijven behouden. Daarbij dient vooral te worden gedacht aan de toepassing van de jurisprudentie van de Hoge Raad omtrent de zogeheten omkeringsregel.

3. De gevolgen van de toepasselijkheid van het bewijsvermoeden (dus: fysieke schade aan gebouwen in het effectgebied) worden in de concepttekst onvoldoende krachtig weergegeven.

Het systeem van de wet is dat als er fysieke schade is die naar haar aard redelijkerwijze door gaswinning kan zijn ontstaan (en dit zal dus door een deskundige als eerste moeten worden vastgesteld), het vermoeden geldt dat de schade door de gaswinning veroorzaakt is. De exploitant (de NAM) zal dan tegenbewijs moeten leveren.

In de tekst van het protocol is er nog sprake van dat het door de NAM te leveren tegenbewijs zal kunnen inhouden dat het vermoeden "ontzenuwd" wordt. Deze term is te zwak en wordt niet gebruikt voor een wettelijk vermoeden zoals het bewijsvermoeden van artikel 6:177a BW (vgl. Stelplicht & Bewijslast, Boonekamp en Valk, Kluwer 2016, p. 8-12). Men spreekt in dat geval wel van 'tegendeelbewijs', het vermoeden moet niet worden ontzenuwd maar zal moeten worden weerlegd. Het in acht te nemen criterium moet zijn dat op de NAM de taak rust aannemelijk te maken dat de schade een andere oorzaak heeft dan gaswinning. Ook andere formuleringen zouden kunnen worden gebruikt, zoals: de NAM zal aannemelijk moeten maken dat de schade ook zonder de gaswinning zou zijn ontstaan, of: de NAM zal aannemelijk

moeten maken dat gaswinning als oorzaak van de schade redelijkerwijze uitgesloten kan worden geacht.

Juist omdat de veiligheid van bewoners/gebruikers van gebouwen in het geding is en door de mijnbouwexploitant dus een veiligheidsnorm is overtreden, ligt het voor de hand om aan het door de NAM te leveren tegenbewijs (zeer) hoge eisen te stellen. Helaas is de wetgever niet overgegaan tot een volledige bewijslastomkering, wat zou inhouden dat ook het bewijsrisico bij de NAM is komen te liggen en causaliteit wordt aangenomen als niet geheel duidelijk is geworden of de gaswinning nu wel of niet (mede)oorzaak van de schade is.

De arbiters hanteren in hun uitspraken een juist criterium en lijken aan het door de NAM te leveren tegenbewijs hoge eisen te stellen. Voorkomen moet worden dat de tekst van het protocol een argument kan opleveren om aan deze wijze van beoordelen van schadeclaims een halt toe te roepen.

Een mogelijk alternatief zou daarom zijn om over de rechtsgevolgen van het bewijsvermoeden ten aanzien van fysieke schade in het effectgebied weinig te zeggen en de uitleg daarvan over te laten aan OCS/arbiters.

4. pagina 7, onder het hoofdje: juridische causaliteit.

Hetgeen hier staat geschreven zal in een wat duidelijker en juridisch juister kader geplaatst moeten worden. Causaliteit heeft twee onderdelen, 1. Bestaat causaal verband tussen de gedraging en de schade (ook wel aangeduid als: bestaat conditio sine qua non-verband, zou de schade ook zonder de gedraging zijn ingetreden? Op dit causaal verband heeft het bewijsvermoeden betrekking) en 2. Aangenomen dat er conditio sine qua non-verband aanwezig is: in hoeverre kan de ingetreden schade aan de gedraging worden toegerekend (vergelijk: A geeft B een klap tegen zijn hoofd die in een normaal geval nooit tot schade zou hebben geleid. Deze B heeft een uitzonderlijk dunne schedel en de schade is daarom uitzonderlijk hoog. Is A verplicht om die uitzonderlijke hoge schade te betalen, kan deze schade aan hem worden toegerekend? De jurisprudentie is dat bij overtreding van verkeer – en veiligheidsnormen vergaand wordt toegerekend.). Wat op pagina 7 staat geschreven heeft betrekking op 2. Dit zou duidelijker tot uiting kunnen worden gebracht. Geschreven zou kunnen worden dat omdat sprake is van overtreding van een veiligheidsnorm, een vergaande toerekening moet worden gehanteerd en dat schade toegebracht aan zwakke kwetsbare gebouwen steeds volledig voor rekening komt van de exploitant.

Om arbiters de nodige vrijheid te geven bepleit ik om dit onderdeel van de causaliteit aan de OCS/arbiters over te laten en dit deel van het protocol te schrappen.

Algemene opmerking (nog niet besproken in de commissie)

5. Het CVW vormt het secretariaat van de OCS. Het CVW is een belanghebbende partij (zowel feitelijk als in de ogen van de Groningse bevolking). Deze combinatie lijkt mij niet acceptabel. Ik ben er daarom sterk voor om aan de OCS een onafhankelijk secretariaat toe te voegen, met personeel dat in dienst is van de OCS en dat dus geheel losstaat van de NAM. Voordeel hiervan is dat het CVW openlijk het standpunt van de NAM kan bepleiten, waarna de OCS na toepassing van hoor en wederhoor tot haar beslissing kan komen.

1.7**Reactie Dhr. S. Wijte**

Hierbij enkele observaties bij de stukken voor de komende vergadering van de reflectiecommissie.

Protocol

Algemeen:

Is het mogelijk om het CVW hier geheel buiten te laten? Dit vanwege de band tussen NAM en CVW en het gebrek aan vertrouwen daardoor bij de eigenaren.

p3 - Burgerlijk Wetboek

Hier wordt gesteld dat in veel gevallen uitgebreide beoordeling niet nodig is. Dit valt nog te bezien als uitgegaan wordt van de waarden die nu door de TU worden voorgesteld

P3 - Werkwijze voor kleine schade

Dit wordt hier geheel losgekoppeld van het gebied / trillingsniveau. Moet iets dergelijk daar niet bij?

P4 - rode tekst

Kan de NCG hier niet tijdelijk als intermediair fungeren?

P5 - Menselijke maat - laatste aandachtspunt

Afgehandeld is onduidelijk. Wat wordt hiermee bedoeld hersteld of beoordeling en vooruitzicht op betaling?

P6 - Bewijsvermoeden

3e alinea

Vervang 'De schademelder zorg ervoor dat..' door 'De schademelder zou moeten zorgen dat...'

P7 - OCS beoordeelt of bewijsvermoeden toereikend is

Begin deze alinea met 'Bij uitvoering van het protocol oordeelt de OCS op basis..

H3 Algemeen

Hoe zit het met bijvoorbeeld met scholen, verzorgingshuizen en ziekenhuizen. Worden deze organisaties aangesproken door de term bedrijvenloket?

H4 In het kort

Moet CVW het secretariaat doen

P12 stap 4

Vermeld dat de schadeinspecteur ook kijkt naar andere mogelijke schade vormen dan diegene die door de eigenaar gemeld zijn.

P15 - Stap 10

Ik ben van mening dat de NAM, als zij een en ander betwisten, geen recht zouden moeten hebben op de vergoeding aan de eigenaar en ook niet in contact zouden

moeten kunnen treden met de eigenaar. Bij een aangetoond onterechte uitkering zou de NAM door de staat/schadefonds gecompenseerd moeten worden.

Op basis van het voorgaande moge duidelijk zijn dat het geen onder op blad 32 staat mijn sterke voorkeur heeft.

TU Delft

P1 – punt 1

Gesteld is dat altijd onderzoek/gedocumenteerde schade opname moet worden uitgevoerd en dat alleen in bijzondere gevallen hiervan kan worden afgezien. M.i. is het de bedoeling dat de groep bijzondere gevallen zo groot wordt dat het in de totale verzameling geen bijzondere gevallen meer zijn.

P2 – een na laatste alinea

De gevens over trillingen zullen na iedere beving moeten worden aangepast/geupdate

P3 – Voldoende waarschijnlijkheid

Waarom alleen bij kleine schade omvang

P6 – Opmerking 2

Opgemerkt wordt dat ook het onderdeel waarin een scheur is ontstaan nog voldoende veilig kan zijn

P6 – Niet-constructieve schade

Voorgesteld wordt esthetica te benoemen in de eerste zin, van een gelijke orde als vermindering van gebruikswaarde

P6 p7

Ik ben het niet eens met de rechter kolom en stel voor deze te verwijderen.
Hij strookt ook niet met de inhoud van het stuk

P8 Situatie 1

Duiding van andere oorzaken is wel van belang voor de eigenaren en ten behoeve van het begrip/uitleg. (fase 1 buitengebied)

2^e alinea is onduidelijk

P8 – veilige afstanden

Moet er onderscheid worden gemaakt tussen de verschillende kwaliteiten van gebouwen

Moet de 47,5 km niet worden uitgezet vanuit Huizinge. Maakt het grondprofiel geen onderscheid. Hier moet m.i. beter afstemming plaatsvinden met het KNMI

P9 – waarschijnlijk

Waarom alleen bij scheurwijdten kleiner dan 5 mm?

Er moet in dit rapport geen uitspraak worden gedaan over vergoeden.

P10 – zeer waarschijnlijk

Vergoeden (zie p9)

P11

De 1^e alinea van 1. Gegevensverzameling, sluit niet aan op 1^e alinea Deel II – Volledige procedure. Ook bij 2 en 3 zal worden uitgekeerd en zal geen sprake hoeven te zijn van gegevensverzameling

P15

Ongelijkmatige zettingen zijn ook een vorm van opgelegde vervorming

P16 1^e alinea

Vervang 'analytisch' door 'kwalitatief' en eventueel in de 2^e alinea 'rekenkundig' door 'kwantitatief'

P18 – tabel

Tabel is voor mij in het geheel niet duidelijk.

2 Juridisch

2.1 Input Mr. Bröring

Samenvatting overleg de heer Bröring over uitgangspunten schadeprotocol d.d. 17 mei 2017

Opmerkingen van de heer Bröring:

- Het BW als uitgangspunt is erg belangrijk en goed dat dit in het memo als uitgangspunt wordt genomen.
- De aansprakelijkheid van EBN en evt aansprakelijkheid van de Staat komt niet terug in memo. Dit kan een bewuste keuze zijn maar dat zou dan wel opgemerkt moeten worden.
- Het lijkt verstandig de verschillen tussen het oude en het nieuwe protocol ergens te schetsen.
- Verjaring maakt hij zich zorgen om. Maar hoeft geen plek te vinden in protocol en is ook niet iets wat NCG met NAM kan oplossen.
- Goed om bewijsvermoeden te hanteren. Dit kan zowel in als buiten procedure gebruikt worden. Een commissie kan beslissen aan de hand van bewijsvermoeden.
- Bewijsvermoeden is geen omkering van bewijslast en omslagpunt wanneer ontzenuwd is slaat snel om. Toch mag van NAM veel verwacht worden. Er moet gekeken worden naar het gehele bewijsdomein. NAM had gezien haar positie als exploitant en groot bedrijf eerder onderzoek moeten laten doen (meten van trillingen/voorzorgsmaatregelen). Dat is nagelaten en daarom mogen nu ook hogere eisen worden gesteld. Het is van een 'kleine' burger nu niet redelijk om zich te verweren tegen 'grote' NAM terwijl NAM nooit iets onderzocht heeft.
- Wanneer schade naar aard gevolg van gaswinning kan zijn, is niet in criteria samen te vatten. Is casuïstisch.
- Wanneer er ontzenuwd is, kan ook niet in criteria samengevat worden. Ook te casuïstisch.
- NCG zou wel met NAM kunnen afspreken dat zij niet onderzoekt of causaliteit veronderstelt.
- De vraag waar het Groningenveld eindigt, is een juridische vraag maar met een technische input.
- Het zou mogelijk moeten zijn in een impactgebied van een aardbeving de causaliteit zonder verdere discussie aan te nemen.
- Vraag over schikking of erkenning nog voorgelegd. Dit zit in de woorden die gebruikt worden. Advies is om waardevermeerderingsregeling los te koppelen van schade. Beter om te koppelen aan verduurzamen of versterken.
- Zeer ernstige schadegevallen zouden in versterkingstraject mee moeten gaan.
- Juridische causaliteit zou het uitgangspunt moeten zijn. Wel is dit casuïstisch. OCS of arbiters beslissen.
- Hebben geschetst wat nu over proces onze denkwijze is. Als bewoner telkens de kans krijgt aan te geven dat onderzoek nog niet compleet is en OCS hier zelf ook een check op doet, is praktische noodzaak voor contra er vaak niet meer. Maar het recht op contra kan de bewoner nooit worden ontzegd. Een ander punt is wie betaalt.

- Arbitrator moet behouden blijven. Arbitrage zou niet tweezijdig bindend moeten zijn.
- Fred Hammerstein wordt genoemd als jurist voor OCS. Kan belangen van beide partijen goed in beeld houden en afwegen.
- Gesproken over vorm OCS. Privaatrechtelijk heeft niet de voorkeur. Adviescommissie heeft ook niet voorkeur. ZBO zou beste optie zijn. Voorkeur heeft om NAM niet in proces bij OCS te betrekken. Als NAM niet eens is met oordeel van OCS, kan zij ook stap naar arbiter maken. Beslissing van OCS zou schadebesluit kunnen zijn. Arbiters kunnen dan als bezwaarcommissie ingezet worden. Er zou daarna nog een beroep bij de rechtbank en procedure bij Raad van State open staan. Besluit van ZBO zou door Staat uitgevoerd moeten worden. Bewoner zou vordering op NAM dan aan Staat kunnen cederen.

2.1.1 *Reactie Bröring op concept protocol*

Vooraf wil ik graag benadrukken dat meerdere elementen van het concept mij bijzonder aanspreken. Dit geldt met name de gedachte dat het BW het centrale uitgangspunt vormt (al zou ikzelf het BW als 'randvoorwaarde' presenteren). Ook de keuze om te blijven werken met adviserende arbiters en niet met 'echte' arbiters die bindende uitspraken doen waartegen in beginsel geen beroep openstaat, juich ik toe. Van het grootste belang is de plaats en rol van de OCS. De OCS kan in meerdere opzichten tot een verbetering van de gang van zaken leiden. Als voorbeeld noem ik de bevordering van de gelijke behandeling van bewoners. Hieronder geef ik puntsgewijs mijn door uw verzochte "impressie" bij het concept schadeprotocol. Zij spitst zich toe op punten van kritiek dan wel punten die naar mijn mening nader aandacht vergen.

Hoofdstuk 1: het uitgangspunt van de Verantwoordelijke Staat

De belangrijkste uitgangspunten kan ik alleen maar onderschrijven. In het licht van het eerste uitgangspunt, Verantwoordelijke Staat, is opmerkelijk dat in het concept protocol (hierna ook: het concept) voor een suboptimale optie wordt gekozen: die waarin de Staat niet ten volle haar verantwoordelijkheid neemt. In het concept wordt immers gekozen voor een OCS ingebed in rechtsbetrekkingen tussen NAM en bewoners, in plaats van voor een model waarin bewoners alleen te maken hebben met de OCS (met door de Staat gegarandeerde financiële middelen). Het in het concept gehanteerde model betekent dat bewoners nog steeds met NAM als tegenpartij te maken kunnen krijgen. Dan doel ik op de rol van NAM in de procedure bij de Arbitrator bodembeweging en de rechter. Niet op de verplichting van bewoners om medewerking aan NAM te verlenen (art. 6:177, tweede lid, BW). Want deze verplichting blijft ook relevant in het model waarin bewoners alleen met de OCS te maken hebben (met name in het kader van de cessie van hun vorderingen). In dit model hebben bewoners echter niet met NAM als tegenpartij te maken en is in zoverre hun eigen bewijspositie niet in het geding. Een model waarin de Staat haar volledige verantwoordelijkheid neemt, de relatie tussen bewoners en NAM werkelijk wordt doorgesneden en bewoners alleen in contact met de OCS staan, heeft meer in het algemeen grote voordelen, met name wanneer gekozen wordt voor een publiekrechtelijk stelsel (waarin de OCS, met het oog op de gewilde onafhankelijkheid, de status van zbo / schadeautoriteit krijgt).⁴

⁴ Als rechtsgronden voor de Staat die ten volle haar verantwoordelijkheid neemt, pleegt te worden gewezen op de zorgplicht en het profijtbeginsel. Verder kan worden verwezen naar de gronden waarop bijvoorbeeld het asbestfonds of het legionellafonds is ingesteld. Wellicht wordt in Haagse kring als tegenargument gewezen op (de vrees voor) precedentwerking. Ten onrechte, want de problematiek in Groningen heeft een groot aantal specifieke kenmerken.

Ik neem tenminste aan dat de OCS in het model van het concept gebaseerd wordt op het privaatrecht, meer in het bijzonder een bepaald soort overeenkomst over de afdoening van tot NAM gerichte schadeclaims.⁵ Anders dan in het geval van een OCS (zbo / schadeautoriteit) en een publiekrechtelijk fonds waar bewoners, onverschillig welke veroorzaker, voor alle schade terecht kunnen, rijst bij het model van het concept de vraag hoe vanuit de invalshoek van de schadelijders moeten worden omgaan met de aansprakelijkheid, naast die van NAM, van EBN en mogelijk ook de Staat. In het concept wordt aan dit aspect geheel voorbijgegaan. Weliswaar wordt soms gesproken van "exploitant" en wordt daarmee misschien tevens EBN bedoeld. Het verdient echter de voorkeur op dit punt expliciet te zijn. Het is duidelijk dat een rol van de OCS met betrekking tot de aansprakelijkheid van EBN (en de Staat) de materie aanzienlijk compliceert. Maar het is ook onaantrekkelijk wanneer bewoners naast de OCS (met het oog op NAM) de rechtbank (met het oog op EBN en de Staat) zouden moeten benaderen. Het in geval van meerdere schadeveroorzakers verschillende procedures moeten volgen, is zeer ondoelmatig. Ook dit aspect is mijns inziens een argument ten gunste van het model waarin bewoners voor alle schade (en schadeveroorzakers) met één orgaan, de OCS, te maken hebben.

Aan het slot van het concept wordt opgemerkt dat dit model niet nader is uitgewerkt. Inderdaad past de gekozen suboptimale optie bij een incrementele manier van werken die zo kenmerkend is voor het traject tot dusverre. Maar is het niet de hoogste tijd om, in plaats van (wederom) een klein stapje, een grote stap te zetten? Geniet de keuze voor de suboptimale optie voldoende steun van regio-bestuurlijke en maatschappelijke kant? In de begeleidende brief van 13 juni 2017 staat: "[In het concept schadeprotocol] is verwoord tot welke conclusies de NCG komt op basis van alle gevoerde gesprekken en ontvangen adviezen." In de toelichting op het onderhavige uitgangspunt wordt opgemerkt dat een stelsel van overheidsbeslissingen in het kader van een schadefonds "de meest gewenste situatie" is.⁶ De lopende kabinetsformatie staat volgens het concept echter aan een beslissing in deze richting in de weg. Ik constateer ten eerste dat brief en concept-protocol op het punt van de meest optimale optie tegenstrijdig zijn.⁷ Ik constateer ten tweede dat de inhoud van een kabinetsbeslissing op dit punt inderdaad afhankelijk kan zijn van de uitkomst van de formatiebesprekingen.⁸ De kabinetsformatie vormt echter geen enkel beletsel voor de uitwerking ter voorbereiding van de beslissing. Naar mijn mening moeten NCG en regio gezien het uitgangspunt van de Verantwoordelijke Staat vol blijven inzetten op de beste optie (mede gezien de door MP Rutte tijdens zijn bezoek op 16 juni 2017 betoonde ontvankelijkheid). Dat laat onverlet dat aan een nieuw protocol kan worden gewerkt. Voor de praktische gang van zaken waarop een protocol ziet maakt het namelijk weinig uit voor welke optie wordt gekozen: die van het concept of die volgens het uitgangspunt van de Verantwoordelijke Staat.

Naar mijn overtuiging is het model van de OCS (zbo / schadeautoriteit) en een publiekrechtelijk fonds inderdaad de beste optie. Dit model dient niet enkel te zijn gegrondvest op aansprakelijkheid van NAM. Een overheid die zich werkelijk wil inspannen opdat bewoners verder kunnen met hun leven, moet ook zelf een

⁵ Een aandachtspunt is de openbaarheid van de overeenkomst (transparantie).

⁶ Het woord "gewenste" wijst op een feitelijkheid. Naar mijn mening gaat het, normatief, tevens om de meest wenselijke situatie.

⁷ Zie ook Belangrijkste veranderingen, Schadefonds: "Er wordt een schadefonds ingericht, waarbij de staat garant staat. Dit leidt ertoe dat de staat het financiële deel regelt met de NAM en de bewoner daar dus geen last van heeft." Dit vereist wel dat het Rijk aanvult wat nodig is.

⁸ Of de kwestie controversieel is, is geen gegeven: het hangt van het oordeel van de Tweede Kamer af. Derhalve heeft MP Rutte tijdens zijn bezoek terecht aangegeven dat, weliswaar afhankelijk van het parlement, ook het huidige kabinet mag beslissen over wat Groningen nodig heeft.

(financiële) bijdrage te leveren; een bijdrage die verder gaat dan de boodschap dat de Staat al aan de schadevergoeding bijdraagt doordat zij, gezien het verrekenstelsel van de stille Maatschap Groningen, minder gasbaten heeft. De Staat dient met andere woorden te zorgen voor een (financiële) 'comfort-schil', zodat bewoners ruimhartig tegemoet worden getreden. Mijn indruk is dat het ministerie van Economische Zaken (en op de achtergrond wellicht ook dat van Financiën) in dit verband een ongelukkige rol vervult.⁹

De drie andere uitgangspunten geven mij amper aanleiding tot opmerkingen. Dat in de context van het uitgangspunt van de Menselijke Maat de functie van de Onafhankelijk raadsman blijft bestaan, is een uitstekende zaak. Ik wijs erop dat zij ook in geval de keuze voor een publiekrechtelijk stelsel (OCS als zbo / autoriteit) kan blijven bestaan, zij het als voorportaal voor de Nationale ombudsman.¹⁰

Terzijde teken ik bij de passage over het Uitgangspunt van Onafhankelijkheid aan, dat zich daar een vlag/lading-probleemje voordoet. De passage zou mijns inziens moeten gaan over de onafhankelijkheid van de OCS en haar taakvervulling. Nu gaat de eerste alinea daar slechts gedeeltelijk over en daarnaast over de totstandkoming van het protocol. Het lijkt mij beter dat aan het begin van de inleiding afzonderlijk aandacht aan de totstandkoming wordt besteed.¹¹ Daarbij zou mijns inziens maximale openbaarheid moeten worden betracht (onder meer openbaarmaking van alle adviezen).

Het is nuttig dat in Hoofdstuk 1 een overzicht van de Belangrijkste veranderingen wordt gegeven. Hetgeen er wordt opgemerkt over de onmogelijkheid om in het protocol iets te zeggen over immateriële schade begrijp ik niet. Over dit onderwerp zijn immers grondige en uitvoerige beschouwingen (leerstukken) voorhanden. Bovendien zijn elders (geëvalueerde) ervaringen opgedaan; denk aan de casus Enschede. Ik zie niet in waarom in dit verband uitspraken van de rechter moeten worden afgewacht.

Hoofdstuk 2 Uitgangspunt Rechtvaardige schadebepaling

Het is correct dat het bewijsvermoeden van meet af aan, dus reeds in het primaire proces bij de OCS, wordt gehanteerd. Een aanpak waarin dit bewijsvermoeden pas in de procedure voor de Arbiter of de rechtbank wordt toegepast, zou betekenen dat in de loop van de gehele procedure met wisselende maatstaven wordt gewerkt. Dat zou het stelsel als geheel inconsistent maken, wat uiteraard moet worden voorkomen.

Met betrekking tot het bewijsvermoeden signaleer ik dat niet op voorhand duidelijk hoe ver de in het tweede lid van artikel 6:177a BW vervatte medewerkingsplicht voor bewoners reikt. Het "de exploitant genoegzaam gelegenheid [geven] de schade te onderzoeken" lijkt mij vrij duidelijk. Wat wordt echter in het licht van de eigen bewijspositie bedoeld met "de relevante bescheiden betreffende het gebouw of werk" ter inzage geven? Mij dunkt dat in het model van het concept, waarin op de achtergrond een rechtsbetrekking tussen NAM en bewoner blijft bestaan, weliswaar een medewerkingsplicht voor de bewoner kan gelden. Maar deze kan niet zo ver gaan dat de bewoner daarmee gedwongen wordt zijn eigen bewijspositie prijs te

⁹ Een rol die erop neer komt dat de Staat zich zoveel mogelijk wil verschuilen achter NAM, met als gevolg dat Groningen als het ware wordt afgeknepen.

¹⁰ De combinatie van eerst een klacht bij de OCS zelf, daarna een klacht bij de Onafhankelijk raadsman en vervolgens nog een klacht bij de Nationale ombudsman is echter teveel van het goede.

¹¹ Andere kleinigheid: Rechtvaardige schadebepaling, 4^e alinea: "en zal dit uitkeren". Het "dit" is een onduidelijke verwijzing (lijkt nu te slaan op "het bewijsvermoeden").

geven (in de publiekrechtelijke variant van de optimale oplossing – OCS als zbo / autoriteit – ligt dit anders).

Uiteraard is de belangrijkste vraag wanneer het wettelijke bewijsvermoeden geacht kan zijn te zijn ontzenuwd. In elk geval zal het doel van het wettelijke bewijsvermoeden hier zwaar gewicht in de schaal leggen. En de ratio van artikel 6:177a BW is de bewoners serieus tegemoet te komen. Hierbij past geen benadering waarbij het bewijsvermoeden gemakkelijk kan worden weerlegd. Voorts is de redenering van betekenis dat feiten in het geding zijn die tot het bewijsdomein van NAM zijn te rekenen (vanwege de kennis – en financiële middelen – waarover NAM ook in het verleden al beschikte, tegen de achtergrond van haar wetenschap dat gaswinning tot schade kan leiden). Vanzelfsprekend bieden voorts de uitspraken van de Arbiter houvast (ik acht het een essentiële tekortkoming dat het concept niet mede op een evaluatie van de uitspraken van de Arbiter steunt). Verder merk ik op dat ik de dynamische invulling van het werkingsgebied van het Groningenveld en daarom tevens van het wettelijke bewijsvermoeden onderschrijf. In het licht van het jurisprudentiële bewijsvermoeden is een scherpe en statische afbakening van het werkingsgebied – en van de toepasselijkheid van het protocol – ook weinig zinvol. Bij dit alles is uiteraard van bijzonder belang op welke wijze het causaal verband wordt onderzocht.¹²

Verder signaleer ik dat het concept ten onrechte de suggestie werkt dat de term juridische causaliteit eigenlijk alleen maar wordt gebruikt in letselschadezaken. Volkomen ten onrechte, want causaliteit vormt voor al het aansprakelijkheidsrecht – en zelfs voor het gehele recht – een cruciaal leerstuk.¹³ Dit laat onverlet dat het onderscheid in het concept tussen causaliteit en hoogte van de schade correct wordt weergegeven.

In dit kader ondersteun ik de gedachte dat in geval van kleine schade zonder meer tot vergoeding wordt overgegaan, en het causaal verband daar op voorhand wordt verondersteld aanwezig te zijn.

Hoofdstukken 3, 4 en 5

Het protocol geldt met betrekking tot het Groningenveld, dus niet met betrekking tot de zgn. kleine velden. Ofschoon op deze beperking kritiek mogelijk is, acht ik haar gelet op de bijzondere kenmerken van problematiek rond het Groningenveld, waaronder aspecten als ernst en schaal, goed verdedigbaar.

In het concept worden terecht concrete bedragen genoemd. Het wordt echter niet duidelijk waaraan de bedragen zijn ontleend. Graag een toelichting. Belangrijk is dat zoveel mogelijk wordt voorkomen dat bewoners kosten moeten voorschieten.

Het CVW wordt gepresenteerd als het secretariaat van de OCS. Ik neem aan dat bedoeld is dat het CVW de uitvoeringsorganisatie van de OCS wordt (zoals het dat nu is voor NAM). Ik acht het wenselijk dat het begrip uitvoering wordt toegelicht. Gaat het om uitvoering in strikte zin, dat wil zeggen zonder CVW-normstelling? Ik neem aan van wel, hetgeen betekent dat CVW schadegevallen gaat afwickelen aan de hand van door de OCS vastgestelde instructies.

¹² Vgl. de kritiek die is geuit op het rapport van Witteveen en Bos voor het buitengebied.

¹³ De term "predispositie" deed mij eerlijk gezegd niet aan de rechts-, maar aan de godsdienstwetenschappen denken.

Uiteraard moeten er termijnen worden gehanteerd. Het is terecht dat de termijnen als hoofdregel geen termijnen van openbare orde zijn, maar slechts termijnen van orde. (Stap 3)

Aandachtspunt is hoe ver het onderzoek reikt. In welke gevallen wordt bijvoorbeeld tevens onderzoek aan de fundering gedaan? (Stap 4; zie ook Stap 5)

Ik neem aan dat de instemming in het model volgens het concept betekent dat er een vaststellingsovereenkomst ontstaat, en dat deze enkel gaat over een bestaand geschil, en dus niet over nieuwe of (weliswaar oude maar) nader gebleken schades. (Stap 6a)

In het antwoord op de vraag wanneer gesproken kan worden van complexe schade wordt onder meer gewezen op de combinatie "zowel schade als gevolg van bodembeweging door gaswinning als schade door bodemdaling." Bodemdaling kan eveneens het gevolg zijn van gaswinning. Is daarom bedoeld dat bodemdaling niet kan vallen onder het begrip bodembeweging?

Met betrekking tot "complexe schade" wordt voorts gewezen op het criterium "Voor het gebouw zijn in het verleden al eens inspecties uitgevoerd naar bouwkundig versterken." Kan reeds daarom gesproken worden van "complexe schade"? Hoe groot is de desbetreffende categorie?

Het concept suggereert dat wie in geval van complexe schade het oneens is met het oordeel van de OCS zich vervolgens kan wenden tot de Arbitrator, maar niet (meteen) tot de rechter. Maar dit laatste kan uiteraard ook.¹⁴

Hoofdstukken 6, 7, 8 en 9

Met betrekking tot erfgoed beoordeelt de OCS een herstelplan. "De herstelmethode houdt rekening met de bijzondere status van het pand." Gezien de mogelijk grote implicaties ware deze vage zin uit te werken.

"De commissie beoordeelt schade, besluit over de aansprakelijkheid van de exploitant en stelt het bedrag vast dat daarmee is gemoeid." Hiermee staat vast dat de OCS beslist (zie ook hoofdstuk 4, Stap 8), en niet slechts adviseert aan de NCG. De functie van de OCS als beslissende in plaats als adviseur acht ik uit een oogpunt van onafhankelijkheid juist (gelet op de huidige positie van de NCG als EZ-functionaris).

De OCS dient haar beslissingen te baseren op het BW. Het protocol kan gelet op de gelding van het recht niet meer zijn dan een (weliswaar belangrijk) hulpmiddel. De OCS is met andere woorden gebonden aan het BW, niet aan het protocol. Om deze reden en omdat de OCS beslist, is het aan de OCS om correcties op het protocol aan te brengen. Dit werpt de vraag op of het protocol niet door de OCS zou moeten worden vastgesteld.¹⁵

"De uitspraak van de Arbitrator is in beginsel bindend." Ik ga ervan uit dat dit, net als tot 1 april jl., alleen geldt ten aanzien van NAM, niet ook ten aanzien van de bewoners. Dit blijkt ook elders in het concept. Het lijkt mij verstandig op dit punt de tekst van hoofdstuk 8 te preciseren.

¹⁴ Zoals het volgens het concept evenmin is uitgesloten dat men de OCS geheel passeert en direct naar de rechter gaat.

¹⁵ Achter deze opmerking gaan lastige vragen van zelfbinding schuil.

Wat betreft de rol van de arbiters hecht ik eraan te benadrukken dat de arbiters naar mijn overtuiging, net als de OCS, niet aan het protocol zijn gebonden, maar aan het recht (het BW) zoals zij menen dat dit geïnterpreteerd en toegepast dient te worden. Nogmaals: het protocol kan gelet op de gelding van het recht niet meer zijn dan een (weliswaar belangrijk) hulpmiddel.

Het valt in Hoofdstuk 8 Betrokken partijen en rollen op dat de positie van Staat en EBN als (mogelijk) aansprakelijke partijen onderbelicht blijft.

Onduidelijk is voor mij de positie van de Commissie Bijzondere Situaties in het nieuwe stelsel. Idem en dito die van de Tcbb. (Hoofdstuk 9)

Slot

Uit het voorgaande volgt dat de in het concept uitgewerkte (suboptimale) optie naar mijn idee slechts een tussenstap kan zijn, op weg naar het model waarin de Staat de volle verantwoordelijkheid neemt (waarbij de omvorming van de OCS tot een zb0 / autoriteit voorshands mijn voorkeur heeft). In elk geval dient laatstgenoemd (optimaal) model reeds nu te worden uitgewerkt;¹⁶ de lopende kabinetsformatie is daarvoor geen belemmering. In de tussentijd kan worden gewerkt aan een nieuw protocol, dat ook in het optimale model zijn diensten kan bewijzen.

Of het verstandig is de tussenstap over te slaan, kan ik niet goed beoordelen. Enerzijds plegen opeenvolgende wijzigingen gepaard te gaan met een ongelijke behandeling in tijd van bewoners die in dezelfde omstandigheden verkeren. Anderzijds lijkt het risico van ongelijke behandeling in tijd gering wanneer in de tussenperiode een protocol wordt gebruikt dat later ook, zij het wellicht na bijstelling op grond van inmiddels opgedane ervaringen, kan worden toegepast. Meer in het algemeen kleven aan wachten en perfectioneren nadelen: vaak is het verstandiger om werkende weg tot verbeteringen te komen. Men kan toch niet alles voorzien. Wel wijs ik erop dat reeds veel ervaringen zijn verkregen, met name in procedures bij de Arbitrer. Naar mijn mening zou bij de totstandkoming van het protocol meer geprofiteerd kunnen en moeten worden van de ervaringen van de Arbitrer. Meer in het algemeen is duidelijk dat het protocol op diverse punten nog uitwerking behoeft.

Het is mij bijzonder opgevallen dat er in het concept vrijwel geen relatie wordt gelegd met de versterkingsopgave. Gezien de complexiteit van die relatie heb ik daarvoor begrip. Het lijkt mij desalniettemin van groot belang –niemand zal het willen betwisten – dat verder over deze relatie wordt nagedacht, alleen al om dat schadeherstel en versterking in de praktijk in een groot aantal gevallen gelijk op zullen lopen (als een en dezelfde bouwklus).

Ik sluit af met de opmerking dat het voorgaande inderdaad niet meer is dan een "impressie": over veel punten, en met name over de optimale optie, is veel meer te zeggen.

2.2 Input Mr. Van Den Emster

Hierbij mijn korte opmerkingen over het protocol. Zoals aangegeven heb ik meer met de "lekenblik" gekeken dan met de juridische, juist ook omdat het wettelijk kader kort en duidelijk is weergegeven.

¹⁶ Waarbij ik blijkens het voorgaande primair denk aan een publiekrechtelijk stelsel. Maar een privaatrechtelijk stelsel verdient evenzeer bestudering.

Opmerkingen in volgorde van het protocol

Ik heb het protocol gelezen zoveel mogelijk met de blik van de benadeelde, die in het algemeen niet juridisch geschoold zal zijn.

- Onder "Belangrijkste veranderingen" staat zonder enig voorbehoud, dat er een schadefonds wordt ingericht, maar uit het volgende hoofdstuk blijkt, dat dat nog geen hard feit is. Ik zou de nuancering ook hier opnemen.
- Onder "Verantwoordelijke staat" wordt opgemerkt, dat nagenoeg alle partijen hebben aangegeven, dat de staat haar verantwoordelijkheid moet nemen. Er wordt geen uitspraak gedaan over de vraag of de staat dat ook vindt en dat zou ik als benadeelde wel willen weten. Of is daarmee alleen de oprichting en vulling van het schadefonds bedoeld?
- Onder "Rechtvaardige schadebepaling" wordt in de derde alinea opgemerkt: "Dit betekent niet, dat alle schade wordt toegewezen..". Bedoeld wordt kennelijk, dat er geen vergoeding komt in zoverre niet kan worden vastgesteld, dat gaswinning de oorzaak is van een opgetreden schade, maar dat staat er niet.
- Het stuk over de onafhankelijkheid zou ik verwerken in de derde alinea van de inleiding; hier staat het middenin een uitleg over de inhoud.
- Net voor Hoofdstuk 2 wordt de OCS voor het eerst genoemd en ik zou eerst de volledige naam gebruiken, dan pas de afkorting.
- De uitleg van het bewijsvermoeden vind ik begrijpelijk, ook voor en "leek". Wat wel nadere uitleg behoeft is het stuk na "Let op!", met name wat is bedoeld met "Als de schade daar niet onder valt,..". Ik zou het verduidelijken met een voorbeeld.
- Datzelfde geldt voor de tweede alinea onder "Juridische causaliteit". Waarom wordt hier de term "extra" schade ingevoerd; de schade is toch het verschil tussen de situatie voor en na het schadeveroorzakende feit? Als deze term wordt gehandhaafd zou ik ook hier met een voorbeeld werken.
- In de laatste alinea van dit hoofdstuk wordt gesproken van zaken waar de bewoner wel iets aan kon doen. Een voorbeeld kan verduidelijken waarom het gaat, bijvoorbeeld, zoals ook elders genoemd, achterstallig onderhoud waardoor de stevigheid van het gebouwde is aangetast.
- De hoofdstukken 3 en 4 acht ik voldoende duidelijk, met name door het stappenplan. Wel zou ik bij stap 10 opnemen bij welke rechter de benadeelde de zaak moet voorleggen; ik neem aan de civiele rechter.
- Bij het vierde gedachtestreepje onder "Wat is complexe schade?" wordt gesproken over onvoldoende financiële draagkracht of bereidheid bij een van de betrokken partijen, niet zijnde de aansprakelijke instantie. Ik zou ook hier met een voorbeeld aangeven waarop wordt gedoeld, want de benadeelde mag ervan uit gaan, dat de schade juist door die instantie wordt gedragen. Wat komt bijvoorbeeld voor rekening van de benadeelde?
- Uit de hoofdstukken 9 en 10 maak ik op, dat zich tenminste negen instanties bezig kunnen houden met deze schadeproblematiek. Verdichting zal op korte termijn niet lukken, maar mijn suggestie is hier met één of meer

stroomdiagrammen aan te geven waar men waarvoor bij wie terecht kan/moet, omdat de meeste mensen visueel zijn ingesteld.

- Tot slot: Mijn voorletters zijn (10)(2e)

2.3

Input Mr. Asser

Aan mr. Asser is het concept schadeprotocol toegezonden. Hij heeft het juridisch deel van het protocol getoetst. Hij heeft hierbij de volgende tekstsuggestie gedaan:

Risicoaansprakelijkheid

Door de exploitatie van het Groningenveld ontstaat een risico op bodembeweging waardoor schade kan ontstaan. De exploitant is volgens artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek aansprakelijk voor deze schade. Het betreft een risicoaansprakelijkheid, wat wil zeggen dat de exploitant aansprakelijk is zodra de schade als gevolg van bodembeweging door de gaswinning optreedt. Een eventuele fout van de exploitant bij de gaswinning is voor het ontstaan van zijn aansprakelijkheid niet vereist.

Bewijsvermoeden

Volgens de gewone bewijsregels moet degene die fysieke schade heeft geleden aan een gebouw (of werk) door bodembeweging en een mijnbouwexploitant daarvoor aansprakelijk houdt, moeten bewijzen dat die schade het gevolg is van de bodembeweging en dat deze bodembeweging het gevolg is van de mijnbouwactiviteiten van de exploitant.

Echter, voor de gaswinning uit het Groningenveld heeft de wetgever voor dat bewijs een bijzondere regel ingevoerd die de benadeelde helpt. Die regel, opgenomen in artikel 6:177a BW, houdt in dat degene die stelt dat hij aan zijn gebouw fysieke schade heeft opgelopen als gevolg van bodembeweging door gaswinning uit het Groningenveld, dit in principe niet hoeft te bewijzen als de gestelde schade naar zijn aard, redelijkerwijs, zulke schade zou kunnen zijn. Dan wordt namelijk op voorhand aangenomen dat de schade is veroorzaakt door bodembeweging als gevolg van de gaswinning.

Dit is een zogenaamd bewijsvermoeden. Het is een belangrijk hulpmiddel voor de bewoner, want de aansprakelijkheid van de exploitant staat dan op voorhand vast. Is de exploitant het hier niet mee eens, dan moet hij aannemelijk maken dat de schade niet wordt veroorzaakt door bodembeweging als gevolg van gaswinning. De bewoner moet dan eerst wel

- ervoor zorgen dat de exploitant de benodigde stukken (rapporten, taxaties) krijgt die hiervoor nodig zijn en
- de exploitant de gelegenheid bieden om de schade te onderzoeken.

Slaagt de exploitant erin om het bewijsvermoeden te ontzenuwen, dan gelden de hiervoor genoemde normale bewijsregels. De bewoner moet dan aantonen dat de schade toch het gevolg is van bodembeweging door gaswinning.

De OCS past het bewijsvermoeden toe. De wijze waarop wordt hieronder uitgelegd.

Let op! Het bewijsvermoeden is alleen van toepassing op fysieke schade aan gebouwen in het werkingsgebied van het Groningenveld. Als de schade daar niet onder valt, dan geldt het wettelijke bewijsvermoeden niet. De procedure voor afwikkeling van de schade is hetzelfde, maar het verband tussen de schade en bodembeweging door gaswinning moet worden vastgesteld door de OCS. De rechter kan wel altijd een rechterlijk bewijsvermoeden toepassen.

Aanvullende vragen

Aan mr. Asser zijn vervolgens een drietal aanvullende vragen gesteld:

- U geeft over het bewijsvermoeden aan: "Het is een belangrijk hulpmiddel voor de bewoner, want de aansprakelijkheid van de exploitant staat dan op voorhand vast." Bedoelt u daarmee te zeggen dan de exploitant aansprakelijk is, mits er sprake is van schade die naar zijn aard veroorzaakt kan zijn door gaswinning? NAM zal dit een erg stellige uitspraak vinden.

- Welke eisen mogen er aan het tegendeel door NAM worden gesteld? Moet er sprake zijn van twijfel zaaien of aannemelijk maken? En mogen aan NAM hogere eisen worden gesteld omdat zij een professionele partij zijn?

- U vraagt zich af of de OCS het rechterlijk vermoeden ook zou kunnen toepassen. De OCS is een door de minister ingestelde commissie. Zou een dergelijke commissie een rechterlijk bewijsvermoeden kunnen toepassen?

Hierop is het volgende antwoord gekomen:

Een bewijsvermoeden brengt inderdaad mee dat het feit waarop het vermoeden betrekking heeft, op voorhand vaststaat, totdat het vermoeden is ontzenuwd door de partij die dat feit bestrijdt. In casu is dat inderdaad de exploitant van het gasveld. Dat is de consequentie van de zeer bewuste keuze van de wetgever. Het is een vergaande keuze van de wetgever en die vindt de NAM zeker niet aangenaam, maar het is nu eenmaal zo. De uitspraak is stellig maar niet ongefundeerd: zo werken wetelijke vermoedens nu eenmaal. De bewijslast wordt erdoor omgekeerd: in plaats van de bewijslast ten aanzien van de oorzaak van de schade (bodembeweging door gaswinning) te laten liggen bij de benadeelde die schadevergoeding vordert (de hoofdregel van bewijslastverdeling in zulke zaken, art. 150 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering), komt nu de bewijslast van het tegendeel (de schade is niet of niet helemaal veroorzaakt door bodembeweging als gevolg van gaswinning) bij de exploitant te liggen.

Ik weet niet welke eisen aan het door de NAM te leveren bewijs gesteld moeten worden. Dat moet de OCS zelf uitmaken. Zie ook mijn terzijde hieronder! Het is eigenlijk vooral een kwestie van behoorlijke en volledige informatieuitwisseling ten aanzien van de schade en deskundige beoordeling daarvan.

Een wettelijk vermoeden is niet zomaar door enkel twijfel zaaien van de baan. In principe gaat het om tegenbewijs tegen het feit dat door het vermoeden (voorlopig) vaststaat. De minister spreekt echter in de memorie van toelichting (p. 4) van 'aannemelijk maken':

'Het is dan aan de exploitant om dit vermoeden te ontzenuwen, door aannemelijk te maken dat bodembeweging door de aanleg of exploitatie van het mijnbouwwerk niet de oorzaak is van de schade. Het vermoeden van causaliteit kan door de exploitant dus worden weerlegd door aannemelijk te maken dat de schade niet het gevolg is van bodembeweging door gaswinning. Dit kan de exploitant bijvoorbeeld doen door aannemelijk te maken dat de schade een andere oorzaak heeft, zoals een bouwkundige oorzaak of weersomstandigheden. Het is dan weer aan de benadeelde om alsnog het causale verband tussen de schade en bodembeweging door gaswinning te bewijzen'.

Dat is duidelijk genoeg. Deze maatstaf van aannemelijk maken is door de wetgever bedoeld, want ik ben in de kamerstukken nergens kritiek op die maatstaf tegengekomen en de minister komt er nergens op terug (laat staan dat hij er van terugkomt...). Aannemelijk maken is een wat lichtere graad van bewijs leveren,

maar komt er wel op neer dat de rechter (of de OCS) ervan overtuigd is dat de schade niet of niet geheel is veroorzaakt door bodembeweging als gevolg van de gaswinning. Dat oordeel wordt overigens pas bereikt als de benadeelde commentaar heeft geleverd op en eventueel tegenbewijs heeft geleverd tegen de bewijsmiddelen die de exploitant in het kader van zijn het aannemelijk maken heeft geproduceerd. Vanuit het processuele beginsel van equality of arms zal, meen ik, dezelfde maatstaf voor de bewijslevering (d.w.z. aannemelijk maken) door de benadeelde moeten worden aangelegd.

Kortom: het bewijsvermoeden is een stevige steun in de rug voor de benadeelde, de bewijsmaatstaf van het aannemelijk maken helpt de exploitant bij bewijslevering tegen het vermoeden.

Dat de NAM een professionele partij is, doet hier niet zoveel meer terzake, nu het bewijsvermoeden ten laste van haar in de wet is gezet. Bij het aannemelijk maken dat het bewijsvermoeden niet opgaat (het 'ontzenuwen' van het bewijsvermoeden) mag wel van haar verwacht worden dat zij met behoorlijke informatie komt waaruit dat blijkt. Maar dat spreekt vanzelf en daar moet de OCS natuurlijk zelf ook op letten. Dat is meer een kwestie van behoorlijke procesvoering, waarvoor ook de OCS (en de Arbiter) verantwoordelijk is.

Geheel terzijde: ik ben het wel eens met kamerleden die hebben geopperd dat dit in de wet met het oog op alleen de Groningse gaswinningschaden opgenomen bewijsvermoeden en dan ook nog beperkt tot fysieke schade, tot juridisering van de schadekwesties kan leiden die iedereen nu juist wil vermijden. Dat zou in elk geval moeten worden voorkomen. De minister wil dat ook door eigenlijk de schadeexperts te laten beslissen. De OCS is daarvoor. Ik zou dus de OCS willen aanbevelen zo min mogelijk te werken met dit soort juridische constructies (de Arbiter evenmin). Zo'n bewijsvermoeden is net als de maatstaf aannemelijk maken eigenlijk alleen bedoeld voor het eindoordeel van een rechter die op een juridische manier knopen moet doorhakken omdat de feiten onduidelijk zijn. Een ultimum remedium.

De OCS zal zich toch echt moeten houden aan de wet, dus ook, als dat nodig is, moeten uitgaan van het bewijsvermoeden. Maar, zoals gezegd, ik zou als OCS de zaak vooral niet (laten) juridiseren. Een behoorlijke procedure van informatieuitwisseling, hoor en wederhoor, deskundigen enz. zal in de meeste gevallen voorkomen dat de hierboven genoemde knopen juridisch moeten worden doorgehakt.

2.4**Input Raad voor de Rechtspraak Mr. S. Sicking**

U hebt ons uw concept protocol schadeafhandeling Groningen voorgelegd ter becommentariëring. De Raad dankt u voor de gelegenheid daartoe.

De Raad onderschrijft graag de door u gekozen pijlers onder het protocol en in uitgangspositie acht de Raad dit protocol dan ook zeker werkbaar. Wel dient naar de mening van de Raad nog een gedegen juridische blik te worden geworpen op het protocol om omissies eruit te halen en her en der te verduidelijken wat de bedoeling is.

Wat betreft de positionering van de OCS in het geheel van geschilbeslechtingsalternatieven wijst de Raad erop dat toegang tot de burgerlijke rechter niet afhankelijk kan worden gemaakt van een voorafgaande gang naar de OCS; het is mij niet helemaal duidelijk hoe het protocol in dat verband moet worden gelezen. Evenmin kunnen aan toegang tot de burgerlijke rechter andere termijnen dan de wettelijke worden verbonden.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Tot een toelichting ben ik natuurlijk bereid en evenzeer blijft de Raad bereid om met u mee te denken.

3 Techniek

3.1 TU Delft

Opdrachtformulering Beoordelingsmethodiek

NCG voert de regie op de totstandkoming van een nieuw schadeprotocol in relatie tot de effecten van gaswinning Groningen. Ten behoeve van het schadeprotocol en de daarin gewenste objectieve beoordeling van schade bestaat de noodzaak voor een beoordelingsmethodiek. Het resultaat van onderstaande opdracht zal aan de Reflectiecommissie worden voorgelegd en door NCG worden meegenomen in de voorstellen. Uiteindelijk zal de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) het schadeprotocol vaststellen, inclusief de wijze waarop schade (al dan niet) moet worden beoordeeld.

Opdrachtomschrijving

Stel een beoordelingsmethodiek op en een werkwijze waarmee deze beoordelingsmethodiek ook werkend wordt en garanties biedt voor continue verbetering. Het betreft hier de methodiek voor de technische beoordeling. De beoordelingsmethodiek is de technische inkleuring van het nieuwe schadeprotocol. De volgende kaders en uitgangspunten zijn van toepassing op de methodiek:

- Menselijke maat staat centraal. In de beoordelingsmethodiek is er bijvoorbeeld ruimte voor het gesprek met de bewoner;
- Wij vragen u hierbij mee te nemen het evaluatierapport van de commissie die NCG heeft ingesteld voor begeleiding van de proef in het buitengebied. Het gaat hierbij om zowel de positieve elementen die zijn benoemd als de verbeterpunten;
- Onafhankelijke, objectieve beoordeling van schade;
- Deze werkwijze vastgelegd in een handboek.

Wij zijn ons er van bewust dat een aantal fundamentele vragen beantwoord dient te worden.

Wegens de snelheid waarmee een nieuwe beoordelingsmethodiek tot stand moet komen, vragen wij de TUD in de offerte aan te geven:

- Wat op korte termijn (ca 4 weken) mogelijk en nodig is om tot een 'voorlopig beste' wijze van schadevaststelling te kunnen komen;
- Welke zaken uitgezocht zouden moeten worden om een 'meest ideale' methodiek te kunnen adviseren.

NCG wil voorlopig alleen deel 1 in uitvoering geven, en zal zich beraden op deel 2 en daarvoor eventueel een separate offerte opvragen.

Vragen die onder andere spelen:

Om te komen tot een verdere doorontwikkeling van de schadevaststellingsmethodiek zouden de volgende onderzoeken kunnen worden uitgevoerd. Daarnaast verzoekt de NCG om de uitkomsten van lopende onderzoeken (bijvoorbeeld oorzaken schade) mee te nemen.

- Geef een advies hoe de huidige SBR kan worden toegepast.
- Beoordeel op welke onderdelen de huidige SBR onvoldoende zekerheid biedt en zoek uit op welke wijze het onderzoek naar de SBR uitgebreid kan worden met (herhaalde) seismische trillingen. Zoek ten behoeve daarvan uit welke historische gegevens beschikbaar zijn om daar aan bij te dragen.
- Voer een review uit op de achtergronden van de SBR-richtlijn A, dit kan bestaan uit: het beoordelen of de daarbij beschouwde trillingsvormen voldoende representatief zijn voor de opgetreden aardbevingen;

- Beoordeel de effecten op andere metselwerkfragmenten dan die beschreven in het TNO rapport van Waarts (bijvoorbeeld een wand met relatief veel openingen) of op gehele gebouwen;
- Geef een beschrijving van de kans dat als een scheuraanwezig is, deze bij de betreffende grenswaarde veroorzaakt kan zijn, of vergroot kan zijn door de effecten van een aardbeving.
- Geef advies welke stappen gezet kunnen worden op langere termijn (na medio 2017) om de mate van onzekerheid te verkleinen voor de bepaling van het effectgebied van een beving op basis van een shakemap. Doel is om op de langere termijn een bijdrage te kunnen leveren aan een verdere vergroting van de nauwkeurigheid bij de bepaling van het effectgebied van de aardbevingen als gevolg van mijnbouw. De gewenste uitkomst is dat een relatie kan worden gelegd tussen de bevingen en de schades aan de gebouwen. Daarmee kan het effectgebied ondersteuning bieden aan het uitgangspunt dat de schade verondersteld wordt.
- Adviseer over de wenselijkheid en mogelijke bijdrage van nulmetingen.
- Adviseer over hoe een referentieproject er uit zou kunnen zien. Dit om een beeld te krijgen van 'vermoeding' van gebouwen, zoals dit is onderzocht voor vermoeiing van staal.
- Geef suggesties hoe de onopgeloste kernvraag te beantwoorden tot wat voor schade welke grondversnelling kan leiden? De kracht van een beving wordt gegeven als een magnitude op de Schaal van Richter. Dit vertelt echter weinig over het effect. Een 2,5 RvS op 3 km diepte kan tot schade leiden. Een 2,5 RvS op 600 km diepte wordt niet gevoeld. Belangrijk is dus om naar het effect van een beving te kijken. Hiervoor is de Schaal van Mercalli geschikt. Dit is een zogenaamde intensiteitschaal die de gevolgen weergeeft in termen van beleving en schade. Een shakemap die niet de grondversnellingen maar de intensiteiten weergeeft is dus bruikbaar voor het bepalen van de opgetreden schade. Om de intensiteiten op basis van de grondversnelling te bepalen is kennis nodig over het effect van de bevingen in Groningen. Hiermee is deze exercitie dus regio specifiek en kan er niet een relatie uit het buitenland geïmporteerd worden en op Groningen toegepast worden.
- Beschrijf de maximale snelheid (of een combinatie van versnelling, snelheid en verplaatsing);
- Onderzoek of de betrouwbaarheid van de beschreven maximale snelheid beschreven kan worden middels een gemiddelde waarde, een variatiecoëfficiënt en een verwachte deling.

Notitie voor NCG inzake opstellen van een nieuwe NCG schade beoordelingsmethodiek versie 2.0 per 1 juli 2017

TU Delft – 30 mei 2017 (versie 3) / J.G. Rots, K.C. Terwel, H.R. Schipper, P.C. van Staalduinen

Inleiding

In Groningen wordt sinds 31 maart 2017 de schadeafhandeling aangestuurd door de Nationaal Coördinator Groningen (NCG). Op 1 juli 2017 zal een nieuw schadeprotocol van de NCG in werking treden. Ten einde de uitvoeringsorganisatie vanaf die datum een duidelijke basis voor die activiteiten te bieden, heeft NCG aan TU Delft gevraagd in de vorm van een notitie een voorstel tot het opstellen van een nieuwe NCG schadebeoordelingsmethodiek versie 2.0, die beschikbaar moet zijn uiterlijk 1 juli 2017. De methodiek maakt onderdeel uit van het nieuwe protocol

Basisdocumenten

Het voorstel voor een nieuw NCG schadeprotocol versie 2.0 wordt inhoudelijk gebaseerd op de documenten, ervaringen en inzichten:

- CVW Protocol Schadeafhandeling d.d. 1 november 2016 – versie 2 [1].
- TNO methodiek voor de beoordeling van schade [2].
- Arcadis methodiek voor de beoordeling van schade zoals toegepast in 2015 in het buitengebied in Groningen, in combinatie met:
- Door TU Delft uitgevoerde Validatiestudie 1^e fase waarin de Arcadis methodiek is beoordeeld [8].
- Witteveen en Bos methodiek voor de beoordeling van schade zoals toegepast aan de randen van het bodembewegingsgebied [4], in combinatie met:
- Observaties en adviezen van de begeleidingscommissie bij het Witteveen en Bos onderzoek [5], en:
- Rapportage TCBB inzake de toepassing van de Witteveen en Bos methodiek op schadegevallen in en nabij Emmen [6, 7].
- Beoordelingsmethodiek (nog in concept) voor het Onderzoek oorzaken Schade Groningen, thans in uitvoering bij TU Delft [26].

Scope

TU Delft zal geen adviezen geven over het *procesmatige gedeelte* van het NCG schadeprotocol, zoals de meldingsprocedure, te stellen termijnen, uitwisseling van informatie, bescherming van persoonsgegevens etc. TU Delft gaat er in dit voorstel van uit dat het procesmatige herontwerp – indien nodig - door NCG ter hand genomen zal worden. De focus van TU Delft is om tot een voorstel te komen voor een beoordelingsmethodiek voor de vaststelling van oorzaken van bouwkundige schades.

Dit houdt in dat TU Delft voor het nieuwe schadeprotocol alleen voor de volgende onderdelen uit het vigerende CVW schadeprotocol [1] nieuwe inhoudelijke voorstellen zal doen:

- Paragraaf 3.2, stap 4 (met een inhoudelijke beschrijving van minimale vereisten van de aanpak van de schadebeoordeling – hiertoe zal een nieuwe bijlage bij het protocol worden opgesteld.)
- Paragraaf 4.1 en 4.2 (met een inhoudelijke beschrijving van minimale vereisen van de aanpak bij de schadebeoordeling (zowel bij eerste lijn schadebeoordeling als bij een second opinion of contra-expertise – zie de hiervoor genoemde nieuwe bijlage van het protocol)
- Paragraaf 4.3 (een explicitering wat de minimale vereisten zijn bij schade opname, het inwinnen van aanvullende informatie en bij de beoordeling; dit is in het huidige protocol zeer karig verwoord)
- Paragraaf 5.1 en 5.2 (voor zover nodig een nadere duiding, uitwerking en omschrijving van de schadeclassificatie en een betere aansluiting op de beoordelingsmethodiek waardoor de classificatie meer in termen van waarschijnlijkheden van causaliteit kan plaatsvinden)
- Paragraaf 5.4 (een nadere onderbouwing van de wijze waarop de causaliteit kan worden onderbouwd, inclusief criteria die daarvoor van toepassing zijn, zoals veilige grenswaarden voor specifieke oorzaken).

Uitgangspunten

De beoordelingsmethodiek versie 2.0 moet inhoudelijk zijn gebaseerd op de stand van wetenschap en techniek wat betreft

1. het opnemen en vastleggen van de schade,
2. het verzamelen van aanvullende gegevens
3. de beoordeling van de schade

Verder moet de beoordelingsmethodiek voldoen aan eisen van *betrouwbaarheid* en *validiteit*. Een betrouwbaar onderzoek betekent dat wanneer dit onderzoek wordt herhaald onder dezelfde omstandigheden, dat dit tot vergelijkbare uitkomsten leidt. Validiteit betekent dat er daadwerkelijk wordt bepaald wat was bedoeld.

Uit het thans bij TU Delft in uitvoering zijnde onderzoek oorzaken schade Groningen en uit de bestudering van bovenstaande rapporten, observaties en adviezen komt naar voren dat voor de situatie in Groningen de *beoordelingsmethodiek* gebaseerd kan worden op:

1. Een **schade opname methodiek** die aandacht besteedt aan de (met het oog) waarneembare uitingen van de schade; het nieuwe schade protocol moet hiervoor minimale vereisten bevatten. Uitgangspunt is dat er altijd een gedocumenteerde schade opname plaatsvindt, bij voorkeur door een deskundige. Dit is niet alleen van belang voor een eerste beoordeling, maar ook voor een second opinion of contra-expertise. Voor de opname methodiek zal in belangrijke mate gesteund op de opname methodiek die wordt ontwikkeld ten behoeve van het Onderzoek Oorzaken Schade Groningen. Hierin worden ook recente inzichten uit wetenschappelijk onderzoek [13, 14, 15] meegenomen.
2. Een **methodiek voor (verzamelen en hanteren van) aanvullende informatie**, die van belang is bij de beoordeling van de schade. Aspecten die hiertoe behoren zijn onder meer een volledig feitenrelaas van schademelder, achtergronden over gebruik en wijzigingen in of het pand, achtergrondgegevens omtrent constructiewijze van het pand, omgevingsomstandigheden, funderings- en bodemomstandigheden, grondwaterstanden, kwantitatieve vaststelling van stand, scheefstand en/of zettingen etc. Het nieuwe schade protocol moet hiervoor minimale vereisten bevatten in relatie tot aard en mate van de met het oog waarneembare schade. In dit onderdeel zullen de meeste van de observaties en adviezen van onder meer Validatiestudie 1^e fase [8], de begeleidingscommissie van het Witteveen en Bos onderzoek [5] en de TCBB [7] worden verwerkt (zie bijlage 1 voor de concrete elementen die in deze referenties zijn aangereikt). Afhankelijk van aard van de schade en omstandigheden, zullen waarschijnlijk niet alle onderdelen van de aanvullende informatie bij de beoordeling van de schade noodzakelijk zijn, zeker niet in eerste instantie.
3. Een **methodiek voor de beoordeling van de (meest waarschijnlijk) oorzaak**, waarin bovenstaande elementen in samenhang worden beoordeeld. Gelet op de ervaring die hiermee is opgedaan, zal het nieuwe schadeprotocol ook voor de beoordeling voortbouwen op de beoordelingsmethodiek die oorspronkelijk is voorgesteld door TNO [1], en die in het nu lopende Onderzoek Oorzaken Schade Groningen verder is gestructureerd. Een belangrijk onderdeel van de beoordelingsmethodiek vormen de criteria op basis waarvan bepaalde oorzaken kunnen worden uitgesloten of juist aannemelijk zijn. Het nieuwe schadeprotocol zal hiervoor qua systematiek moeten worden toegerust. Recente inzichten en

achtergronden van schade die thans beschikbaar zijn (onder meer referenties [17], [24-26]) zullen hierin ook worden meegenomen.

De schade beoordelingsmethodiek zal van bovengenoemde drie onderdelen in samenhang gebruik maken, waardoor in de beoordeling de *mate van toerekening* en de *waarschijnlijkheid* van een causale relatie tussen schade en bodembewegingen door mijnbouwactiviteiten kan worden gelegd. De methodiek is dus breder van toepassing dan voor geïnduceerde bevingen.

De methodiek zal **toekomstbestendig** zijn. Dat houdt in dat de methodiek robuust moet zijn, aanpasbaar en economisch efficiënt. De aanpasbaarheid is noodzakelijk om ervaring met het hanteren van de methodiek op termijn te kunnen opnemen in een verbeterde versie alsmede van inzichten uit lopend of toekomstig onderzoek. De economische efficiëntie is van belang omdat de kosten en inspanningen van het hanteren van de methodiek in redelijke verhouding moet staan tot de omvang van de schade en de kosten van herstel. Beperkte schades met beperkte herstelkosten, zullen bij voorkeur een beperktere beoordeling vragen.

De methodiek zal **betrouwbaar** zijn en **valide uitspraken** doen. Hieraan zal worden voldaan door een systematische opzet, compleetheit van de documentatie en correcte doorloop van het onderzoek- en beoordelingsproces. Hiertoe zullen duidelijke bepalingen worden opgenomen over de benodigde kennis en ervaring van inspecteurs en beoordelaars, de vereiste samenstelling van beoordelingsteam en over de kwaliteitsborging in de essentiële elementen van het beoordelingsproces. Bij het leggen van een oorzakelijke relatie zal de beoordelingsmethodiek genuanceerder en duidelijker zijn dan in het huidige schadeprotocol is opgenomen.

Specifieke aandacht voor de oorzaak 'geïnduceerde bevingen'.

Om de noodzakelijke inspanning in en diepgang in het beoordelingsproces te kunnen afstemmen op de omvang van de schade en de aannemelijkheid van de oorzaak 'geïnduceerde beving' zal de potentiële invloed van geïnduceerde bevingen als eerste stap in het verkrijgen en beoordelen van aanvullende gegevens worden opgenomen.

De beoordelingsmethodiek wordt voor wat betreft de aanvullende gegevens gebaseerd op kwantitatieve interpretatie van de gemeten trillingen door het sensornetwerk van zowel TNO als KNMI. Gelet op de status van het onderzoek hiernaar, zullen dit waarden aan de veilige kant zijn als het gaat om de uitsluiting van een oorzakelijke relatie met trillingen door een 'geïnduceerde beving' en waarden met voldoende veiligheidsmarge voor het accepteren van een oorzakelijk relatie tussen deze trillingen en de schade. Voorzien wordt dat op dit aspect de komende periode verdere aanscherpingen nodig zullen zijn en dat de inzichten de komende periode op basis van verder onderzoek nog zullen verbeteren.

Gedacht wordt aan *beperkte versie* van de beoordelingsmethodiek om in de volgende gevallen snel duidelijkheid te kunnen bieden:

- 1) het stellen van veilige grenzen van trillingswaarden, waarbij vanuit technisch perspectief een oorzakelijke relatie tussen een eenvoudige schades (geringe schade omvang, omvang nader te bepalen) in redelijkheid kan worden uitgesloten. Het gaat dan ook over een voldoende kleine kans op overschrijden van kritische trillingswaarden. Zowel voor kansen en de kritische waarden zullen nog voorstellen worden gedaan. Wat betreft de omvang van de schade, deze zal zodanig moeten zijn dat duiding van andere mogelijke oorzaken vanuit technisch perspectief geen/weinig toegevoegde waarde heeft in de relatie tot de kosten van die nadere duiding.

- 2) Het stellen van een veiligheidsmarge bij grenzen van trillingswaarden, waarbij vanuit technisch perspectief een oorzakelijke relatie tussen eenvoudige schades (geringe schade omvang, omvang nader te bepalen) kan worden aangenomen wegens een voldoende grote kans op het overschrijden van kritische trillingswaarden. Zowel voor kansen en de kritische waarden zullen nog voorstellen worden gedaan, daarbij ter dege rekening houdend met het principe van vermoeden van bewijs. Wat betreft de omvang van de schade, deze zal zodanig moeten zijn dat duiding van andere mogelijke oorzaken vanuit technisch perspectief geen/weinig toegevoegde waarde heeft in de relatie tot de kosten van die nadere duiding.
- 3) Het stellen van veiligheidsmarges bij grenzen waarbij vanuit technisch perspectief een oorzakelijke relatie tussen complexe schades (grote schade omvang, omvang nader te bepalen) mag worden aangenomen vanwege een grote waarschijnlijkheid op het overschrijden van hoge kritische trillingswaarden. Die kritische waarden zijn dan zodanig, dat naar de algemeen geaccepteerde inzichten (bijv. SBR Richtlijn A) schade zou kunnen ontstaan. Zowel voor kansen en de kritische waarden zullen in de uitwerking voorstellen worden gedaan.

Voor schades die niet aan deze criteria voldoen zal de uitgebreidere versie van de methodiek moeten worden gevolgd om tot een oordeel te komen. De beoordelingsmethodiek zal daartoe mogelijkheden tot uitbreiding bevatten, zodanig dat afhankelijk van aard en ernst van de schade ook resultaten van aanvullend onderzoek mede in het oordeel moeten worden betrokken (denk aan lintvoegwaterpassingen, funderingsinspectie, grondwaterstanden, stand- en zettingsmetingen, etc.). Daarmee zal de methodiek ook inzicht bieden in andere mogelijke oorzaken van de schade.

Wij realiseren ons dat eventuele toekomstige bijstellingen van kritische waarden voor trillingen of kansen op schade gevolgen kan hebben voor een oordeel achteraf over in het verleden afgehandelde schade. Om de acceptatie van het schadeprotocol en deze methodiek te bevorderen, geven we in overweging dat waar toekomstige wijzigingen in het voordeel van betrokkenen bij oude (afgewezen) schadeclaims uitpakken, de nieuwe uitkomst met terugwerkende kracht op oude gevallen van toepassing kan worden verklaard. Dit zal de acceptatie van de stapsgewijze aanpassing en aanscherping van de methodiek ten goede komen.

Actualisering van het nieuwe schadeprotocol met nieuwe inzichten en resultaten van lopend of toekomstig onderzoek

Voor een aantal aspecten dat van belang is bij het leggen van een relatie tussen een schadeoorzaak en een schade wordt op dit moment nog onderzoek uitgevoerd. Wij verwachten dat ook de komende jaren op een aantal aspecten nog verder onderzoek uitgevoerd gaat worden. Dit betekent dat het nieuwe schadeprotocol versie 2.0 moet worden toegerust met een methodiek en criteria die op de huidige inzichten zijn gebaseerd. Het zal in de toekomst nodig zijn die methodiek en criteria op basis van nieuwe onderzoeksresultaten bij te stellen of te preciseren. In dit stadium pleit dit er voor om daar waar onzekerheden zijn, de methodiek en de criteria zodanig te in te richten en te kiezen, dat het oordeel aan de veilige kant is voor de melder van de schade.

Het verdient naar onze mening aanbeveling de beoordelingsmethodiek jaarlijks te herzien. Op deze wijze wordt geborgd dat gebruikservaringen met het protocol en de resultaten van nieuw onderzoek een plaats krijgen in de methodiek van schadeopname, gegevensverzameling en beoordeling.

Die herzieningsprocedure zou onderdeel moeten vormen van het protocol. Wij stellen tevens voor dat NCG over de wijzigingen die in de methodiek moeten worden opgenomen advies vraagt aan een daarvoor in te stellen groep onafhankelijke deskundigen.

Bijlage 2 van deze notitie gaat nader in op de lopende onderzoeken en op de wijze waarop de inzichten uit deze lopende studie in regelmatige herzieningen van de methodiek (op termijn) hun plaats kunnen vinden.

Een verdere verkenning van de inhoud van lopende onderzoeken en de impact op versie 2.0 van het nieuwe schadeprotocol hoort niet tot het onderhavige voorstel. Desgewenst kan in een vervolgfase een dergelijke verkenning worden uitgevoerd, opdat NCG met het oog op het verder verbeteren van het protocol regie kan voeren op toekomstig onderzoek ten behoeve van revisies van het nieuwe schadeprotocol. Wij geven tenslotte in overweging een duidelijke koppeling te maken tussen (beoogde) herzieningen van de schade beoordelingsmethodiek en lange termijn wetenschappelijk onderzoek. Door die koppeling kan ook beter op de prioriteiten in het lange termijn onderzoek worden gestuurd en verkrijgt dit onderzoek een hogere relevantie en een grotere en meer zichtbare maatschappelijke waarde.

Aanpak

Op basis van deze uitgangspunten zal TU Delft binnen 12 werkdagen na de start van de werkzaamheden een eerste concept beoordelingsmethodiek opstellen.

Dit concept zal worden besproken met de door NCG aangestelde begeleiders en zal de feedback en opmerkingen van de begeleiders verwerken.

Vanwege de (inhoudelijke) verbinding met het onderzoek Oorzaken Schade Groningen, zal TU Delft deze methodiek ook bespreken en toetsen met de mentoren van het Onderzoek Oorzaken Schade Groningen.

Waar nodig zal in de beoordelingsmethodiek worden aangegeven op welke punten de resultaten van reeds voorzien onderzoek of in een later stadium tot verfijningen in de beoordelingsprocedure zullen kunnen leiden.

Uitvoering

Gelet op de korte doorlooptijd voor het opstellen van een voorstel voor een nieuw NCG schadeprotocol versie 2.0, stelt TU Delft de volgende uitvoeringswijze voor:

Team

Het uitvoerende team is een onderdeel van het onderzoeksteam van het Onderzoek Oorzaken Schade Groningen, te weten de heren Terwel, Schipper, Van Staalduinen en Rots.

Planning en doorlooptijd

Start van de werkzaamheden zal eerst plaatsvinden na opdrachtverlening.

- De uiterste startdatum is 30 mei 2017. Bij latere start zullen de hieronder genoemde data ook opschuiven.
- Op 19 juni zal een eerste concept nieuw schadeprotocol gereed zijn. Bespreking met begeleiders en/of mentoren uiterlijk 23 juni 2017
- Op 27 juni zal een tweede concept nieuw schadeprotocol gereed zijn. Bespreking met begeleiders en/of mentoren uiterlijk 29 juni 2017
- Oplevering van een finaal voorstel voor de inhoudelijke onderdelen van een nieuw schadeprotocol op 30 juni 2017

Bronnen

- [1] Proccol Schadeafhandeling, CVW, 1 november 2016 (versie 2)
- [2] H. Borsje, S.A.J. de Richemont, Methodiek voor onderzoek naar de oorzaak van gebouwschade - versie 2". TNO rapport TNO-060-DTM-2011-02980 (2011)
- [3] Rots, J.G. and P. Van Staalduinen, Voorstel onderzoek oorzaken bouwkundige schade Groningen. 2016, TU Delft: Delft.
- [4] Witteveen en Bos, Schadeonderzoek Gronigen Buitengebied, technische rapportage, 30 maart 2017.
- [5] Rapportage begeleidingsgroep Proef 'Afhandeling schade', Fase 1 (ongedateerd, voorjaar 2017)
- [6] Witteveen en Bos, Schadeonderzoek Woningen Emmen, hoofdrapport, 15 juni 2016.
- [7] TCBB, Review door de Tcbb van het rapport 'Schadeonderzoek woningen Emmen' van Witteveen+Bos van 15 juni 2016, brief aan Ministerie van Economische Zaken, 17 februari 2017.
- [8] Rots, J.G, Blaauwendraad, J, Holscher,P, Van Staalduinen,P.C. Validatieonderzoek rapporten Arcadis 'Schade buiten de Contour' - Fase 1, TU Delft, juli 2016
- [9] J.P. Pruiksma, 'Vervorming van de bovengrond door NEDMAG zoutwinning en schade aan bebouwing', GeoDelft - rapport CO352471/07 Delft, juli 2001 (met recente update 2016)
- [10] NAM, Handboek Aardbevingschade - Bevingschade in het Groningen-gasveld. 2015: Assen.
- [11] Samenvattend Onderzoek Hoofdoorzaken Gebouwschade in het bodemdalingsgebied Nedmag, Arcadis Rapport 10 jan 2013.
- [12] Commissie Bodemdaling door Aardgaswinning, Criteria voor vaststellen van gebouwschade door bodemdaling, Notitie aan Nationaal Coördinator Groningen, 23 juni 2016.
- [13] G. Giardina 'Modelling of settlement induced buidling damage', Ph.D. Thesis, Delft, 2013.
- [14] I.A.E de Vent, Prototype of a diagnostic decision support tool for structural damage in masonry, Proefschrift, TU Delft, faculteit Bouwkunde, 2011.
- [15] De Vent, I.A.E., Structural damage in masonry -developing diagnostic decisions support. 2011, TU Delft: Delft.
- [16] SBR Meet- en beoordelingsrichtlijn trillingen – deel A, schade door trillingen, revisie 2002, Stichting Bouwresearch, Rotterdam, 2002.
- [17] H. Borsje, J.N. Huibrechtse, Analyse van de gevolgen van de aardbeving te Huizinge d.d. 16 augustus 2012' TNO rapport 2012 R10227, februari 2013
- [18] P.C. van Staalduinen, C.P.W. Geurts, De relatie tussen schade aan gebouwen en lichte, ondiepe aardbevingen in Nederland: inventarisatie, TNO rapport 97-CON-R1523-1 (1998)
- [19] P.H. Waarts, Kans op schade aan bouwwerken door trillingen, TNO Rapport 97-CON-R1698, december 1997
- [20] B.B.T. Wassing, B. Dost, Seismisch hazard van geïnduceerde aardbevingen, Integratie van Deelstudies. TNO/KNMI-rapport TNO 2012 R11139 (2012)
- [21] W. Roos, P.H. Waarts en B.B.T. Wassing, Kalibratiestudie schade door aardbevingen, TNO rapport TNO-034-DTM-2009-04435 (2009)
- [22] P.C. van Staalduinen, M.Th.J.H. Smits, Trillingscriteria m.b.t. schade aan gebouwen, TNO rapport B-90-822, opgesteld in opdracht van Stichting Bouwresearch, revisie januari 1993.
- [23] Ministerie van Economische Zaken, Definitief Instemmingsbesluit Gaswinning Groningen, brief aan Tweede Kamer, 23 september 2016.

- [24] C.P.W. Geurts en R.D.J.M Steenbergen, 'Relatie tussen PGA waarden en kans op schade voor geïnduceerde aardbevingen in Groningen', TNO notitie M0100296951 d.d. 13 juni 2016.
- [25] J.P. Pruiksmá, Á. Rózsás, Vibration levels in dwellings in Groningen as a result of induced earthquakes, TNO Report R2017-10493, 14 april 2017.
- [26] K.C. Terwel, H.R. Schipper, P.C. van Staalduinen, 'Aanpak onderzoek bouwkundige schade Groningen – methodologie schadeonderzoek bij meervoudige oorzaken' concept TU Delft rapport, mei 2017.

Bijlage 1 - Recente observaties, adviezen en aanbevelingen die zullen worden verwerkt in het protocol

Validatieonderzoek rapporten Arcadis 'Schade buiten de Contour' - Fase 1, TU Delft, juli 2016

In dit rapport zijn in de conclusies een aantal observaties geformuleerd:

- Arcadis hanteert het begrip *schadebeelden*. Een schadebeeld wordt gevormd door meerdere schades (veelal scheuren) met specifieke kenmerken, die aan één oorzaak worden toegerekend. De door Arcadis gevolgde aanpak om per schadebeeld oorzaken vast te stellen, voor mogelijk te houden of uit te sluiten is objectief, navolgbaar en inzichtelijk. Echter, Arcadis constateert dat het toerekenen van de oorzaak van een schadebeeld aan trillingen op basis van uitsluitend visuele kenmerken van het schadebeeld heel moeilijk is. Hiervoor is het onderscheidend vermogen van bouwkundige inspecties bij beoordeling van de invloed van (lichte) trillingen door bevingen niet voldoende. Ter ondersteuning van zijn oordeel heeft Arcadis ook gebruik gemaakt van de beoordeling van de trillingswaarden van het sensornetwerk op basis van de SBR richtlijn A.
- Het begrip *hoofdoorzaak van een schadebeeld* is in een aantal gevallen een onvoldoende effectief instrument om combinaties van invloeden in een schadebeeld (zoals cumulatie van verschillende schadeoorzaken, degradatie-effecten en verergering van bestaande schade door verschillende schadeoorzaken) goed te kunnen onderscheiden en beoordelen. Dit geldt in het bijzonder bij het aspect schade door bevingen. Hierdoor kan de invloed van bevingen door gaswinning niet volledig worden uitgesloten, ook indien een andere oorzaak als 'hoofdoorzaak' is vastgesteld.
- SBR richtlijn A is ruim 20 jaar geleden opgesteld voor de beoordeling van de schadelijke invloed van trillingen op basis van praktijkervaring met trillingen door verkeer en bouwwerkzaamheden. Praktijkervaring met de invloed van aardbevingstrillingen was er toen nauwelijks en is niet in de SBR richtlijn A meegenomen. Sindsdien is er enige ervaring opgedaan die in de richting wijst dat de criteria uit SBR richtlijn A ook voor bevingstrillingen bruikbaar zijn. Voorzichtigheid bij de toepassing van de criteria blijft geboden. De trillingen door gaswinning buiten de contour liggen aan de rand van het toepassingsgebied (frequentiegebied) van SBR richtlijn A. Ook is er in het algemeen nog weinig kennis van de schadelijke invloed van (herhaald) kortdurende lichte trillingen op

- kwetsbare en reeds beschadigde constructies en op de bodem, bijvoorbeeld in de vorm van differentiële zettingen.
- De gehanteerde aanpak waarbij trillingswaarden van het sensornetwerk worden vergeleken met grenswaarden uit de SBR richtlijn A is een bruikbare methode en moet een indicatie kunnen geven voor de kans op bouwkundige schade aan een individueel bouwkundig object. Het Arcadis- onderzoek geeft echter onvoldoende aandacht aan het objectief en kwantificeerbaar in rekening brengen van de volgende onzekerheden: (1) de beperkte set gebruikte aardbevingen, (2) de variatie van de trillingswaarden met de afstand tot het epicentrum als gevolg van de bodemopbouw en eventuele variaties in bodemopbouw in verschillende richtingen vanuit het epicentrum en (3) de variatie van de trillingswaarden tussen verschillende bouwkundige objecten.
  - De keuze van het criterium uit de SBR richtlijn A voor kortdurende trillingen in plaats van het strengere criterium voor herhaald optredende kortdurende trillingen vinden wij niet juist, gezien het optreden van een groot aantal (kleine) bevingen.

Begeleidingscommissie bij het schadeonderzoek Witteveen en Bos in het buitengebied (voorjaar 2017)

De begeleidingscommissie bij het schadeonderzoek Witteveen en Bos in het buitengebied heeft onderstaande aanbevelingen geformuleerd, welke zullen worden verwerkt in de uitgangspunten 1 en 2.

- Het verdient aanbeveling om bij de beoordeling bouwtekeningen te betrekken, indien beschikbaar, of tijdens de opname de ruimtelijke samenhang van het object (principe plattegrond met relevante doorsneden) te schetsen.
- Het zou meerwaarde hebben om net als de grondwaterstand ook de oppervlaktewaterstand op meerdere momenten in de tijd te betrekken bij het beoordelen van schade in plaats van de oppervlaktewaterstand op één moment.
- Een visuele inspectie heeft beperkingen. Aanvullend op visuele inspectie zou een uitgebreidere inspectie van bijvoorbeeld funderingen en/of het uitvoeren van lintvoegmetingen (indien daar aanleiding voor is) meer relevante informatie op kunnen leveren. Ook geldt het advies om indien de aard van de schade daartoe aanleiding geeft (een lid van) het beoordelingspanel het object op locatie te laten bezoeken.
- Als deze beschikbaar zijn, kunnen nog verder doorontwikkelde modellen worden gebruikt voor bijvoorbeeld het bepalen van de maximale grondsnelheid op een bepaalde locatie. Tevens dient meer inzicht te worden verkregen in de achtergrond van de gehanteerde grenswaarden voor de trillingsnelheden, op basis waarvan gesteld wordt dat er geen schade zal ontstaan.
- De ernst en eventuele consequenties van de schade zou kunnen worden benoemd door bijvoorbeeld onderscheid te maken tussen esthetische schade, bouwtechnische of functionele schade en constructieve schade.
- Er is veel aandacht voor zorgvuldige communicatie geweest, maar het vooraf bedenken 'wat, wanneer, hoe en waarom' te communiceren blijft in termen van behoefte, verwachting, kennis en begrip vanuit de perceptie van eigenaar/bewoner een belangrijk punt van aandacht. Denk daarbij ook aan de

manier waarop bijvoorbeeld een vragenlijst wordt opgesteld, ingezet en gebruikt en teruggekoppeld is.

De begeleidingscommissie van het Witteveen en Bos onderzoek heeft ook vragen over de wijze waarop bodemsamenstelling en de effecten van bodemdaling bij de schadebepaling worden betrokken en vraagt daarbij meer aandacht – naast de effecten van trillingen als gevolg van aardbevingen - voor de effecten van bodemopbouw en specifieke situaties zoals voormalige droogleggingen (slenken) en wierden, effecten van mijnbouwactiviteiten op bodemdaling.

TCBB observaties naar aanleiding van schadeonderzoek Emmen (brief TCBB 14 februari 2017)

De TCBB heeft recent haar observaties en kanttekeningen kenbaar gemaakt over een onderzoek van Witteveen en Bos naar aardbevingsschade in Emmen. Deze observaties en kanttekeningen zijn relevant, omdat door Witteveen en Bos hier een vergelijkbare methodiek is toegepast als in het buitengebied in Groningen.

1. Actuele geotechnische gegevens ter plaats van schadeobject. De Tcbb constateert dat dit deelonderzoek systematisch en gedegen is uitgevoerd. Een kanttekening wordt gemaakt bij de kenmerken van de ondergrond. Deze kenmerken zijn bepaald op basis van landelijk opgeslagen informatie van uitgevoerd grondonderzoek¹. Omdat die informatie niet in detail voor elke woning beschikbaar is, heeft Witteveen+Bos de kenmerken afgeleid tot op postcodeniveau. Dat houdt in dat de werkelijke kenmerken bij een specifieke woning afwijkend kunnen zijn, temeer daar de hoeveelheid geotechnische data beperkt is.
2. Beoordeling van schade door experts 'op afstand'. De Tcbb maakt de kanttekening dat het op afstand beoordelen van schades door experts op basis van alleen foto's en beschrijvingen het vaststellen van juiste schade-oorzaken bemoeilijkt. Voor het goed kunnen bepalen van schade-oorzaken dienen naar de mening van de Tcbb experts de schades op de schadelocatie te beoordelen.
3. Schadekenmerken en data-analyse. De Tcbb merkt over de data-analyse en het daarbij gehanteerde uitgangspunt het volgende op:
  - Scheuren, die door de onderhavige aardbeving zijn ontstaan, zijn voor wat betreft de lengte en de breedte daarvan niet wezenlijk anders dan scheuren die door andere oorzaken zijn ontstaan. Verwacht wordt daarom dat die schadekenmerken niet afhankelijk zijn van de afstand tot het epicentrum. Die schadekenmerken zijn dus niet relevant voor het beantwoorden van de vraag of er schade is veroorzaakt door de aardbeving.
  - Met de data-analyse is gekozen voor een groepsbenadering van de 111 woningen als ware het een homogene groep van woningen. Er is dus geen rekening gehouden met verschillen tussen de woningen, bijvoorbeeld ten aanzien van de ouderdom, de bouwwijze, de staat van onderhoud en de

ondergrond. Door die verschillen wordt het beantwoorden van de vraag of er schade door de aardbeving is veroorzaakt sterk bemoeilijkt.

- De conclusie van Witteveen+Bos is gebaseerd op de beoordeling van gemiddelde schadekenmerken waarbij er geen inzicht is gegeven in de variaties rondom de gemiddelden. De Tcbb verwacht dat door de aanwezige variaties in de schadekenmerken met de data-analyse niet goed kan worden vastgesteld of er al dan niet sprake is van een verband tussen schadekenmerken en de afstand tot het epicentrum. Daardoor kan met de data-analyse ook niet goed worden vastgesteld of er schade is veroorzaakt door de aardbeving.
  - De Tcbb concludeert dat de toegepaste data-analyse geen geschikte methode is om een betrouwbaar antwoord te geven op de vraag of de aardbeving schade heeft veroorzaakt.
  - Naar de mening van de Tcbb kan op grond van deze data-analyse niet de conclusie worden getrokken dat de aardbeving geen schade heeft veroorzaakt.
4. Beoordeling op basis van berekende trillingsterkten. De Tcbb merkt op dat het vergelijken van berekende trillingssnelheden met schadecriteria op zichzelf een redelijke methode is om de kans op schade af te schatten. De methode kent echter beperkingen. Zo kunnen de werkelijk opgetreden trillingssnelheden afwijken van wat met het model is berekend. Er is verder geen onderbouwing gegeven dat het gehanteerde KNMI-model, dat voor Groningen is ontwikkeld, ook geschikt is voor de situatie in Emmen. Ook de gehanteerde schadecriteria hebben beperkingen. Het net niet overschrijden van die criteria houdt in dat de kans op schade klein is maar niet nihil. Naar de mening van de Tcbb is de conclusie van Witteveen+Bos dat de kans op schade nihil is, te stellig. De toegepaste methode zou hooguit tot de conclusie kunnen leiden dat de kans op schade door de aardbeving klein is. Die conclusie houdt in dat er schade kan zijn veroorzaakt door de aardbeving.

Bijlage 2 - Verdere verfijning van het nieuwe NCG schadeprotocol versie 2.0 op basis van lopend onderzoek of na 1 juli 2017 nog te initiëren onderzoek

Voor een aantal aspecten die van belang zijn bij het leggen van een relatie tussen een schadeoorzaak en een schade worden op dit moment nog onderzoeken uitgevoerd. Wij verwachten dat ook de komende jaren op een aantal aspecten nog verder onderzoek uitgevoerd gaat worden. Dit betekent dat het nieuwe schadeprotocol versie 2.0 moet worden toegerust met een methodiek en criteria die op de huidige inzichten zijn gebaseerd.

Hierdoor zal het nodig zijn die methodiek en criteria in het protocol bij te stellen of te preciseren op basis van nieuwe onderzoeksresultaten, zodra die beschikbaar zijn en op relevantie en toepasbaarheid beoordeeld zijn.

In dit deel van de notitie is hieronder een kort overzicht gegeven van lopende onderzoeken, die aanleiding kunnen zijn door bijstelling van versie 2.0 van het nieuwe schadeprotocol.

- a) *Verbeteringen in schade opname en schade beoordelingsmethodiek op basis van Onderzoek Oorzaken Schade Groningen (TU Delft).*

In dit onderzoek worden de mogelijke oorzaken van schade aan gebouwen in Groningen breder beoordeeld (andere oorzaken, niet alleen aardbevingen, meerdere oorzaken samen) en wordt tegelijkertijd de beoordelingsmethodiek en de

beschikbare criteria op toepasbaarheid onderzocht. Belangrijk doel van dit onderzoek is om causaliteit tussen oorzaak en schade beter te kunnen vaststellen (inclusief de onzekerheid daarin), alsmede de toerekenbaarheid van schade aan meerdere oorzaken (inclusief de onzekerheid daarin).

Het grootste deel van dit onderzoek moet nog worden uitgevoerd. Het onderzoek wordt naar verwachting opgeleverd eind 2017. Het nu voorgestelde nieuwe schadeprotocol zal al voor een belangrijk deel gebaseerd zijn op de methodiek die bij dit onderzoek van TU Delft wordt gehanteerd.

De resultaten kunnen worden meegenomen in een revisie van het nieuwe schadeprotocol, begin 2018.

b) Betere onderbouwing van de grenswaarden uit SBR Richtlijn A.

TNO en Deltares hebben de afgelopen periode achtergrondonderzoeken uitgevoerd in het kader van de revisie van SBR Richtlijn A. Naar verwachting komen de resultaten van die achtergrondonderzoeken in de loop van 2017 beschikbaar. Naar verwachting zal dan ook een nieuwe uitgave van de SBR Richtlijn A verschijnen. Vooral nog is het beeld dat deze richtlijn zich niet expliciet op aardbevingen zal richten. Daarom zal het nodig zijn opnieuw te bezien in hoeverre de achtergrondrapporten een betere duiding geven op de kans op schade bij bepaalde trillingsterkten en of de SBR Richtlijn A in een eventuele nieuwe uitgave een basis kan (blijven) vormen voor de beoordeling van de schadelijke invloed van trillingen als gevolg van de geïnduceerde bevingen in Groningen.

Voorgesteld wordt begin 2018 deze nieuwe gegevens mee te nemen in een revisie van het schadeprotocol begin 2018.

c) Betere vaststelling van opgetreden trillingen als gevolg van bevingen

Als onderdeel van het Onderzoek Oorzaken Schade Groningen heeft TNO recent een studie uitgevoerd, waarin de trillingsdata uit het sensornetwerk van TNO en van KNMI voor historische bevingen in Groningen met een magnitude groter of gelijk aan 2,5 toegankelijk zijn gemaakt voor het doen van schattingen van de trillingssterkte op een willekeurige plaats. Belangrijk voordeel van deze wijze van ontsluiting van de data van TNO en KNMI, is dat ten behoeve van de beoordeling van schade nu gekwantificeerde informatie beschikbaar is over de kans van overschrijding van bepaalde trillingswaarden, inclusief de onzekerheid daarin. Omdat het sensornetwerk nog maar enkele jaren met de huidige uitgebreide ruimtelijke dekking operationeel is, zijn niet alle historische bevingen volledig en even betrouwbaar beschikbaar. Voor nieuwe data van toekomstige bevingen zijn nog geen afspraken gemaakt over het verwerken en openbaar maken hiervan. Dat is naar onze mening wel gewenst.

Binnen het onderzoek Oorzaken Schade Groningen zullen de nu beschikbare trillingsdata worden meegenomen in de beoordeling van de causaliteit. De bevindingen daarvan zullen worden gerapporteerd onder a).

Wij verwachten dat in de komende periode meer activiteiten zullen worden ondernomen voor het (verder) inzichtelijk maken van de trillingsdata van het sensornetwerk van TNO en KNMI en met name ook gericht op het verwerken van de resultaten van nieuwe bevingen. Op basis daarvan kunnen in de toekomst uitspraken worden gedaan met een grotere betrouwbaarheid over de opgetreden trillingen. In combinatie met bepaalde (nader vast te stellen) criteria voor de trillingsterkte kan daarmee een meer gerichte aanpak van schademeldingen worden gevolgd.

Voorgesteld wordt het schadeprotocol aan te vullen met nieuwe inzichten op basis van openbaar gemaakte data uit het sensornetwerk, indien en zodra nieuwe en/of betere data en modellen beschikbaar zijn. Hiervoor kan nog geen tijdstip worden aangegeven.

d) Onderzoek naar aanleiding van Winningsplan 2016 (NAM).

In het instemmingsbesluit Gaswinning Groningen [23] is voor NAM een verplichting opgenomen een methodiek te gaan ontwikkelen voor het berekenen van de mate van schade als gevolg van geïnduceerde bevingen. NAM heeft hiertoe een aantal deelonderzoeken gedefinieerd en in opdracht gegeven. De uitkomst van deze studies moet een bijdrage leveren aan het inzicht in de relatie tussen (de kans op) schade en de sterkte van bevingen en aan de wijze waarop schade verder beperkt kan worden.

Deze wetenschappelijke onderzoeken hebben – voor zover bekend – een langere looptijd en zouden met name betere inzichten kunnen opleveren op het gebied van het eerste ontstaan van schade, de uitbreiding van reeds bestaande schades en de invloed van herhaald optredende cyclische belastingen (bijv. door bodembewegingen). Ook hiervoor kan nog geen tijdstip worden aangegeven.

e) Lopend onderzoek naar modellen voor sterkte van gebouwen onder aardbevingen (NEN/NPR)

In dit kader vindt wetenschappelijk onderzoek plaats naar sterkte en vervormingseigenschappen van bouwdeelen en gebouwen, met name in metselwerk. Hoewel dit onderzoek gericht is op zogenaamde uiterste grenstoestand en op de veiligheid van gebouwen onder (sterke) bevingen en derhalve gepaard gaande met grotere en ernstige schade (DS3 en hoger), zal dit onderzoek op aspecten nieuwe informatie kunnen bieden, die voor de beoordeling van schade in het algemeen van belang is.

f) Lange termijn onderzoekagenda NCG

Onder regie van NCG is de afgelopen periode door een aantal partijen gewerkt aan het opstellen van een langere termijn onderzoekagenda. Aanbevolen wordt elementen uit deze onderzoekagenda te markeren die een relevantie hebben voor het verbeteren van de schadebeoordeling en deze onderzoeken zo te programmeren, dat zij in de komende periode een bijdrage kunnen leveren aan het verder verbeteren van de beoordeling van schade en voor de verbetering van het protocol

g) Eventuele update van het handboek aardbevingsschade [10]

Op basis van de ervaringen met de beoordelingsmethodiek zal door NCG moeten worden gezien of een update van het bestaande handboek [10] nodig of wenselijk is. De nu voor te stellen methodiek zal niet het karakter hebben van een voorbeeldenboek zoals het huidige handboek.

NB. Het eindproduct, namelijk het Handboek Schade, wordt als zelfstandig document beschikbaar gesteld.

3.1.1 Vragen aan TU over methodiek:

Geachte heer Van Staalduinen,

Om te beginnen wil ik mijn waardering uitspreken voor de moeite die u gedaan heeft om ons, technische leken, mee te nemen in het doorgronden van een technisch proces. Met geduld en openheid. Toch blijf ik met een aantal vragen zitten en neem ik de vrijheid u die schriftelijk te stellen. Ik realiseer mij dat ik niet uw opdrachtgever ben, vandaar dat ik de NCG in de cc heb opgenomen. Zonder tegenbericht ga ik ervan uit dat hij er geen bezwaar tegen heeft dat u mijn vragen beantwoordt.

De kern van mijn ongemak blijft zitten in het vertrekpunt van de beoordelingssystematiek. De systematiek is opgezet in de volle breedte, zoals u zelf ook schrijft "in principe breder toepasbaar dan alleen voor geïnduceerde bevingen". Het lijkt me logisch dat het breder moet zijn dan alleen geïnduceerde bevingen – immers causaliteit kent veel meer aspecten. Maar hoe breed moet het dan zijn? Hoe dieper je in de systematiek zelf leest, hoe meer *de indruk* ontstaat dat u in de volle breedte op zoek gaat naar zoveel mogelijk waarschijnlijkheidsscenario's qua schade oorzaken. Voordat we het weten hebben we de mollen, de squashballen en de rennende paarden in de wei weer terug. Waarom doen we dat? Waarom doen wij dat?

Waarom ontwikkelen we geen beoordelingssystematiek die primair gericht is op de vraag: **kunnen mijnbouwactiviteiten direct of indirect een rol gespeeld hebben bij het ontstaan of verergeren van de betreffende schade?**

Is het antwoord 'ja' dan levert dat in beginsel een volledig toerekenbare claim op bij NAM. NAM kan vervolgens in de gelegenheid worden gesteld om het tegendeel te bewijzen. Het aannemelijk of waarschijnlijk maken van andere oorzaken moet onvoldoende zijn tegen het licht van de eerste beoordeling. De Staat neemt het risico en voert eventuele aansprakelijkheidsprocessen.

Dit maakt het werk van een OCS een stuk overzichtelijker. Ze hebben het technisch rapport, ze beoordelen de zaak integraal op eventuele verdere bijkomende kosten, immateriële schade, schade preventieve maatregelen of misschien uitkoop of sloop/nieuwbouw en daarmee vellen ze een eindoordeel. Op basis van dat oordeel wordt uitgekeerd uit het Schadefonds. Contra's vanuit particulieren zullen op deze wijze nauwelijks a/d orde zijn. Het is de NAM die een contra kan aanvragen en dan bij arbitrage haar recht probeert te halen. Bij de arbitrage is niet de particulier maar het OCS de (tegen)partij, bij een eventuele vervolg rechtszaak is het de staat.

Mocht het antwoord 'nee' luiden, m.a.w. een relatie met mijnbouwactiviteiten is uit te sluiten, is het altijd mogelijk om nader onderzoek te doen naar wat dan wél de oorzaken zijn. Deze service hoeven we de bewoners nog steeds niet te onthouden – maar ik denk dat er vanuit NAM/EZ zijde in deze context minder behoefte aan zal bestaan.

Beoordeling is:

1. Is er duidelijke aanwijzing schade door beving? – beperkte procedure
2. Is er mogelijk andere causaliteit? Volledige procedure

Waarbij -niet uitputtend- de volgende factoren van belang zijn:

- Er wordt niet uitsluitend gekeken naar *met op het oog zichtbare* schade. Ook funderingen, constructies, en voorzover mogelijk eventuele schade achter het behang wordt onderzocht.
- De totale seismiciteit in historisch perspectief.
- Diepe, midden en ondiepe ondergrond. In relatie tot seismiciteit en fundering.
- Waterstanden in historische context – wat is waarom en wanneer met waterpeil gebeurt met welke mogelijke consequenties voor ondergrond/fundering.
- Constructie van de woning
- Andere mijnbouwactiviteiten die mogelijk interveniëren. (zoutwinning, gasopslag, e.d.)
- Enz.

Belangrijk is helder te maken wat de scope van de methodiek is:

mogelijke bevingsschade/trillingschade

o ⇒ m.b.t. gaswinning

o ⇒ m.b.t. alle mijnbouwactiviteiten

o ⇒ m.b.t. tot alle bodemversturende activiteiten

alle mogelijke bevingsgelateerde/trillingsgerelateerde schade

o ⇒ m.b.t. gaswinning

o ⇒ m.b.t. alle mijnbouwactiviteiten

o ⇒ m.b.t. tot alle bodemversturende activiteiten

alle mogelijk mijnbouwgerelateerde schade

o ⇒ m.b.t. gaswinning

o ⇒ m.b.t. alle mijnbouwactiviteiten

o ⇒ m.b.t. tot alle bodemversturende activiteiten

⇒ door derden/overheid

alle mogelijke gebouwschade

o ⇒ m.b.t. tot alle bodemversturende activiteiten

⇒ door derden/overheid

Overige vragen:

- Is er een indicatie te geven hoe de methodiek zou hebben uitgepakt op de schademeldingen van de afgelopen jaren? Wel relevant te weten of 70% van de nu erkende schades met deze methodiek níet erkend zou zijn geweest of andersom (70% van de nu niet erkende schade zou dat met de nieuwe methodiek wel zijn). Ik begrijp dat dit precair is maar we hebben een globale indicatie wel nodig om een juiste afweging te kunnen maken.
- Is er werkelijk voldoende wetenschappelijke basis om op korte termijn met deze methodiek te starten (onzekerheden SBR-A richtlijnen, voldoende data beschikbaar, lopend onderzoek oorzaken schade Groningen, beschikbaarheid waterpeil data, etc.)?

Ik hoop dat u op korte termijn in de gelegenheid bent schriftelijk te reageren op deze noties inclusief beantwoording van de vragen. Uiteraard zal ik die delen met alle vertegenwoordigers in de zogenaamde werksessies, mijn vragen zijn daar ook bekend.

Antwoord TU Delft

Geachte mevrouw Top,

Dank voor uw bericht. Wij begrijpen heel goed dat de beoordelingsmethodiek die we hebben opgezet, nog niet op alle vragen en situaties een voldoende duidelijk antwoord geeft. Dat was ook een belangrijke opbrengst van het overleg dat we in Groningen hebben gehad, omdat daar ook vanuit heel ander perspectief naar de beoordelingsmethodiek is gekeken. Vanuit een ander perspectief zie je andere zaken of zie je de zaken anders of vallen dingen op. Ik ga daarom graag in op uw opmerkingen en vragen. Voor de goede orde, de NCG staat in de c.c. van dit bericht, dus mijn antwoorden aan u zijn ook breder toegankelijk.

De gepresenteerde systematiek beoogt een antwoord op een neutraal geformuleerde vraag, namelijk of mijnbouwactiviteiten direct of indirect een rol gespeeld kunnen hebben bij het ontstaan of verergeren van de betreffende schade te geven. Zoals we tijdens de bijeenkomst hebben toegelicht richt de methodiek zich daarbij in den breedte op alle mijnbouwactiviteiten en op andere mogelijke oorzaken. Via de scenario's wordt op een zo objectief mogelijke wijze in beeld gebracht wat bijgedragen kan hebben aan de geconstateerde schade en tevens wordt afgewogen wat waarschijnlijk wel en waarschijnlijk niet heeft geleid tot de geconstateerde schade of wat er toe heeft bijgedragen. Uw zorgen richten zich op de uitgebreidheid van de voorgestelde systematiek. Toch lijkt het ons niet juist de scenario's neer te zetten als een route om af te dwalen naar weinig waarschijnlijke en weinig zinnige oorzaken. Dat doet geen recht aan de waarde die scenario's hebben voor het boven water krijgen van de meest waarschijnlijk oorzaken en bijdragen aan de ontwikkeling van waargenomen schade. Wij denken dus dat het verstandig is die scenario's te formuleren en te evalueren op basis van de waargenomen schade en de bestaande context van gebouw en omgeving om zo tot een technisch oordeel te komen.

Het is naar onze mening niet goed mogelijk om betrouwbare uitspraken te doen over causale verbanden, wanneer er a priori te sterk gefocust wordt op een beperkte set aan oorzaken en hierbij geen vergelijking wordt gemaakt met verschillende mogelijkheden. Bijvoorbeeld: wanneer u over een asfaltweg fietst en hoofdpijn

krijgt, zal u niet de conclusie trekken dat u voortaan asfaltwegen vermijdt omdat u daar hoofdpijn van krijgt. Dat risico is er wel als er maar op één oorzaak wordt gefocust.

De gepresenteerde methodiek kan ook gefocust worden op de vraag of uit te sluiten is dat mijnbouwactiviteiten een rol hebben gespeeld. Daarmee wordt de methodiek naar onze mening niet lichter of eenvoudiger. Nog steeds zal aan de hand van scenario's de meest waarschijnlijke oorzaak of oorzaken moeten worden opgespoord. Ongeacht de formulering van de vraag zal een zelfde technisch onderzoeksresultaat moeten worden gevonden bij een goede analyse van de waargenomen schade en bij beschouwing van alle contextuele informatie.

Wij denken wel dat in gebieden dicht bij het epicentrum een iets intuïtievare aanpak mogelijk is met twee leidende vragen: is invloed van aardbevingen aannemelijk? Zijn er andere verklaringen die een betere verklaring geven voor de opgetreden schade? Deze basisgedachte ligt ten grondslag aan de beoordeling in het binnenste gebied 2 op blz. 14 van de beoordelingsmethodiek (versie 7).

Ook zijn wij van mening dat de vraagstelling of uit te sluiten is dat mijnbouwactiviteiten een rol hebben gespeeld wel richtinggevend zal werken bij het totale eindoordeel. Daar waar uit de technische analyse gereede twijfel is of blijft, of waar scenario's met of zonder mijnbouwactiviteiten beiden aanleiding gegeven kunnen hebben tot de schade, zal met deze vraagstelling het oordeel (van OCS) in dergelijke gevallen in het voordeel van degene uitpakken, die de schade claimt.

Bij de beoordeling noemt u een aantal aandachtspunten.

U merkt onder meer op dat er niet uitsluitend gekeken moet worden naar *met op het oog zichtbare* schade. Ook funderingen, constructies, en voor zover mogelijk eventuele schade achter het behang moeten worden onderzocht. Daarover willen we het volgende opmerken:

- Voor een compleet beeld van de schade en voor het formuleren van goede scenario's is het van belang dat schade zo compleet mogelijk wordt vastgelegd. Dat kan ook over schade gaan, die al aanwezig was – en die wellicht expliciet niet wordt geclaimd – omdat het totaal van de schade aanwijzingen biedt over wat de oorzaken kunnen zijn.
- Wanneer wij spreken over met blote oog zichtbare schade, bedoelen wij daarmee in beginsel alle waarneembare schade aan het hele gebouw (gevels, muren, vloer, draagconstructies, balken en spanten), voor zover zichtbaar of eenvoudig zichtbaar te maken. Naar onze mening is het niet van bewoners te vergen dat aankledingen (behang, betimmeringen) moeten worden verwijderd om eventuele schade vast te stellen.
- Met het blote oog is ook een maat om de eerste zichtbare scheurvorming in metselwerk (ca. 0,1 mm in breedte) te kunnen duiden.
- Tenslotte is naar onze mening ook onderdeel van deze methodiek om eventuele schade aan een fundering vast te stellen. Daar moeten uiteraard wel aanwijzingen voor zijn in het aangetroffen schadebeeld. In dat geval zal uitgebreider inspecteren van de fundering (bijv. door het graven van één of meerdere inspectieputten) nodig zijn. Dit kan zich ook voordoen als uit de verdere informatie van een gebouw onduidelijk blijft hoe de fundering is opgebouwd. Ook het vaststellen van opgetreden zettingen door middel van waterpassingen kan aan de orde zijn, als er aanwijzingen zijn dat er ongelijkmatige zettingen zijn opgetreden. Deze onderdelen hebben een meer facultatief karakter, de omstandigheden waaronder dit zeker nodig is, kunnen in de procedure beter aangeduid worden.

Over de (technische) scope van de methodiek verschillen wij niet wezenlijk van mening – de methodiek determineert alle scenario's van gebouwschade (in brede zin), dus ook die waarin mijnbouwactiviteiten een rol spelen, dus ook met bevingen of met wijzigingen in de diepe of ondiepe ondergrond en in (grond)waterstanden als gevolg daarvan – maar mogelijk wel over de wijze waarop de bewoner/eigenaar wordt ontzorgd. Dat ligt echter meer op het niveau van het protocol dan op het niveau van de beoordelingsmethodiek. Ook heb ik tijdens de sessie al aangegeven dat in termen van presentatie het huidige voorstel verder kan worden verduidelijkt.

Uw overige vragen staan hieronder vermeld, gevolgd door onze beantwoording:

- *Is er een indicatie te geven hoe de methodiek zou hebben uitgedakt op de schademeldingen van de afgelopen jaren? Wel relevant te weten of 70% van de nu erkende schades met deze methodiek niet erkend zou zijn geweest of andersom (70% van de nu niet erkende schade zou dat met de nieuwe methodiek wel zijn). Ik begrijp dat dit precair is maar we hebben een globale indicatie wel nodig om een juiste afweging te kunnen maken.*

Wij kunnen dit in redelijkheid op dit moment niet kwantificeren, omdat wij maar beperkt zicht hebben (gehad) op opgenomen en beoordeelde schades. Wij verwachten wel dat de gevallen van twijfel of onduidelijkheid op een beter herkenbare manier uit deze methodiek naar voren zullen komen.

- *Is er werkelijk voldoende wetenschappelijke basis om op korte termijn met deze methodiek te starten (onzekerheden SBR-A richtlijnen, voldoende data beschikbaar, lopend onderzoek oorzaken schade Groningen, beschikbaarheid waterpeil data, etc.)?*

De opnames van schade kunnen zonder meer ter hand genomen worden. Het schade opname proces verandert niet fundamenteel. Ook de benodigde informatie over de context van gebouw en omgeving is doorgaans goed beschikbaar. Die informatie moet uiteraard wel gericht verzameld en mee-beoordeeld worden. Sinds kort zijn ook betere gegevens beschikbaar over de gemeten trillingen en op basis daarvan zijn betere uitspraken te doen over de trillingsterkte die op willekeurige locaties is opgetreden, inclusief de onzekerheid daarin. Er is ook veel informatie over bodemgesteldheid en over grondwaterstanden beschikbaar via het openbare DINO loket. Onderzoek dat NAM de afgelopen jaren heeft laten verrichten, bevat ook veel informatie over de ondergrond, die wel een specialistische interpretatie nodig maakt. De SBR Richtlijn is ook recent geëvalueerd.

Waar het de beoordeling betreft, zijn er zeker nog zaken waar we minder goed inzicht in hebben. Dat betreft bijvoorbeeld de gevoeligheid van gebouwen in metselwerk onder invloed van kleine trillingen en in combinatie met andere fenomenen, die tot spanningen in een constructie aanleiding geven (bijv. ongelijkmatige zettingen, belastingen vanuit het gebouw etc). Dit is de problematiek van cumulatie. Ook kunnen bepaalde gebouw typologieën en geometrieën een specifieke gevoeligheid opleveren. De SBR Richtlijn dekt dit waarschijnlijk wel gedeeltelijk of grotendeels af, maar niet duidelijk is of dat in alle gevallen voldoende is. Er zijn ook funderings- en ondergrondcondities die mogelijk aanleiding geven tot een verhoogde gevoeligheid voor de invloeden van mijnbouwactiviteiten. Er loopt nu een onderzoek bij TU Delft in opdracht van NCG om de oorzaken van schade aan gebouwen in een aantal gebieden in Groningen op deze aspecten fundamenteeler te onderzoeken. Op de resultaten kunnen we niet vooruitlopen.

Naar onze mening zou het redelijk en billijk zijn, dat als die resultaten van dat onderzoek een ander licht op de zaak werpen, dat de gevallen waarin dat aan de orde is opnieuw worden beoordeeld.

Ik hoop uw vragen hiermee voldoende te hebben beantwoord,

 Vragen geformuleerd door de regio in de oplegnotitie dd 7 juli, gevolgd door antwoord van TU Delft:

Er zijn in ieder geval 4 punten waarop de methodiek nog onvoldoende scoort.

- *De directe koppeling aan bevingen is te weinig toegesneden op de Groningse praktijk:*

In Groningen wordt niet meteen na een beving de schade gemeld, en de schade toont zich ook pas later, en er zijn inmiddels veel vervolgschades. Verder zijn Groningers geen klagers: veel Groningers melden de schade pas als de burens gezegd hebben dat "we door de kieren naar binnen kunnen kijken".

De hele beoordelingssystematiek is dan ook (zoals TU Delft aangeeft) een schadebeoordelingssysteem dat universeel toepasbaar is.

Het is bekend dat schade vaak pas later wordt geconstateerd. Het detecteren van schade vraagt bijzondere oplettendheid en een scherp oog voor zaken die anders zijn dan zou moeten. Ook kan schade door verschillende omstandigheden in de loop van de tijd verergeren of zicht ontwikkelen. De voorgestelde methodiek is echter zodanig universeel toepasbaar dat schade – op welk tijdstip deze ook is gemeld – in zijn volle omvang en in zijn volledige context kan worden beoordeeld.

Mogelijk dat de geformuleerde *beperkte procedure in geval van bevingen* nog onvoldoende past bij de gewoonte om niet heel snel te melden. Dit is vooral van belang voor plaatsen dicht bij het epicentrum. Gegevens van CVW zouden beter inzicht kunnen bieden in welke termijnen redelijk zijn. Een goede communicatie naar bewoners en eigenaars zal uiteraard ook behulpzaam zijn. Belangrijk lijkt ons dat niemand een recht verliest, ook wanneer hij niet snel meldt. Wel gaat het voordeel van een coulantere en snellere afhandeling verloren.

- *De wijze waarop de contra-expertise nu is vormgegeven komt te weinig tegemoet aan het vereiste van onafhankelijkheid. De bewoner moet de mogelijkheid hebben om op kosten van het IM zelf een gekwalificeerde contra-expert te kiezen.*

De beoordelingsmethodiek doet geen uitspraken over de contra-expertise. Wij verwachten wel dat partijen die een contra expertise uitvoeren, de opname en beoordeling op een vergelijkbare, verantwoorde en transparante wijze zullen uitvoeren. Daarmee treden we niet in de onafhankelijkheid van het bureau dat de contra expertise uitvoert en ook niet in de keuze van een bewoner. Er zijn naar onze mening voldoende onafhankelijke en deskundige bureaus, die deze methodiek kunnen uitvoeren.

- *Het is W+B qua systematiek, d.w.z. dat met scenario's wordt gewerkt, waarbij het risico groot is dat een ander scenario hoger scoort dan mijnbouw => en dan krijg je de "afwijzingen" (in dit geval technische oordelen over causaliteit) zoals in het buitengebied.*

Het werken met scenario's is geen 'beauty contest'. Wanneer er meerdere scenario's mogelijk zijn is het geen kwestie van het zomaar afstrepen van een minder waarschijnlijk scenario. Het wegen van alternatieven is essentieel is om een betrouwbare uitspraak over causaliteit te kunnen doen. Bovendien is in de voorgestelde procedure is het uiteindelijk totaal oordeel hierover daarom ook losgekoppeld van het technisch oordeel.

- *De koppeling aan recente bevingen is ongewenst => met dezelfde systematiek heeft NAM vanaf 1 januari 2016 de experts op pad gestuurd, met als resultaat 60 a 70% C-schades. Ofwel via vooringenomen experts, ofwel via de "kwaliteitsteams" van CVW die de expert zo nodig corrigeerden.*

In de beoordelingsmethodiek is een koppeling aan recente bevingen gelegd, met een oog op een lichte procedure en snelle afhandeling omdat de waarschijnlijkheid van schade nabij het epicentrum groot is. Het alternatief is dat ook deze gevallen via de volledige procedure worden behandeld. Dat lijkt ons in veel van deze gevallen onnodig.

Het is niet duidelijk hoeveel bewoners in de verkorte procedure vallen.

Hierover zou CVW/NAM op basis van gegevens over de historische bevingen en de aantallen schademeldingen inzicht kunnen geven.

Het zou verbeterd kunnen worden door:

1. *Een betere afbakening voor de verkorte procedure te definiëren, bijvoorbeeld ook alle vervolgschades*

Van objecten met een vervolgschade zal al een opname dossier beschikbaar zijn. Als vervolgschades ontstaan zal daarom betrekkelijk eenvoudig zijn vast te stellen welke schade dit betreft en zal beoordeling van die schades ook goed mogelijk zijn. Dit lijkt ons meer een onderdeel voor het protocol (hoe om te gaan met objecten met vervolgschades) dan voor de beoordelingsmethodiek voor schades.

2. Door niet toe te werken naar het vaststellen van de ultieme oorzaak van de schade (want het is niet relevant of 70% van de schade door wegverkeer komt en 30% door een boom, bij wijze van spreken), maar door de beantwoording van de enkelvoudige vraag hoofdonderwerp van het technisch oordeel te maken: is de schade door mijnbouw veroorzaakt of verergerd, ja/nee. Hier zijn de antwoorden van Piet van Staalduinen op de e-mail van Susan mogelijk relevant

Hierboven is al opgemerkt dat het werken met scenario's geen 'beauty contest' is en

dat geldt ook voor het vaststellen van de ultieme oorzaak van schade. Het vaststellen van een ultieme oorzaak is vaak in die vorm en met die zekerheid geheel niet mogelijk. Het technisch onderzoek moet als basis zo goed mogelijk inzicht geven in de meest waarschijnlijke oorzaak of oorzaken. Zoals in de beantwoording van de vragen van Susan Top al gesteld is, maakt de vraagstelling voor het resultaat van technisch oordeel niet veel uit. Voor het oordeel door een OCS is de vraagstelling uiteraard wel heel belangrijk. Dit ligt op het niveau van het protocol, niet op het niveau van de (technische) beoordelingsmethodiek.

3.2

KNMI

Opdrachtformulering

NCG voert de regie op de totstandkoming van een nieuw schadeprotocol in relatie tot de effecten van gaswinning Groningen.. Ten behoeve van het schadeprotocol en de daarin gewenste proactieve benadering door het CVW is het noodzakelijk dat het effectgebied van een beving met voldoende betrouwbaarheid kan worden vastgesteld. Het resultaat van onderstaande opdracht zal aan de Reflectiecommissie worden voorgelegd en door de NCG worden meegenomen in de voorstellen. Op basis daarvan zal de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) het schadeprotocol vaststellen.

Opdrachtomschrijving

De vraag die door het uit te voeren onderzoek beantwoordt moet worden, is als volgt geformuleerd:

Hoe kun je een effectgebied voor bevingen vaststellen met voldoende betrouwbaarheid? De vraag die daarbij primair voorligt, is tot welke bevingsterkte het mogelijk is om een shakemap op te stellen.

Bij de beantwoording van deze vraag is het van belang dat inzichtelijk is wat wel mogelijk is. Voor het deel waar onzekerheid is, zijn de aanvullende deelvragen van toepassing:

- Welke mate van onzekerheid is er?
- Welke onzekerheidsmarges zijn reeds ingebouwd? Wordt er bijvoorbeeld een marge gehanteerd bij het bepalen van de grondversnelling?
- Welke onzekerheden zijn acceptabel?
- Welke stappen kunnen op korte termijn (medio 2017) gezet worden om de mate van onzekerheid te verkleinen?

De uit te voeren activiteiten

1. Uitzoeken tot welke magnitude een betrouwbaar en robuust resultaat verkregen kan worden. Is deze ondergrens bijvoorbeeld een magnitude van 1,5? Het is de verwachting dat bij een handmatige productie van shakemaps de ondergrens inderdaad verlaagd kan worden, i.e., lager dan 2,0.
2. Geef een advies welke stappen op korte termijn ingezet kunnen worden voor een bepaling van een maximaal effectgebied, waarmee een technische oplossing wordt geboden om het gebied in beeld te brengen waarop het bewijsvermoeden van toepassing zou kunnen zijn. Welke voor- en nadelen zijn er in beeld ten aanzien van het gebruik van bijvoorbeeld de hazardkaart of het uitgaan van een beving met een magnitude van 5 op de Schaal van Richter binnen de grenzen van het Groningenveld.

Verwachte inzet KNMI

Ad. 1. Enkele weken onderzoek nodig door 1 a 2 personen om dit punt te adresseren.

Ad. 2. Nog nader af te stemmen met KNMI.

KNMI heeft naar aanleiding van deze uitvraag en onderzoek naar de vragen laten weten dat zij het op dit moment technisch niet verantwoord achten shakemaps te maken van bevingen met een magnitude kleiner dan 2.0.

3.3

Dhr H. Sol

Op maandag 19 juni heeft een vervolgggesprek plaatsgevonden (eerder overleg op 8 juni) met de heer Sol. Dhr. Sol is lid van de TCBB en heeft op persoonlijke titel zijn advies gegeven over het concept schadeprotocol en het eerste advies ten aanzien van de beoordelingsmethodiek.

Schadeprotocol

Ten aanzien van het schadeprotocol gaf dhr. Sol aan dat deze aanspreekt. Belangrijk is dat de kosten van de schade in verhouding staan tot de kosten van de beoordeling.

Beoordelingsmethodiek

Dhr. Sol had voorafgaand aan het overleg alvast een eerste schriftelijke reactie gegeven op het voorstel van de TU Delft. Dhr. Sol staat sceptisch tegenover het gebruik van de patroonherkenning en de scenario's. Er ontbreekt op dit nog te veel informatie om dit goed te kunnen doen, en daarmee wordt een schijnzekerheid gecreëerd. Advies van dhr. Sol is om de beoordelingsmethodiek niet te gedetailleerd op te schrijven, maar binnen de kaders gaandeweg te verbeteren. Dit zou bijvoorbeeld kunnen in keline teams en met een aantal cases om verdere ervaring op te doen en te calibreren. Dhr. Sol gaf hij aan dat de beschrijving van de uitgebreide methodiek wel netjes en volledig is. Echter, de triage kan verder verduidelijkt worden. De scheiding van opname en beoordeling is positief.

De opmerkingen van dhr. Sol zijn meegenomen in de review richting de TU delft.

3.4

Nivre

Opdrachtformulering

Opdracht NIVRE kwaliteitseisen schade-experts

juni 2017

Context

Op 31 maart is aangekondigd dat de NAM uit de schadeafhandeling gaat. Meldingen die na 31 maart 2017 12 uur binnen zijn gekomen worden afgehandeld via een nieuw schadeprotocol dat 1 juli 2017 operationeel moet zijn. De afspraak deze stap te maken en in deze tijdperiode is in overleg met de betrokken bestuurders en NAM tot stand gekomen. In de nieuwe situatie zal de NCG een nieuw protocol vaststellen en regie voeren op de schadeafhandeling. Daarnaast blijft NCG bemiddelen in het geval van complexe schades.

Het uitgangspunt dat NAM geen rol meer speelt bij de beoordeling en toekenning van schades maakt dat een andere partij de besluiten moet gaan nemen over

schades en schadebedragen. Het is van belang dat een onafhankelijke partij deze rol op zich neemt. Om dit te bereiken wordt een Onafhankelijke Commissie Schadeafhandeling (OCS) ingesteld. De kaders van de OCS worden gevormd door het onafhankelijk schadeprotocol, dat wordt vastgesteld door NCG.

Belangrijke elementen van het nieuwe schadeprotocol zijn verder o.a.:

- een verbeterde methode voor opname en beoordeling van schademeldingen;
- een werkwijze voor het versneld herstellen van kleine schades;
- kwaliteitseisen voor de opnemers en beoordelaars van schades. Om ervoor te zorgen dat alle betrokken technische experts kwalitatief hoogstaand werk leveren, moeten zij voldoen aan kwaliteitseisen.

De OCS wordt verantwoordelijk voor de afhandeling van de schademeldingen. Het CVW is de uitvoeringsorganisatie en de schade-inspecteurs worden aangewezen door de OCS.

Opdracht NIVRE

NIVRE wordt verzocht een kader op te stellen, waarbinnen schade-experts invulling kunnen geven aan hun onafhankelijkheid, professionaliteit, technische kennis en ervaring en communicatievaardigheid. Daarbij wenst NCG, mede gelet op het capaciteitsvraagstuk, een onderscheid te maken in kwaliteitseisen die gelden voor de opname-experts en eisen voor de beoordelingsexperts.

Randvoorwaarden kwaliteitseisen schade-experts

- De opname-experts maken een verslag met daarin een beschrijving (geen beoordeling) van alle geconstateerde schades. Deze experts komen bij de mensen thuis en fungeren als aanspreekpunt in een emotionele situatie (huis heeft meer waarde dan alleen financiële aspect). Inwoners moeten zich gehoord en serieus genomen voelen. Van opname-experts wordt dan ook met name een professionele houding verwacht, goede communicatieve vaardigheden en basiskennis van mijnbouwschade. Communicatie en 'bewoner staat centraal' zullen een prominent onderdeel van de kwaliteitseisen voor de opname -expert moeten zijn.
- De schadebeoordelaar beoordeelt de schade aan de hand van onder meer het verslag van de opname-expert. De nadruk van de kwaliteitseisen voor de schadebeoordelaar liggen daarmee meer op de technische (bouwkundige) eisen. Zij zullen onder meer causale verbanden tussen schadekenmerken en -oorzaken moeten kunnen leggen. (incl. specifieke opleidingsvereisten mijnbouw/aardbevingsschade)
- NCG vraagt aandacht voor aanvullende eisen, die aan de schade-experts gesteld zouden moeten worden voor het opnemen en beoordelen van schades aan monumenten en de karakteristieke c.q. beeldbepalende gebouwen.
- Zowel de burger als NCG moeten erop kunnen vertrouwen dat de schade-experts onafhankelijk en deskundig zijn en op dezelfde manier schade opnemen en beoordelen.
- Schade-experts moeten van onbesproken gedrag zijn (Verklaring Omtrent Gedrag).
- NCG wil de naleving, controle en klachten over schade-experts (via Tuchtcollege of andere instantie) geborgd zien. Escalatiemodel opnemen, inclusief maatregelenpakket.

Eindresultaat

- een set kwaliteitseisen voor opname-experts en een set kwaliteitseisen voor de schade-beoordelaars.
- Borging naleving, controle en klachten over schade-experts (escalatiemodel).

Tijdslijn

30 juni (concept) document gereed

> Retouradres Postbus 3006 9701 DA Groningen

NIVRE
t.a.v. dhr (10)(2e)
Boompjes 251
3011 XZ Rotterdam

Datum
Betreft aanvullende reactie op uw brief incl. formele adviesvraag mbt
opstellen kwaliteitseisen opname- en beoordeling schades

Geachte heer (10)(2e)

In aanvulling op mijn eerdere schrijven van 12 april 2017 en in reactie op uw brief van 27 februari 2017 over de objectiviteit in schade-expertise wil ik graag ingaan op uw aanbod om NIVRE een rol te laten spelen in het schade afhandelingsproces in Groningen.

Het door u genoemde belang van het op een congruente wijze opnemen en beoordelen van schades ondersteunt de NCG volledig. Reden waarom ik NIVRE middels bijgevoegde opdrachtformulering wil verzoeken om:

1. een kader op te stellen, waarbinnen schade-experts (waarbij onderscheid is gemaakt tussen opname en beoordeling) invulling kunnen geven aan hun onafhankelijkheid, professionaliteit, technische kennis en ervaring en communicatievaardigheid.
2. een model op te nemen voor de borging van de naleving, controle en klachten over schade-experts (escalatiemodel).

Hierover heeft reeds een aantal informerende gesprekken plaatsgevonden met medewerkers van zowel NCG als NIVRE. In deze gesprekken is aangegeven dat NIVRE kwaliteitseisen kan ontwikkelen t.b.v. opname van schades en een set t.b.v. beoordeling van schades. Hierbij wordt gevraagd om specifieke opleidingseisen m.b.t. mijnbouwschade op te nemen. Ook kan NIVRE inzicht geven in het aantal bij NIVRE geregistreerde experts die al aan deze eisen voldoen en de wijze waarop voldoende NIVRE-experts geschikt gemaakt kunnen worden, aangepast op de ingeschatte hoeveelheid aan benodigde experts. Als laatste ontwikkelen NIVRE en NCG gezamenlijk een escalatiemodel indien experts (herhaaldelijk) niet aan de gestelde eisen voldoen.

Vriendelijk groet,

Hans Alders
Nationaal Coordinator Groningen

4 Het protocol

4.1 Memo regio

Openstaande punten schadeprotocol 7 juli 2017

Hieronder volgen de punten die nog nadere uitwerking behoeven naar de mening van de regio (GGB, Gasberaad, gemeenten en provincie.)

De planning om op 20 juli 2017 een eindversie te kunnen vaststellen is te krap. De afspraak die op 5 juli gemaakt is, is dat op 20 juli een afweging gemaakt zou worden of er voldoende basis is om een gezamenlijk protocol te maken. Dit lijkt niet haalbaar. Om deze afweging te kunnen maken is in ieder geval het juridisch advies nodig en ook de antwoorden op de vragen die nog bij de TU-delft liggen. Bovendien moeten er nog achterbanraadplegingen plaatsvinden op de laatste versies. De vraagstelling is daarvoor ook te complex. *"is er voldoende basis om een gezamenlijk protocol te maken?"* Stel dat dat bevestigend wordt beantwoord, wat betekent dat dan materieel? Met welke kaders zijn we dan impliciet akkoord gegaan? Wat staat dan vast, waar is nog ruimte? En hoe verloopt dan het vervolgproces?

Naamgeving OCS

De werktitel, Onafhankelijke Commissie Schade, is ongewenst. Groningers hebben inmiddels een forse aversie tegen (weer) een commissie. De regio is het er over eens dat de nieuwe naam zou moeten zijn: Instituut Mijnbouwschade. In deze memo wordt deze term daarom ook gebruikt.

1. Onafhankelijkheid IM

Het is belangrijk dat de kwartiermaker die de IM gaat opzetten goed ligt in de regio en de situatie ook kent.

Kennelijk moeten we knarsetandend aanvaarden dat de minister van EZ (de hoofdverantwoordelijke voor de schade, het leed en de onveiligheid van de Groningers) nu ook weer de baas wil zijn van de IM. In ieder geval wil de regio instemmingsrecht bij de benoeming van de commissieleden. Nu, en bij volgende benoemingen. Coöptatie is dus geen optie. Daarnaast moet de regio ook een recht van voordracht krijgen.

De huidige tekst

"dat vastgesteld kan worden of er geen overwegende bezwaren bestaan tegen te benoemen leden"

(memo NCG 25 juni), is onvoldoende.

Dit is een cruciaal punt voor pijler 4: onafhankelijkheid.

2. De beoordelingsmethodiek TU Delft (versie 7)

Er zijn in ieder geval 4 punten waarop de methodiek nog onvoldoende scoort.

- De directe koppeling aan bevingen is te weinig toegesneden op de Groningse praktijk:
In Groningen wordt niet meteen na een beving de schade gemeld, en de schade toont zich ook pas later, en er zijn inmiddels veel vervolgschades. Verder zijn Groningers geen klagers: veel Groningers melden de schade pas als de burens gezegd hebben dat "we door de kieren naar binnen kunnen kijken".
De hele beoordelingssystematiek is dan ook (zoals TU Delft aangeeft) een schadebeoordelingssysteem dat universeel toepasbaar is.
- De wijze waarop de contra-expertise nu is vormgegeven komt te weinig tegemoet aan het vereiste van onafhankelijkheid. De bewoner moet de

mogelijkheid hebben om op kosten van het IM zelf een gekwalificeerde contra-expert te kiezen.

- Het is W+B qua systematiek, d.w.z. dat met scenario 's wordt gewerkt, waarbij het risico groot is dat een ander scenario hoger scoort dan mijnbouw => en dan krijg je de "afwijzingen" (in dit geval technische oordelen over causaliteit) zoals in het buitengebied.
- De koppeling aan recente bevingen is ongewenst => met dezelfde systematiek heeft NAM vanaf 1 januari 2016 de experts op pad gestuurd, met als resultaat 60 a 70% C-schades. Ofwel via vooringenomen experts, ofwel via de "kwaliteitsteams" van CVW die de expert zo nodig corrigeerden.
- Het is niet duidelijk hoeveel bewoners in de verkorte procedure vallen. Bovendien is het onderscheid tussen opname en beoordeling (uitgebreide opname
Het is belastend voor de bewoners die niet in de verkorte procedure vallen (schatting: 95%) dat ze een zienswijze moeten opstellen (terwijl ze niet bouwkundig onderlegd zijn) en een uitgebreide vragenlijst invullen (stap 4 van hoofdstuk 3 van het schadeprotocol)

Dat is in strijd met pijler 2, menselijke maat.

Het zou verbeterd kunnen worden door:

1. Een betere afbakening voor de verkorte procedure te definiëren, bijvoorbeeld ook alle vervolgschades
2. Door niet toe te werken naar het vaststellen van de ultieme oorzaak van de schade (want het is niet relevant of 70% van de schade door wegverkeer komt en 30% door een boom, bij wijze van spreken), maar door de beantwoording van de enkelvoudige vraag hoofdonderwerp van het technisch oordeel te maken: is de schade door mijnbouw veroorzaakt of verergerd, ja/nee.

Hier zijn de antwoorden van Piet van Staalduinen op de e-mail van Susan mogelijk relevant

3. Openstaande vragen/opmerkingen n.a.v. schadeprotocol (versie 04.07)
  - Niet helder is wie over het protocol gaat. Is dat het IM zelf? Betekent dat dat het IM het protocol tzt, op basis van eigen ervaringen, mag amendieren?
  - Niet duidelijk is hoe het IM met het technisch oordeel omgaat.
  - Niet duidelijk is hoe het IM met het wettelijk bewijsvermoeden omgaat met name als het gaat om immateriële schade.
  - Niet duidelijk is hoe de relatie is tussen het advies dat de bewoner kan vragen (20 uur a 95 euro) en het recht op contra-expertise. Zou dit kunnen worden gekoppeld?
  - De reikwijdte is nog niet vastgesteld (op pagina 10 als "effectgebied" variabel gedefinieerd)
  - Handboek schade (nog nooit gezien, ook geen concept) Wie heeft het handboek opgesteld?
  - De inhoud van de overeenkomst tussen NAM-EZ-NCG is cruciaal om de armslag van het IM te kunnen overzien. Dat kan consequenties hebben voor de wijze waarop het IM werkt. Een ruimhartige benadering impliceert dat het IM misschien de wettelijke aansprakelijkheid van NAM kan overschrijden omdat het uitgangspunt is dat iemand verder moet kunnen met zijn leven. Hoe ver is NAM bereid om nu te gaan, tot welke grens worden uitspraken van het IM geaccepteerd?
  - Complexe schades moeten ook zijn ondergebracht bij het IM.
  - Rol bewonersbegeleiders, inclusief integraal beoordelen van mogelijke versterkingsmaatregelen, sloop/nieuwbouw of uitkoop onvoldoende uitgewerkt.

4. Juridisch advies

Voorgesteld wordt om prof. mr. A. (Fred) Hammerstein, mr. G. (Gert) Visser,

prof. mr. dr. H.E. (Herman) Bröring en mr. dr. J.E. (Janet) van de Bunt om een integraal juridisch advies op het geheel te vragen. Het gaat dan om zowel het protocol, de schadebeoordeling als de positie en inrichting van de IM.

Vragen die daarbij in ieder geval aan de orde dienen te komen zijn:

1. Kan de IM het bewijsvermoeden ook toepassen voor immateriële schade en voor schades die niet ontstaan zijn door bevingen uit het Groningenveld? Zo niet, hoe voorkom je dan dat er voor de fysieke schade een andere procedure geldt dan voor de immateriële schade als deze gezamenlijk naar aanleiding van een fysieke schade worden gemeld? De arbiter paste het wettelijk bewijsvermoeden ook al toe voordat het was opgenomen in het Burgerlijk Wetboek. Kan de IM iets soortgelijks doen?
Mr. Visser zegt (in het logboek onderaan blz. 18): "dat voor zover met bestaande rechtsregels en met name de huidige jurisprudentie bij die overige schade een (met het bewijsvermoeden) vergelijkbaar resultaat kan worden bereikt, deze middelen onverkort hun gelding moeten blijven behouden. Daarbij dient vooral te worden gedacht aan de toepassing van de jurisprudentie van de Hoge Raad omtrent de zogeheten omkeringsregel."
2. Is de zorgplicht van de Staat een reden om te stellen dat de Staat eventuele overschrijdingen van de aansprakelijkheid van NAM moet betalen?
3. Verschil privaatrecht en publiekrecht wat is de juridische positie van het IM?
4. Wordt de opvattingen van Asser en Visser mbt het weerleggen van het bewijsvermoeden onderschreven en, in samenhang daarmee, de uitspraken van de arbiters op dit punt.
5. Hoe wordt over de relatie tussen schadevergoeding, versterken en waardevermeerdering gedacht?

4.2

Onafhankelijke Raadsman

Op 8 juni is gesproken met Onafhankelijke Raadsman (OR) Leendert Klaassen en coördinator (10)(2e) Van de NCG waren aanwezig (10)(2e) (10)(2e) en (10)(2e)

Als start wordt er door (10)(2e) een toelichting gegeven op het proces tot nu toe.

- 31 maart 2017 protocol gesloten
- Proef buitengebied en de uitkomsten
- Ongeveer 200 meldingen per week, dus aantallen niet behandelde meldingen loopt op
- Brief van Minister Kamp aan de kamer is in de regio niet goed geland
- Gesprekken gestart met afvaardiging van MS/BS om te komen tot uitgangspunten voor een nieuw protocol
- Regio heeft een memo gemaakt met daarin 4 pijlers. 1^e pijler is verantwoordelijke Staat.

De OR heeft op 24 april een notitie geschreven waarin de punten naar voren komen die belangrijk zijn in een nieuw protocol. Daar komen punten in naar voren als communicatie, doorlooptijden, bejegening bewoner, causaliteit en schadevaststelling.

Vooraf geeft de OR aan dat hij bereid is om te kijken naar een concept schadeprotocol. Hij wil dit graag doen in een stadium dat nog niet alles vastligt.

Daarnaast wordt de vraag gesteld of de OR een rol zou kunnen spelen in de monitoring van het nieuwe schadeprotocol. Ook hier staat hij voor open, maar vanuit een volledig onafhankelijke positie. Hiervoor zou in een later stadium wel een

toetsingskader opgesteld moeten worden. OR gaat alvast nadenken over hoe hij deze rol zou kunnen vervullen.

Onafhankelijke Raadsman geeft aan dat het goed zou zijn als de Staat een gebaar naar de regio zou maken. Hij beseft dat het niet mogelijk is dit tot in detail in te vullen, omdat er op dit moment geen formatie is.

Vraag wordt gesteld welke personen in de OCS zitting zouden moeten nemen. Advies is om dit zo onafhankelijk mogelijk te doen. Dat betekent mensen zonder verleden in dossier. Deskundigen zouden wellicht wel als adviseur betrokken kunnen worden. Advies zou zijn om OCS niet de uitvoeringsorganisatie aan te laten sturen, maar zich puur te richten op het nemen van besluiten.

Vanuit de OR wordt aangegeven dat enerzijds stappen voorwaarts gezet kunnen worden in bejegening bewoners en doorlooptijden enerzijds en causaliteit en schade-vaststelling anderzijds. Het stuk wat nu mist is met name geloofwaardigheid bij beoordeling, daar zou een verbetering ten opzichte van het eerste protocol kunnen zitten.

Daarbij zou je kunnen denken om bijvoorbeeld juridische bijstand in brede zin voor rekening van de Staat te kunnen laten komen.

Volgens de OR is het nemen van verantwoordelijkheid van de staat, niet zo zeer financieel als wel in de faciliterende rol. Het Rijk kan met NAM onderhandelen, zodat de bewoner hier wordt ontlast.

De vraag wordt gesteld waar het gat zit tussen schrijvende gevallen en CBS. Ziet de OR dit gat ook en wat zou een oplossing voor deze groep kunnen zijn. OR geeft aan dat het opkopen van woningen voor deze groep wellicht een oplossing zou kunnen zijn voor schrijvende gevallen.

Boodschap wordt gegeven dat bejegening zit in begeleiding, empathie en luisteren, niet zo zeer in protocol.

Doe aan verwachtingsmanagement bij bewoners. Geef duidelijk aan dat er wel of geen nieuws is en neem de bewoner actief bij de hand.

4.2.1

Reactie Onafhankelijke Raadsman op concept protocol

Op 21 juni 2017 is met de OR gesproken over het concept protocol Leendert Klaassen, (10)(2e)

Tijdens het overleg is het concept protocol doorgenomen. Er zijn een aantal opmerkingen over gemaakt. Deze zijn genoteerd en betrokken bij de volgende versie van het schadeprotocol.

Over het algemeen prettig verrast, maar de vraag is hoe gaat dit werken in de praktijk?

Monitoringvraagstuk moeten we het nog over hebben. De OR ziet hier wel degelijk een rol voor zichzelf.

Nadeel van deze constructie: CVW heeft beeld oude club van de NAM.

Positie OCS, benut de positie van OCS vooral voor beoordelen. Schade, causaliteit, omvang, herstelplan. Hoe verder in te richten laat dit over aan secretariaat.

P3 immaterieel, wat houdt dit in? NCG: Dit zijn niet de bijkomende kosten, maar gaat verder.

P3 handboek, is dit er al? NCG: Zijn bezig met het opstellen hiervan.

P4 Rol Staat, te weinig over gezegd. Schadefonds alleen is niet voldoende. Wens is om verantwoordelijkheid te nemen in proces. Gaat over meer dan schade, gaat over oplossen maatschappelijke kwestie. Toekomstperspectief voor gebied. Bij beschrijving van de rollen dit laten terugkeren.

P4 Rechtvaardige schadebepaling, zet erbij dat het gaat om schademeldingen vanaf 31 maart 2017. Ruimte blijft bij OCS om zaken mee te wegen.

P5 Monitoringsrol voor OR; wat moet er precies gemonitord worden. Er moet een toetsingskader worden beschreven. Toetsing aan de vier pijlers zou gewenst zijn, instrumentarium moet nog ontwikkeld worden. Kan in later stadium.

Hoofdstuk 2

Causaliteit onduidelijk op dit moment. Roept meer vragen op dan het beantwoordt.

Hoofdstuk 3

P8 kerken benoemen

Publiek moet dit niet maatschappelijk worden?

P8 kosten van advies; bij klachten komt dit vaak naar voren. Bij monumenten wordt vaak aangegeven dat eigen adviseur gewenst is.

Juridisch advies, bedrag misschien rekken, soms is juridische vergoeding duurder.

P8 de OCS koppelt uitspraak aan fysieke schade, betekent dit dat niet anders niet kan? NCG: nee, dat betekent niet dat anders niet bestaat, maar in dit protocol gaan we uit van koppeling met fysieke schade.

P10 taken OCS

Positie OCS, benut de positie van OCS vooral voor beoordelen. Schade, causaliteit, omvang, herstelplan.

Hoe verder in te richten laat dit over aan secretariaat.

P17 Wat betekent andere partijen?

P19 Kosten van experts monumenten, verduidelijken.

Erfgoed hoofdstuk duidelijker verwoorden

Mestkelder regeling, klopt het dat hier geen herstel in zit? NCG: Moeten we checken.

Tcbb, geldt dit ook als OCS schade heeft afgewezen. NCG: Gaan we checken.

OR bij overige instanties benoemen in Hoofdstuk 9.

Met betrekking tot de Nationale ombudsman graag weergeven wat mensen wel en niet kunnen melden.

4.3

Arbiter Bodembeweging

Concept nieuwe wijze van afdoening naar aanleiding van een eerste overleg

In het overleg met de NCG c.s. op 19 april jl. hebben de arbiters toegezegd een ontwerp voor een mogelijke nieuwe wijze van afdoening te ontwerpen. Het onderstaande beoogt dat te zijn.

Voor een goed begrip dienen eerst een paar opmerkingen vooraf gemaakt te worden.

Allereerst dient bepaald te worden of gekozen wordt voor arbitrage als procedure dan wel een bestuursrechtelijk traject gekozen wordt. De arbiters kiezen - niet verbazingwekkend - zonder meer voor de arbitrage procedure. Een bestuursrechtelijk traject behoort, zeker op dit moment niet tot de mogelijkheden. De NCG is immers een onderdeel van het Ministerie van Economische Zaken en is geen bestuursorgaan in de zin van de Awb. De NCG kan daardoor niet zelf juridisch bindende beslissingen nemen die voor bezwaar en beroep vatbaar zijn. Bovendien is de problematiek volledig civielrechtelijk van aard en ligt het daardoor ook volkomen voor de hand de geschillen via een civielrechtelijke weg af te doen. Als enige mogelijkheid blijft dan over de arbitrage, d.w.z. een privaatrechtelijke gefundeerde geschillenprocedure waarbij partijen (in dit geval de NAM en de eigenaar) een overeenkomst sluiten om hun geschil overeenkomstig vooraf afgesproken regels door een arbiter te laten beslissen.

Het bovenstaande leidt tot het volgende punt: de NAM uit de procedure, zoals door de NCG aangekondigd is.

Die stelling is o.i. vooralsnog niet houdbaar. Immers, zoals gezegd, wordt ingeval van arbitrage beslist op basis van afspraken tussen partijen, zoals vastgelegd in een protocol of reglement. Dat betekent dat de NAM akkoord zal moeten gaan met de regels zoals die in dat reglement worden afgesproken. Dat is alleen anders ingeval de NAM aan de NCG een onherroepelijk toestemming heeft gegeven een reglement vast te stellen zonder enige bemoeienis van de NAM en de NAM ook heeft afgesproken een dergelijk reglement zonder voorbehoud in alle gevallen te zullen volgen. Bij ons is onduidelijk of sprake is van een dergelijke afspraak met de NAM. Bovendien is de NAM in alle gevallen partij in de arbitrage procedure, formeel juridisch op gelijke voet als de eigenaar, met alle rechten en plichten van dien. Ook daaromtrent kunnen in het protocol/reglement afspraken worden gemaakt, maar dat verandert aan het principe niets.

Ten slotte moet de NAM betalen, indien zij aansprakelijk wordt gesteld voor het ontstaan van de schade. Indien de NAM dat weigert, omdat zij de beslissing niet redelijk acht, is er uit hoofde van de arbitrage procedure geen middel om de NAM tot betaling te dwingen. Een gang naar de rechter om nakoming af te dwingen is dan onvermijdelijk

De NAM doet derhalve, voorzover ons bekend, ook in het nieuwe systeem volledig mee als procespartij.

Bovendien is cruciaal dat in alle gevallen volgens hetzelfde model beslissingen worden genomen. Als er verschillende trajecten zouden ontstaan met ieder een eigen criterium bestaat de levensgrote mogelijkheid dat gevallen in het ene traject op een andere manier worden beslist dan in het andere traject. Uit een oogpunt van rechtsgelijkheid en rechtszekerheid is dat onaanvaardbaar.

Ten slotte vinden wij het van groot belang om in de nieuwe procedure de volgende aspecten op te nemen:

- het ontwerp behelst een keten van afdoeningsmogelijkheden, waarbij elke zaak op enig moment in de keten tot een eindbeslissing komt;
- kleine en eenvoudige zaken worden op een snelle en efficiënte wijze afgedaan;

- de kenmerken van de huidige arbiter procedure worden gehandhaafd: informeel, laagdrempelig, kostenloos voor de eigenaar en onafhankelijk.

Met inachtneming van het bovenstaande komen wij dan tot het volgende ontwerp:

Algemeen.

Bij alle schademeldingen gaat een inspecteur in opdracht van de NCG naar het betreffende pand, neemt de schade in ogenschouw, maakt daarvan foto's en maakt een calculatie van de herstelkosten. Daarbij wordt geen onderzoek gedaan naar de vraag of de schade is ontstaan door een aardbeving.

Bij deze inspectie wordt het gehele pand onderzocht op schade, zodat deze opname als een nulmeting kan gelden.

In alle gevallen staat het de NAM vrij eigener beweging en los van onderstaande procedure de eigenaar een schadeaanbod te doen.

Kleine zaken tot € 1.500,00.

Ingeval de herstelkosten lager zijn dan € 1.500,00 wordt aan de eigenaar door of namens de NCG een aanbod gedaan de gecalculeerde herstelkosten te betalen dan wel wordt een aanbod gedaan tot herstel. Van dat aanbod wordt mededeling gedaan aan de NAM. Als de herstelkosten hoger zijn dan € 1.500,00 wordt de zaak behandeld als beschreven in de volgende paragraaf.

De NAM verklaart zich op voorhand bereid dit aanbod te aanvaarden.

Als de eigenaar het aanbod accepteert wordt een en ander schriftelijk vastgelegd, onder verlening van finale kwijting voor de tot op dat moment geconstateerde schade.

Als de eigenaar het aanbod niet accepteert wordt onderzoek gedaan door de door de NCG voorziene commissie van deskundigen dan wel door een of meer leden uit die commissie, met mededeling aan de eigenaar dat in dat deskundig onderzoek wel wordt onderzocht of sprake is van aardbevingsschade dan wel of redelijkerwijs aardbevingsschade niet uitgesloten kan worden geacht. Indien uit dat onderzoek blijkt dat er geen aardbeving gerelateerde schade is, danwel aardbevingsschade redelijkerwijs uitgesloten kan worden geacht, wordt geen schadevergoeding uitgekeerd. Aan de weigering van de eigenaar om het aanbod te accepteren zit dus wel een risico voor de eigenaar. Dit lijkt ons noodzakelijk om te voorkomen dat elke eigenaar het eerste aanbod weigert en doorstroomt in de afdoeningsketen.

Het oordeel van de deskundige is bindend voor de NAM en niet voor de eigenaar. De eigenaar kan echter geen beroep doen op de arbiter.

De beslissing, door of namens de NCG genomen, wordt schriftelijk vastgelegd.

Zaken vanaf € 1.500,00.

Ingeval de herstelkosten hoger zijn dan € 1.500,00 doet de commissie van deskundigen of een delegatie daaruit onderzoek waarbij ook onderzocht wordt of een relatie met aardbevingen al dan niet uitgesloten moet worden geacht.

Blijkt uit het onderzoek dat geen sprake is van aardbeving gerelateerde schade, dan wel aardbevingsschade redelijkerwijs uitgesloten kan worden geacht, meldt de NCG dit aan de eigenaar.

Als de eigenaar het eens is met de uitkomst van het onderzoek komt de zaak daarmee tot een einde. Een en ander wordt schriftelijk vastgelegd onder verlening van finale kwijting voor de tot op dat moment geconstateerde schade.

Als de eigenaar het oneens is met de uitkomst van het onderzoek wordt de zaak doorverwezen naar de arbiter.

Als uit het onderzoek blijkt van aardbeving gerelateerde schade, dan wel zulks redelijkerwijs niet uitgesloten kan worden geacht, doet de NCG op basis van dit onderzoek een aanbod tot schadevergoeding dan wel tot herstel.

Als de eigenaar het aanbod accepteert wordt een en ander schriftelijk vastgelegd, onder verlening van finale kwijting voor de tot dat moment geconstateerde schade.

Als de eigenaar het aanbod niet accepteert, wordt de zaak door de NCG verwezen naar de arbiter. De eigenaar dient daarbij aan te geven op welke gronden hij het aanbod niet accepteert dan wel de uitkomst van het onderzoek betwist.

De arbiter heeft derhalve bij de doorverwijzing door de NCG de beschikking over de volgende stukken:

- een verslag van de inspecteur met calculatie;
- een verslag van onderzoek door de deskundige commissie;
- het aanbod tot schadevergoeding dan wel herstel van de NCG, dan wel de met redenen omklede mededeling, dat geen aanbod tot schadevergoeding dan wel herstel wordt gedaan;
- de schriftelijke verwijzing van de NCG van de zaak naar de arbiter;
- de schriftelijke opgave van de eigenaar van de redenen om het aanbod te weigeren, dan wel van de bezwaren tegen de mededeling dat geen aanbod wordt gedaan;

De arbiter neemt de zaak in behandeling en kan besluiten op basis van de stukken de zaak af te doen al dan niet na de NAM en eigenaar in gelegenheid gesteld te hebben hun standpunt nader toe te lichten. Daarbij kan de arbiter besluiten een schouw of een zitting dan wel beide te houden. Ook kan de arbiter deskundigen inschakelen om nader onderzoek te doen. Op grond van de, eventueel na verwijzing nog overlegde, stukken en de bevindingen uit schouw, zitting en onderzoek neemt de arbiter een beslissing.

De beslissing van de arbiter is bindend voor de NAM, doch niet bindend voor de eigenaar.

Zaken, die technisch en/of juridisch gecompliceerd zijn.

In deze, wellicht uitzonderlijke gevallen, heeft de arbiter de mogelijkheid de zaak te verwijzen naar de rechtbank, indien de eigenaar daarmee instemt. De kosten van de rechtbank procedure, zoals griffierecht, getuigen- en deskundigenkosten en kosten van de advocaat, zijn voor rekening van de NAM.

De arbiter heeft tevens de mogelijkheid bij de verwijzing, in overleg met de eigenaar, een advocaat aan te wijzen, die de eigenaar bijstaat in de rechtbankprocedure.

Tot slot nog enkele toelichtende opmerkingen.

De onafhankelijke commissie van deskundigen.

In deze opzet zijn we er van uitgegaan dat de NAM bereid is zich op voorhand te binden aan het oordeel van de commissie. Dat betekent dat de deskundigheid en de onafhankelijkheid van de commissieleden boven elke twijfel verheven moet zijn en aanvaardbaar en gezaghebbend moet zijn voor de NAM en uiteraard ook voor de eigenaren.

Van groot belang is bovendien dat deze commissie niet alleen samengesteld is uit bouwkundigen maar ook uit geologen, seismologen, kortom uit alle disciplines die voor de beoordeling van de schade noodzakelijk zijn.

Het bewijsvermoeden.

De arbiters hebben inmiddels in meerdere beschikkingen aangegeven het bewijsvermoeden te hanteren. Het is daarbij aan de arbiter om te beslissen of de schade zich heeft voorgedaan binnen het Groninger gaswinningsgebied. In dit

verband gaat de arbiter er op grond van met name de toelichting op de wet van uit, dat in ieder geval schade, die zich binnen de grenzen van de provincie Groningen heeft voorgedaan onder het bewijsvermoeden valt, mits ook aan de andere wettelijke voorwaarden is voldaan. Daarbij is niet uitgesloten dat ook op schade, die zich heeft voorgedaan buiten de grenzen van de provincie Groningen, het bewijsvermoeden wordt toegepast, mits, wederom, ook voldaan is aan de overige wettelijke eisen.

De inspecteurs.

Van groot belang is dat de inspecteurs die in eerste instantie de schade opnemen niet alleen verstand hebben van bouwkundige schade, maar met name ook over grote communicatieve vaardigheden beschikken. Hetzelfde geldt voor degenen die namens de NCG het aanbod tot vergoeding of herstel doet, dan wel de mededeling doet, dat geen aanbod wordt gedaan. De wijze waarop wordt gecommuniceerd met de eigenaren is van groot belang voor de mogelijkheden tot herstel van vertrouwen en voor de vraag of het aanbod geaccepteerd zal worden.

Het effect van deze procedure.

Van deze opzet mag verwacht worden dat in ieder geval de kleine zaken, tot een waarde van € 1.500,00 in een vroeg stadium van de procedure tot een eindbeslissing komen.

In dit verband onderstrepen wij nogmaals het belang van communicatie met de eigenaren. Het onderzoek door de commissie van deskundigen en het aanbod door de NCG moet zodanig gemotiveerd en onderbouwd zijn dat het overtuigende kracht heeft jegens de eigenaar.

Ten slotte.

Er dienen nog een aantal details en uitwerkingen beschreven te worden voor opname in het protocol/reglement.

NB. Dit waren de eerste opmerkingen van de arbiters nog voor er een concept protocol was.

Het concept – protocol is ook besproken met de arbiters. Men was positief over het protocol en had vooral informatieve vragen. Op het tekstje over 'causaliteit' waren diverse opmerkingen die zijn meegenomen.

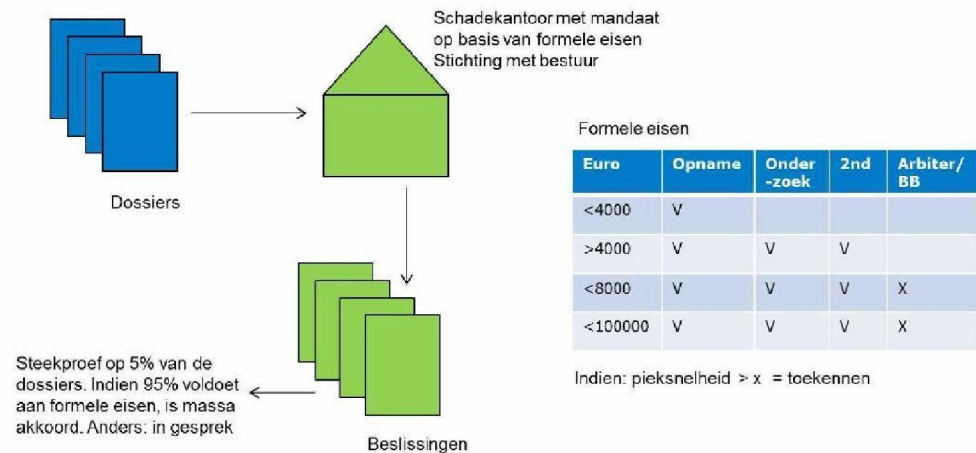
4.4

Van Baalen

7 juni 2017

Verslag van (10)(2e) op basis van het gesprek met dhr. Van Baalen.
Plaatje zoals dhr. Van Baalen dat voor zich ziet:

In de beleving van dhr. Van Baalen zou NAM alles af moeten willen doen tot ca 5000,-.

Hij verbindt daar wel aan: recente beving & postcodegebied/ligging.

Afweging die verzekeraars maken: indien kosten onderzoek de kosten van vergoeding overstijgen: gewoon uitkeren. Bijkomende kosten zou je gewoon mee moeten nemen. Tot 250 euro wordt zo uitgekeerd. Wel overall foto's voor laten zien. Univé gaat uit van 5% fraude.

Dhr. van Baalen doet een suggestie voor iemand die een rol heeft gespeeld bij het DSB faillissement om 'aanvoerder' te zijn van het schadekantoor. En bewoners, Rijk en NAM zouden in het bestuur moeten zitten. Bestuur is voor dagelijkse aansturing en besluiten over grotere zaken.

De afwikkeling van het DSB faillissement is interessant om naar te kijken, omdat daar eenzelfde situatie was. Veel kleinere bedragen, politieke druk, emotie en een partij die goed is voor zijn geld.

Nam zou stichting upfront moeten financieren. Moet je wel verantwoorden (steekproef).

Formele eisen

Schuldvraag moet je altijd beantwoorden.

Bij hogere schades meer eisen.

Verantwoording gaat op basis van formele eisen, dus niet op schuldvraag oid.

4.5

Reactie burgemeesters buitengebied en gedeputeerde Drenthe

Op 20 juni is gesproken met de gemeenten uit het buitengebied en de gedeputeerde van de provincie Drenthe. Inhoudelijk is er een toelichting gegeven op het concept schadeprotocol.

De algemene boodschap van de aanwezigen is gelijkheid van behandeling, binnen of net buiten de provinciegrenzen. Het schadeprotocol zou in ruime zin moeten gelden. Daarnaast is zorg uitgesproken over de gasopslag Langelo. Wanneer er meer rust in het Groningenveld zou moeten optreden, kan dit effect hebben op naburige gasvelden. Er bestaat kans op bodemstijging en bodemdaling.

In het protocol zouden de directe en indirecte effecten van het ene gasveld op het andere gasveld meegenomen moeten worden.

Er wordt nog meegegeven dat de problematiek niet alleen technisch, maar vooral ook maatschappelijk is, en dat het protocol op die manier geschreven zou moeten worden.

Aanwezig bij het overleg:

Dhr. S. Swierstra	Burgemeester Gemeente Veendam
Dhr. B.C. Hoekstra	Burgemeester Gemeente Haren
Dhr. T. Stelpstra	Gedeputeerde provincie Drenthe
Mevr. M.J. Sloot	Wethouder Gemeente Haren
Dhr. (10)(2e)	Ambtelijke vertegenwoordiging Gemeente Tynaarlo
Dhr. (10)(2e)	Ambtelijke vertegenwoordiging Gemeente Aa en Hunze
Mevr. (10)(2e)	Ambtelijke vertegenwoordiging Gemeente Oldambt
Dhr. (10)(2e)	Ambtelijke vertegenwoordiging Gemeente Noordenveld

4.5.1

Gemeente Aa en Hunze

In het bestuurlijk overleg met de NCG van dinsdagmiddag 20 juni heeft de heer Alders de aanwezige bestuurders en ambtenaren een toelichting gegeven op het ontwerp schadeprotocol, dat wij maandagmiddag 19 juni ontvingen.

In deze e-mail geef ik u een aantal ambtelijke opmerkingen mee voor de verdere uitwerking van het schadeprotocol. In verband met de korte reactietermijn merk ik op dat u mijn reactie kunt lezen als een globale ambtelijke reflectie van de gemeente Aa en Hunze.

op het concept. Deze reactie dient dan ook als zodanig in het vervolgproces worden betrokken. Daarbij merk ik op dat wij in het gasdossier waar mogelijk afstemming hebben met andere betrokken overheden, waaronder onze buurgemeenten.

Concept-protocol

Het opstellen van het concept schadeprotocol in samenspraak met maatschappelijke partners en de bestuurlijke partners in Groningen is een goede zaak. Ook de ambitie om voor 1 juli a.s. dan wel zo snel mogelijk daarna, tot een nieuw breed gedragen schadeprotocol te ontwikkelen en zo spoedig mogelijk in werking te hebben verdient waardering. Immers snelheid en duidelijkheid is in de eerste plaats in het belang van alle gedupeerden.

Daarnaast kan de nieuwe adequate, onafhankelijke en vlotte schadeafhandeling bijdragen aan het herstel van vertrouwen waarvan de Minister van Economische Zaken (EZ) al geruime tijd spreekt.

De vier pijlers van het conceptprotocol onderschrijven wij van harte. Wat betreft de nog noodzakelijke inhoudelijke uitwerking van het conceptprotocol vertrouwen wij op de inbreng van de G12 gemeenten.

Wel willen wij onze zorg uitspreken over de totstandkoming van een schadefonds dat de basis moet vormen voor de eerste pijler "De verantwoordelijke Staat" Ondanks de demissionaire status van het kabinet, moeten

regering en tweede kamer gezamenlijke tot besluitvorming kunnen komen. Wij vertrouwen erop dat u daartoe zal aandringen bij de Minister-president.

Werkingsgebied protocol

Dat de gevolgen van de gaswinning directe en indirecte effecten hebben buiten het winningsgebied hoeft geen betoog. Ook in de gemeente Aa en Hunze staat de gaswinning al weer enige tijd op de politieke agenda. Naast aardbevingen uit kleine velden in onze gemeente in een verleden, zijn wij de afgelopen jaren ook betrokken geraakt bij de effecten van de gaswinning uit het Groningenveld. Sinds vorig jaar is de gemeentebestuur van Aa en Hunze vorig jaar daarbij ook actief betrokken. Zo heeft de Minister van Economische Zaken ons een advies gevraagd over het nieuwe Winningsplan Groningenveld in overeenstemming met nieuwe Mijnbouwwet. Uw NCG heeft ons in 2016 geïnformeerd over de ontwikkelingen met betrekking tot de zogenaamde 'contourlijndiscussie en het validatieonderzoek'. De daarmee samenhangende (her)inspecties van schademeldingen was voor Centrum Veilig Wonen aanleiding om ons gemeentebestuur te benaderen. Dit alles onderstreept dat de gevolgen van de gaswinning uit het Groningenveld ook merkbaar zijn in onze gemeente en dat het zaak is dat de belangen van onze inwoners daarbij moeten worden betrokken. Hoewel de negatieve gevolgen van de gaswinning in Groningen voor onze gemeente en haar inwoners van een andere orde zijn, hebben wij hier ook te maken met concrete schademeldingen als gevolg van de gaswinning in Groningen.

In lijn met de redactie van de op 1 januari in werking getreden Wet bewijsvermoeden artikel 1177a BW, zal elke generieke begrenzing vooraf arbitrair blijven. Dat geldt zeker ook voor de begrenzing van het werkingsgebied van het nu opgestelde schadeprotocol.

In uw presentatie heeft u aangegeven dat het werkingsgebied dynamisch is en bijgesteld moet kunnen worden. Wij vragen daarom om het werkingsgebied van het protocol zodanig te bepalen, dat (toekomstige) schademeldingen gerelateerd aan aardbevingen uit het Groningenveld onder De werkingssfeer van het protocol worden afgehandeld.

Schaderegeling andere mijnbouweffecten

Bij de advisering over de gaswinning uit het Groningenveld hebben wij in 2016 al aandacht gevraagd voor het treffen van goede onafhankelijke schaderegeling in verband met de mogelijke stapeling van negatieve effecten c.q. schades door de gaswinning uit het Annerveenveld en de zoutwinning nabij Veendam. Hoewel wij beseffen dat dit niet direct onder uw opdracht en bevoegdheden valt, verzoeken wij u als Nationaal Coördinator de urgentie van een regeling daarvoor bij de Minister van EZ nogmaals te onderstrepen. Te meer ook bij de toekomstige uitvoering van het protocol de bedoelde stapeling van schades zich kan voordoen en zal moeten worden beoordeeld.

Resumé

Wij kunnen ons vinden in de vier pijlers van het conceptprotocol en vertrouwen erop dat u met de maatschappelijke en bestuurlijke stuurgroep tot een inhoudelijk goed schadeprotocol komt.

Mede in het belang van de inwoners van de gemeente Aa en Hunze verzoeken wij u het werkingsgebied van het protocol niet te beperken tot de provincie Groningen. In verband met (toekomstige) schademeldingen uit onze gemeente waarbij naast een relatie met de gaswinning uit het Groningenveld mogelijke stapeling optreedt van andere mijnbouwactiviteiten in het gebied. Wij vragen u dit nogmaals nadrukkelijk onder de aandacht van de minister van EZ te brengen.

4.5.2 *Gemeente Tynaarlo*

Geachte heer Alders,

Er vanuit gaande dat de provincie Groningen ook belang heeft bij een goede regeling voor hun inwoners vertrouwen wij voor de exacte inhoud van het protocol op de expertise en inbreng van de 12 gemeenten uit het zogenoemde kerngebied in Groningen.

De overeengekomen pijlers onder de schadeafwikkeling kunnen wij ons in vinden Voor ons als randgemeenten uit Drenthe is vooral van belang het werkingsgebied van het schadeprotocol en de bewijsvoering.

Zoals wij dinsdag 20 juni 2017 van dhr. Alders in het bestuurlijk overleg hebben begrepen moeten gedupeerden uit Groningen zich in de nieuwe situatie melden bij de onafhankelijke commissie schade (nog in te stellen). Terwijl de overige 11 provinciën o.b.v. een door de tweede kamer aangenomen wet voorsnog zijn aangewezen op het door de minister ingestelde landelijke loket mijnbouwschade. We beschouwen een dergelijke regeling als een onwenselijke situatie m.b.t. schadegevallen als gevolg van gaswinning uit het Groningen gasveld.

Hoewel de omvang en ernst van de schade en overlast in Drenthe van een andere orde is als in Groningen, zijn wij van mening dat gedupeerde inwoners uit de kop van de provincie Drenthe eenzelfde behandeling/werkwijze en schadeafwikkeling moeten kunnen verwachten als gedupeerden (soms hun burens) aan de andere zijde van de provinciegrens, in Groningen.

Hiervoor moet het schadeprotocol zich dus verder uitstrekken dan de provincie Groningen. Dit zou moeten gelden voor alle aan het gasveld Groningen te relateren schade. Dit zou bijvoorbeeld kunnen op basis van alle over elkaar heen geprojecteerde zogenoemde shakemaps, met een onzekerheidsmarge van enkele kilometers hierom heen.

De positie van de Drentse gemeenten wordt nog eens extra ingewikkeld door de aanwezigheid van andere kleine velden en de stapeling van mijnbouwactiviteiten (o.m. met zoutwinning).

Wij willen de Nationaal Coördinator Groningen verzoeken om hier zorgvuldig en met oog voor ook de belangen van mogelijke gedupeerden uit Noord Drenthe een oplossing/regeling voor aan te dragen. Een regeling die recht doet aan de schade en overlast die ook deze mensen mogelijkwijs hebben geleden of nog zullen leiden.

Deze reactie is tot stand gekomen in overleg met de gemeenten Aa en Hunze en Noordenveld en wordt bestuurlijk gedragen.

4.5.3 *Gemeente Noordenveld*

Gisteren heb ik mondeling de verontrusting van de gemeente Noordenveld aangegeven waar het de relatie tussen het Groningerveld en de opslag in Langelo betreft. In mijn beleving gaf de heer Alders aan dat – hoewel onze verontrusting niet onder of binnen het ontwerp schadeprotocol valt – hij zich bewust is van onze

specifieke situatie en dit zeker niet onbelicht zou laten. Even los van onze eigen – politieke – inspanningen op dit terrein.